UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 336.77(478)(043.3)

CADOCINICOV Evgheni

OPTIMIZAREA PORTOFOLIULUI CREDITAR AL BĂNCILOR COMERCIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Specialitatea: ***522.01.Finanţe***

Teză de doctor în ştiinţe economice

Conducător ştiinţific: **BĂNCILĂ Natalia,**
doctor habilitat
în ştiinţe economice,
profesor universitar

Autor: **CADOCINICOV Evgheni**

CHIŞINĂU, 2018

© CADOCINICOV Evgheni, 2018

CUPRINS:

ADNOTARE (*în română, engleză, rusă***)…….** 5

LISTA ABREVIERILOR …….. 8

INTRODUCERE…….. 9

1. REPERE TEORETICO-CONCEPTUALE REFERITOR LA PORTOFOLIUL DE CREDITE AL BĂNCILOR COMERCIALE……. 14

1.1. Abordări conceptuale cu privire la esenţa, structura şi metodele de analiză şi evaluare a portofoliului de credite.....……. 14

1.2. Teoretizări cu privire la formarea şi gestiunea portofoliului de credite al băncilor comerciale şi impactul politicii de creditare asupra calităţii acestuia …….. 30

1.3. Concluzii la capitolul 1…… 39

2. ESTIMAREA CALITĂŢII PORTOFOLIULUI DE CREDITE AL BĂNCILOR COMERCIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA..... 42

2.1. Evaluarea metodologiei de analiză a portofoliului de credite în bănci…….....…..... 42

2.2. Analiza structurală a calităţii portofoliului de credite în sectorul bancar al Republicii Moldova şi estimarea portofoliului de credite după risc şi profitabilitate …..... 54

2.3. Concluzii la capitolul 2..... 70

3. OPTIMIZAREA CALITĂŢII PORTOFOLIULUI DE CREDITE PRIN ELIMINAREA RISCULUI DE CREDIT ÎN BĂNCILE DIN REPUBLICA MOLDOVA ……..... 73

3.1. Evaluarea celor mai eficiente metode şi tehnici de reducere a riscului de credit în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova..... 73

3.2. Căi de perfecţionare a gestiunii portofoliului de credite în băncile comerciale din Republica Moldova……..... 82

3.3. Modelarea econometrică al corelației factorilor de influență al volumului portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova…… 101

3.4. Concluzii la capitolul 3..... 113

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI…… 115

BIBLIOGRAFIE…… 119

ANEXE…… 130

Anexa 1. Totalul activelor din sistemul bancar al RM…….. 131

Anexa 2. Soldul datoriei la credite pe sistemul bancar al RM in perioada iunie 2016 – iulie 2017…… 132

Anexa 3. Certificat de implementare a rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctor, eliberat de BC „Mobiasbanca Groupe Societe Generale" SA..... 133

Anexa 4. Certificat de implementare a rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctor, eliberat de Organizaţia de Microfinanţare „Victoria Credit" SRL..... 134

Anexa 5. Certificat de inovator, obţinut în baza rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat..... 135

DECLARAIŢA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII…… 136

CURRICULUM VITAE…… 137

ADNOTARE
CADOCINICOV Evgheni, ”Optimizarea portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova”. Teză de doctor în ştiinţe economice la specialitatea 522.01. Finanţe, Chişinău, 2018.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie, tabele, figuri, şi anexe. Cercetările efectuate sunt reflectate în 8 publicaţii ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: credit, bancă comercială, portofoliu creditar, risc de credit, politică creditară, optimizare, etc.

Domeniul de studii: economie, finanțe.

Scopul lucrării constă în elaborarea bazei teoretico-aplicative de gestionare şi optimizare a portofoliului de credite al băncilor comerciale din Republica Moldova. Pentru realizarea acestui scop, vom urmări îndeplinirea următoarelor **obiective:** determinarea conceptuală a procesului de creare a portofoliului creditar; identificarea problemelor şi factorilor de influenţă asupra gestiunii portofoliului de credit; determinarea impactului politicii de creditare asupra portofoliului de credite a băncii comerciale; analiza structurală a calităţii portofoliului de credite; evaluarea portofoliului creditar după risc şi profitabilitate; elaborarea recomandărilor de perfecţionare și optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din RM.

Noutatea și originalitatea ştiinţifică a lucrării cuprinde următoarele elemente: aprofundarea abordărilor teoretice privind conceptul de portofoliu creditar; determinarea problemelor de gestiune a portofoliului de credite; identificarea factorilor de influenţă şi a impactului pe care îl are structura şi calitatea portofoliului de credite asupra performanţelor bancare; elaborarea modelul econometric al corelației factorilor ce influențează volumul portofoliului de credite al băncilor comerciale autohtone; determinarea direcţiilor de perfecţionare şi îmbunătăţire a calităţii portofoliului de credite pentru sectorul bancar din Republica Moldova.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată în teză constă în fundamentarea din punct de vedere științific și metodologic a conceptului de portofoliul creditar al băncilor comerciale în Republica Moldova, fapt ce a permis estimarea stării actuale a portofoliului creditar al băncilor comerciale și elaborarea direcțiilor de perfecționare în vederea optimizării acestuia.

Semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a tezei rezidă în contribuţiile aduse la precizarea şi definirea noţiunilor de bază; analiza structurii şi principiilor de creare a portofoliului de creditare, ceea ce a permis identificarea carenţelor existente şi sinteza elementelor definitorii ale unui cadru metodologic generic, elucidându-se impactul politicii de creditare asupra calității potofoliului de credite al băncilor comerciale. În **aspect aplicativ**, prin aplicarea metodelor de reducere a riscului de credit în evaluările practice, au fost conturate anumite propuneri aferente necesităţii perfecţionării şi optimizării portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Elaborările metodologice şi recomandările practice aferente optimizării portofoliului creditar al băncilor comerciale au fost recepționate și implementate de către BC „Moldindconbank” SA, BC „Mobiasbanca Groupe Societe Generale” SA şi Organizaţia de Microfinanţare „Victoria Credit” SRL. Aplicarea recomandărilor şi metodologia propusă pot constitui drept suport informativ pentru instituţiile bancare naţionale, precum şi în completarea cursurilor universitare şi postuniversitare la disciplinele de specialitate.

ANNOTATION

CADOCINICOV Evgheni, "The optimization of the credit portfolio of commercials banks in the Republic of Moldova". The thesis for the degree of doctor in economic sciences, speciality 522.01. Finance, Chisinau, 2018.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography, tables, figures, and annexes. The research is reflected in 8 scientific publications.

Key words: credit, commercial bank, credit portfolio, credit risk, credit policy, optimization, etc.

Field of study: economics, finance.

The purpose of the work is to elaborate the theoretical-applicative basis for managing and optimizing the credit portfolio of commercial banks of the Republic of Moldova. To achieve this goal, we will follow the following **objectives**: conceptual determination of the process of credit portfolio creation; identification of problems and factors of influence on credit portfolio management; determination of the impact of the credit policy on the commercial bank's credit portfolio; structural analysis of the quality of credit portfolio; evaluation of the credit portfolio after risk and profitability; elaboration of recommendations for the improvement and optimisation of the credit portfolio of commercial banks in RM.

The scientific novelty and originality of the work comprises the following elements: deepening the theoretical approaches to the concept of credit portfolio; determination of credit portfolio management issues; identification of factors of influence and the impact of the structure and quality of the credit portfolio on the bank performance; elaboration of the econometric model of the correlation of factors influencing the volume of credit portfolio of local commercial banks; determining the directions for improving the quality of the credit portfolio for the banking sector in the Republic of Moldova.

The important scientific problem solved in the thesis is to estimate the current state of the credit portfolio of commercial banks in the Republic of Moldova and the development of the directions of improvement, as well as the trends of its optimization.

The theoretical significance and the applicative value of the thesis are in the contributions made at specifying and defining the basic notions, the analysis of the structure and the principles of creating the credit portfolio, which enabled the identification of existing deficiencies and the synthesis of the defining elements of a generic methodological framework, revealing the impact of the credit policy on the quality of credit portfolio of the commercials banks. In the applicative aspect, by applying the methods of reducing credit risk in practical evaluations, some proposals were outlined for the necessity of improving and optimizing the credit portfolio of commercial banks in the Republic of Moldova.

The implementation of the scientific results. Methodological elaborations and practical recommendations related to optimizing the credit portfolio of commercial banks were received and implemented by BC "Moldindconbank" SA, CB "Mobiasbanca Groupe Societe Generale" SA and the Microfinance Organisation "Victoria Credit" SRL. The application of the recommendations and the proposed methodology may constitute informational support for national banking institutions, as well as completing university and postgraduate courses in specialized disciplines.

АННОТАЦИЯ
КАДОЧНИКОВ Евгень, «Оптимизация кредитного портфеля коммерческих банков в Республике Молдова». Докторская диссертация по специальности 522.01. Финансы, Кишинэу, 2018 год.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография, таблицы, рисунки и приложения. Исследование отражено в 8 научных публикациях.

Ключевые слова: кредит, коммерческий банк, кредитный портфель, кредитный риск, кредитная политика, оптимизация и т. д.

Область исследования: экономика, финансы.

Целью исследования является разработка теоретической и прикладной базы управления и оптимизации кредитного портфеля коммерческих банков Республики Молдова. Для достижения этой цели мы будем преследовать следующие **задачи**: концептуальное определение процесса создания кредитного портфеля; выявление проблем и факторов влияния на управление кредитным портфелем; определение влияния кредитной политики на кредитный портфель коммерческого банка; структурный анализ качества кредитного портфеля; оценка кредитного портфеля по риску и прибыльности; разработка рекомендаций по совершенствованию и оптимизации кредитного портфеля коммерческих банков в Молдове.

Научная новизна и оригинальность исследования включает в себя следующие элементы: углубление теоретических подходов к концепции кредитного портфеля; определение проблем по управлению кредитным портфелем; идентификация факторов воздействие структуры и качества кредитного портфеля на эффективность деятельности банка; разработка эконометрической модели корреляции факторов, влияющих на объем кредитного портфеля отечественных коммерческих банков; определение направлений совершенствования и повышения качества кредитного портфеля для банковского сектора в Республике Молдова.

Важной научной проблемой, решаемой в диссертации, является оценка текущего состояния кредитного портфеля коммерческих банков в Республике Молдова и разработка направлений совершенствования и тенденций оптимизации этого портфеля.

Теоретическая и прикладная значимость диссертации состоит из вкладов, внесенных в уточнении и определении основных понятий и из анализа структуры и принципов создания кредитного портфеля, что позволило выявить существующие недостатки и синтезировать определяющие элементы общей методологической основы, разъяснив влияние кредитной политики на качество кредитного портфеля коммерческих банков. В **прикладном аспекте**, применяя методы снижения кредитного риска в практических оценках, были изложены некоторые предложения, связанные с необходимостью улучшения и оптимизации кредитного портфеля коммерческих банков Республики Молдова.

Внедрение научных результатов. Методологические разработки и практические рекомендации, связанные с оптимизацией кредитного портфеля коммерческих банков, были приняты и внедрены следующими организациями: ВС «Moldindconbank» SA, ВС «Mobiasbanca Groupe Societe Generale» SA и и Микрофинансовая Организация «Victoria Credit» SRL. Применение рекомендаций и предлагаемой методологии может предоставлять информационную поддержку национальным банковским учреждениям, а также заполнять университетские и последипломные курсы по специальным дисциплинам.

LISTA ABREVIERILOR

RM – Republica Moldova

BNM – Banca Naţională a Moldovei

BC – bancă comercială

SA – Societate pe acţiuni

SRL – Societate cz răspundere limitată

AR – model de autoregresie

MA – model *moving average*

ARMA– model mixt, utilizat în procese staționare

ARIMA –model integrat, utilizate în procesele nestaționare

CNT – capital normativ total

BASEL – Comitetul de Basel cu privire la supravegherea bancară

MDL – lei moldoveneşti

ROA – indicatorul: Return on Total Assets

ROE – indicatorul: Return on Common Equity

NIM – indicatorul: Net interest margin.

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa problemei abordate. În ultimele două decenii, inovaţiile rapide de pe pieţele financiare şi internaţionalizarea fluxurilor financiare au modificat sectorul bancar, făcându-l aproape de nerecunoscut. Calitatea joasă a portofoliului de credite este una din principalele cauze ale falimentului bancar, iar în condiţiile crizei financiare, băncile comerciale şi Banca Naţională atrag o atenţie sporită anume acestui indicator. Aceasta caracterizează, mai întâi de toate, calitatea gestiunii portofoliului creditar, apoi relaţiile bancare cu persoanele fizice, juridice şi alte instituţii financiare, precum şi situaţia sistemului în ansamblu.

Atât progresul tehnologic cât şi liberalizarea au oferit noi oportunităţi pentru bănci.În activitatea sa băncile dispun de mecanisme de colectare a resurselor financiare temporar libere concomitent și plasarea acestora spre instituții comerciale, agenții economici, menaje etc., care necesită alimentări monetare, îndeplinind un rol important de intermediere bancară. În acest sens, creditul devine o pârghie în stimularea dezvoltării economice, prin intermediul lui se catalizează acţiunea anumitor fenomene, în funcţie de obiectivele urmărite acestea se realizează atât la nivelul întreprinderilor, cât şi la nivelul băncilor. Formarea unui portofoliu de credite sigur necesită o atenție deosebită din partea managementului băncii, pentru ca atingerea scopurilor urmărite de băncile comerciale să implementeze o politică de creditare flexibilă, corectă și axată pe principiul prudenţei, în procesul de gestiune a portofoliului de credite.

Stabilitatea şi siguranţa sistemului bancar reprezintă o importanţă majoră pentru protejarea intereselor deponenţilor şi pentru asigurarea continuităţii intermedierii activităţii financiare şi a prestării serviciilor bancare sigure agenţilor din diverse ramuri ale economiei naţionale. Măsurile întreprinse în vederea realizării şi menţinerii stabilităţii băncilor comerciale, de asemenea, contribuie la crearea premiselor necesare pentru atragerea investiţiilor în sistemul bancar şi acumularea mijloacelor băneşti temporar libere, fapt ce favorizează dezvoltarea economică a ţării. Sectorul bancar al RM se află într-o etapă de recuperare după criza din 2014 care a scos în evidenţă problemele sistemice: transparenţa insuficientă a acţionarilor şi beneficiarilor efectivi, proceduri vagi de oferire a creditelor, management slab, proceduri de control şi audit interne slabe, etc. Oferirea de garanţii guvernamentale a făcut posibilă la prima etapă ”creditarea de urgenţă” a băncilor problematice de către Banca Națională a Moldovei, iar la etapa a doua – distragerea din rezervele sale a valutei străine, care ulterior a fost extrasă din ţară. Ca urmare a acestei crize cele 3 bănci ,,Banca de Economii” SA, BC „UNIBANK” SA şi BC ,,Banca Socială” SA nu şi-au continuat activitatea şi au fost declarate falimentare ca rezultat al nerespectării reglementărilor BNM. De asemenea activitatea de creditare a sectorului bancar a fost redusă de la 40.842 M MDL în 2014 la 33.473 M MDL în anul 2017, ca urmare lichiditatea pe termen scurt a crescut de la 33,76% în 2013 la 55,48% în 2017. După criza anului 2014, BNM

a reuşit stoparea procesului de formare a creditelor noi dubioase şi compromise, însă soluţionarea celor existente este dificilă cu toate că nivelul acestui indicator s-a redus de la 11,7% în a.2014 la 10% în a.2015. Însă portofoliul de credite s-a deteriorat începând cu anul 2016, astfel încât în 2017 nivelul acestui indicator a atins o valoare de 18,4%.

Perioada de tranziţiei Republicii Moldova la economia de piaţă a presupus dezvoltarea unei infrastructuri economice adecvate, printre care şi a instituţiilor bancare şi în paralel a mecanismelor supravegherii sectorului bancar naţional. În acest sens, în elaborarea reglementărilor funcţionării sectorului bancar al RM s-a urmărit alinierea acestora la standardele internaţionale bazate pe principiile stabilite de Comitetul de la Basel privind supravegherea bancară, corespunzător specificului şi cadrului economico-financiar caracteristic Republicii Moldova. Problemele asigurării stabilităţii băncilor comerciale sunt reflectate în lucrările ştiinţifice ale specialiştilor din instituţiile naţionale şi internaţionale şi abordate în diverse strategii de dezvoltare a sistemului financiar, implementate pe plan naţional şi internaţional. Autorităţile multor state acordă în ultimii ani o atenţie deosebită asigurării stabilităţii şi siguranţei sectorului bancar, fapt confirmat prin numărul crescând al rapoartelor cu privire la stabilitatea financiară, publicate de către instituţiile financiare internaţionale şi bancare.

La acordarea creditelor, banca comercială este supusă multiplelor riscuri, iar adesea suportă pierderi esenţiale anume la portofoliul de credite. Acest fapt are loc în momentul neonorării obligaţiilor de debitor. Indiferent de riscul asumat, pierderile din activitatea de creditare pot fi reduse, în cazul când, operaţiunea de acordare a împrumutului este gestionată la un nivel înalt.

Deoarece riscurile de credit însoțesc toate operațiunile de creditare ale băncilor, acestea se confruntă cu o mulţime de dificultăţi în atingerea scopului de majorare a calităţii portofoliului de credite, astfel că, procesul gestiunării eficiente a portofoliului de credite impune mută perseverenţă, flexibilitate şi corectitudine.

Descrierea situaţiei în domeniul de cercetare şi identificarea problemelor de cercetare. Având în vedere complexitatea temei de cercetare la realizarea tezei de doctor în ştiinţe economice au fost utilizate lucrările diferitor savanţi autohtoni şi din străinătate. Sub acest aspect, au fost studiate rezultatele cercetărilor aferente mecanismului de creditare şi optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova. Astfel, au fost analizate lucrările diverşilor savanţi din străinătate şi din republică printre care: Barth J., Baral K., Aggarwal R., Jacques K., Berger A., Klapper L., Demirguc-Kunt A., Detragiache E., Tressel T., V. Dedu, N. Dardac, C. Basno, M. Boulescu, N. Hoanţa, L. Roxin, C. Brendea, I. Mihai, M. Negruş, G. Ulian, N. Băncilă, L. Cobzari, A. Secrieru, S. Ciobu, V. Cociuc, N. Mocanu, O. Ştefaniuc, Grigoriţă C, Лаврушин О. И., Мамонова И. Д., Валенцева Н. И., Гаджиагаев М.

А., Халиков М. А., Тихомиров Н. П., Тихомирова Т. М., Ушмаев О. С., Трофимов Д. В., N. Hoanţă, etc.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată în teză constă în fundamentarea din punct de vedere științific și metodologic a conceptului de portofoliul creditar al băncilor comerciale în Republica Moldova, fapt ce a permis estimarea stării actuale a portofoliului creditar al băncilor comerciale și elaborarea direcțiilor de perfecționare în vederea optimizării acestuia.

Scopul lucrării constă în elaborarea bazei teoretico-aplicative de gestionare şi optimizare a portofoliului de credite al băncilor comerciale din Republica Moldova.

Pentru realizarea acestui scop, au fost trasate următoarelor **obiective**:

✓ dezvoltarea conceptuală a procesului de formare a portofoliului creditar;

✓ identificarea problemelor și factorilor de influenţă asupra gestiunii portofoliului de credite;

✓ determinarea impactului politicii de creditare asupra portofoliului de credite al băncilor comerciale;

✓ analiza structurală a calităţii portofoliului de credite;

✓ evaluarea portofoliului creditar după risc şi profitabilitate;

✓ elaborarea recomandărilor de perfecţionare și optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din RM.

Obiectul cercetării este reprezentat prin sistemul bancar din Republica Moldova, în special băncile comerciale.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării cuprinde următoarele elemente:

– aprofundarea conceptuală a noțiunii de portofoliu creditar;

– identificarea factorilor de influenţă şi a impactului pe care îl are structura şi calitatea portofoliului de credite asupra performanţelor bancare;

– elaborarea modelul econometric al corelației factorilor de influență asupra volumului portofoliului de credite al băncilor comerciale autohtone;

– elaborarea direcţiilor de optimizare şi de îmbunătăţire a calităţii portofoliului de credite din sectorul bancar al Republicii Moldova.

Semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a tezei rezidă în contribuţiile aduse de autor la precizarea şi definirea noţiunilor de bază, analiza structurii şi principiilor de creare a portofoliului de creditare, ceea ce a permis identificarea carenţelor existente şi sinteza elementelor definitorii ale unui cadru metodologic generic, elucidându-se impactul politicii de creditare asupra calităţii portofoliului de credite al băncilor comerciale. Sub aspect aplicativ, prin utilizarea metodelor de reducere a riscului de credit în evaluările practice, au fost conturate

anumite propuneri aferente necesităţii perfecţionării şi optimizării portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova.

Aprobarea şi implementarea rezultatelor ştiinţifice. Principalele rezultatele științifice ale tezei au fost publicate în 8 articole inclusiv: în reviste naționale de categoria „B” și internaționale din străinătate cu volum total de 4,28 c. a. Rezultatele cercetării au fost raportate la 5 conferinţe internaţionale practico-ştiinţifice. Elaborările metodologice şi recomandările practice aferente optimizării portofoliului creditar al băncilor comerciale au fost recepționate și implementate de către BC „Mobiasbanca Groupe Societe Generale” SA şi Organizaţia de Microfinanţare „Victoria Credit” SRL (2 certificate de implementare și un certificat de inovator). Aplicarea recomandărilor şi metodologia propusă pot constitui drept suport informativ pentru instituţiile bancare naţionale, precum şi în completarea cursurilor universitare şi postuniversitare la disciplinele de specialitate.

Structura şi conţinutul lucrării. Conform scopului şi obiectivelor stabilite în teza de doctorat, aceasta este concepută cu următoarea structură: adnotare, întroducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie, anexe, declaraţia privind asumarea răspunderii, curriculum vitae.

În **Introducere**, sunt argumentate actualitatea, importanţa, necesitatea şi gradul de studiere a temei de cercetare. Este formulat scopul cercetării şi sunt stabilite obiectivele acesteia, este determinat suportul teoretico-metodologic, suportul informaţional. Sunt expuse elementele care formează noutatea ştiinţifică, semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării, este prezentat conţinutul succint al lucrării, aprobarea şi implementarea rezultatelor cercetării, gradul de studiere a temei de cercetare, cuvintele-cheie.

În primul Capitol al tezei de doctorat cu titlul „**Repere teoretico-conceptuale privind portofoliul de credite al băncilor comerciale”** se conțin abordări teoretico-conceptuale privind noțiunea de portofoliu creditar, principiile de funcționare, impactul asupra dezvoltării economice, conținutul, structura acestuia. Se atrage atenția asupra identificării și studierii problemelor formării şi gestiunii portofoliului de credite. Sunt redate metodele factoriale utilizate de diverse școli economice şi argumentată necesitatea efectuării unei analize mai ample pentru identificarea şi aprecierea impactului politicii de creditare asupra calităţii portofoliului de credite al băncilor comerciale. Sunt analizate diferite practici atât de nivel naţional, cât şi internaţional cu referire la eficientizarea portofoliului de credite al băncii, în scopul determinării variantei optimale posibil de implementat în economia naţională.

Capitolul doi al tezei, întitulat „**Estimarea calităţii portofoliului de credite în băncile comerciale din Republica Moldova***”* conține un studiu detaliat ce ține de evaluarea diverselor aspecte metodologice referitor la portofoliul de credite al băncilor comerciale. S-a efectuat

urmărirea în dinamică a analizei structurale a calităţii portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova , au fost calculați și examinați indicatorii calității portofoliului de credite precum și evaluarea riscului de credit în conformitate cu actele normative în vigoare. De asemenea, a fost evaluat impactul calităţii portofoliului de credite asupra stabilităţii sectorului bancar.

Capitolul trei cu denumirea **„Optimizarea calităţii portofoliului de credite prin eliminarea riscului de credit în băncile din Republica Moldova”**, aduce argumentări ştiinţifice referitoare la elaborarea modelului de reducere a riscului de credit în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova, argumentează din punct de vedere metodologic şi practic variantele reale de determinare a posibilităţilor de perfecţionare a sistemului de gestiune a portofoliului de credite al băncilor comerciale. În cadrul acestui compartiment al tezei a fost propus modelul econometric, elaborat de autor, al corelației factorilor ce influențează volumul portofoliului de credite al băncilor comerciale autohtone şi determinate direcţiile de perfecţionare şi îmbunătăţire a calităţii portofoliului de credite pentru sectorul bancar din Republica Moldova.

În compartimentul **Concluzii generale şi recomandări**, este prezentată sinteza rezultatelor cercetărilor efectuate care, în opinia autorului contribuie la fundamentarea ştiinţifică a direcţiilor de optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova.

Suportul metodologic şi informaţional al cercetării îl constituie conceptele de bază ale teoriei financiar-bancare, actele legislative ale Republicii Moldova şi actele normative elaborate şi adoptate de organele competente din domeniu, prioritățile de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova stabilite în strategii şi programe naţionale, Planul de acţiuni Republica Moldova – UE, datele statistice oferite de către BNM.

Metodologia aplicată în lucrare. Scopul şi sarcinile formulate au determinat utilizarea diverselor metode, procedee şi instrumente de cunoaştere ştiinţifică a proceselor economice, precum: abstracţiei ştiinţifice; clasificării şi comparării; analizei şi sintezei; grupării şi clasificării; inducţiei şi deducţiei; metodelor tabelare şi grafice; modelarea economico-matematică; investigării evolutive a evenimentelor şi fenomenelor cercetate; etc. Aplicarea acestora a permis efectuarea unei analize aprofundate a problematicii investigate. Cercetările realizate au contribuit la crearea unor elemente metodologice noi pentru continuarea investigaţiilor ştiinţifice ulterioare din domeniu.

Cuvintele-cheie: credit, bancă comercială, portofoliu de credite, risc de credit, optimizare, politică creditară, etc.

Capitolul 1. REPERE TEORETICO-CONCEPTUALE REFERITOR LA PORTOFOLIUL DE CREDITE AL BĂNCILOR COMERCIALE

1.1. Abordări conceptuale cu privire la esenţa, structura şi metodele de analiză şi evaluare a portofoliului de credite

Principala funcție economică a băncilor comerciale este de a oferi servicii în domeniul creditării. Activitatea de creditare, pe de o parte, vizează creșterea veniturilor băncii. Pe de altă parte, dacă ne referim la rolul băncii în sistemul macroeconomic, activitatea de creditare are menirea de a obține o creștere esenţială a capitalului social. În consecință, activitățile instituțiilor financiare în domeniul creditării, contribuie la generarea de venituri nu numai la nivelul băncii, ci și al societății în general.

Criza economică globală de la începutul secolului XXI, în general şi cea financiară în particular, a agravat problemele economiei naţionale, lăsînd o amprentă vizibilă asupra sectorului bancar. Aceste dificultăţi care s-au confruntat cu restricții privind accesul la finanțarea externă au afectat negativ dezvoltarea procesului creditării. De asemenea, a fost negativ influenţat costul creditelor pentru entitățile economice precum şi calitatea portofoliilor de credite ale băncilor comerciale autohtone. În contextul dat, gestionarea eficientă a calității portofoliului modern de credite în cadrul unei bănci este imposibilă fără a lua în considerare noile realități financiare și problemele care au apărut în timpul crizei și care necesită formarea unei noi paradigme în acest domeniu.

În acelaşi timp, realizarea unui portofoliu de credite de înaltă calitate ar trebui să ţină cont de rolul din ce în ce mai mare al împrumuturilor bancare în asigurarea sustenabilității durabilităţii și stabilităţii dezvoltării economiei naționale. Pentru a face acest lucru, în primul rând, este necesar să studiem specificul condițiilor în care o bancă modernă funcționează și desfășoară activități de credit, și, de asemenea, să analizăm esența și conținutul modern al noțiunii de „portofoliu de credite bancare”. Luând în consideraţie faptul că operaţiunile de credite constituie cea mai mare parte a portofoliului activelor bancare, este necesar de analizat portofoliul de credit integral şi de depistat specificul proceselor de formare şi gestionare a lui.

În literatura de specialitate portofoliul de credite este definit ca fiind totalitatea creditelor acordate de bancă, clasificate diverse criterii privind factorii generatori de risc de credit sau după metodele de evitare a acestuia, la un moment dat [3; 13; 27; 29; 64; 71; 112;].

În legislaţia Republicii Moldova cu privire la activitatea bancară este stipulată gama operaţiunilor (portofoliul) băncilor comerciale, astfel fiind dată definirea portofoliului ca fiind totalitatea contractelor încheiate şi active de atragere şi plasare a resurselor. De aici, prin

portofoliu de credite se subînţelege totalitatea contractelor active de plasare a resurselor de credite [98; 100; 101; 102].

În componenţa portofoliului de credite întră diferite tipuri de operaţiuni de creditare, care diferă prin subiectul şi obiectul creditării. În aşa fel, unii autori prezintă portofoliul de credite ca fiind totalitatea creditelor acordate şi prin asta iau în calcul doar operaţiunile efectuate, iar alţii prezintă portofoliul de credite ca fiind alegerea direcţiilor de creditare, adică activităţi de finanțare planificate. Aceste două puncte de vedere sunt complementare, ceea ce prrsupune că portofoliul de credite reprezintă în sine totalitatea creditelor, care corespunde cerinţelor băncii în ceea ce priveşte direcţiile de credite [68; 91; 107, p. 65-67; 109;].

Drept subiecte ale creditării sunt persoanele juridice sau fizice, capabile să achite plăți care dispun de garanţii materiale sau de alt tip pentru a desfășura afaceri economice, inclusiv şi din credite. Din practica financiar bancară de cele mai multe ori rezultă următoarea clasificare a subiectelor creditării [119]:

- întreprinderi şi organizaţii de stat;
- cooperative;
- populaţia, care desfăşoară activitate individuală;
- alte bănci;
- alte entităţi, inclusiv organele puterii de stat, întreprinderi mixte, asociaţii şi organizaţii internaţionale.

Obiectele creditării, în sens restrâns, reprezintă aceea pentru ce se acordă creditele şi pentru ce este încheiat contractul de credit, în sens larg - este un proces material integral, care provoacă nevoia de de credite şi pentru asigurarea continuităţii şi accelerarea căruia este încheiat contractul de credit. Obiecte ale creditării persoanelor juridice poate fi acoperirea decalajului de plăţi, finanţarea contractelor încheiate, plata salariilor pentru angajaţi, procurarea utilajului, construcţia spaţiilor locative şi comerciale ş.a. La obiecte ale creditării persoanelor fizice pot fi atribuite procurarea imobilului, bunurilor mobile, mărfurilor de consum etc.

În dependenţă de obiectiv banca formează un anumit tip de portofoliu de credite. Tipul portofoliului, la general, reprezintă în sine caracteristica portofoliului, bazată pe raportul profit – risc.

Din cele relatate, putem generaliza că totalitatea plasamentelor acordate de bancă clienţilor săi sub formă de credite bancare reprezintă *portofoliul de credite* al bănci, care cuprinde categorii de credite, indiferent de destinaţie şi de perioada conferită [9; 34; 122; 123; 131].

Respectând principiul că activitatea de angajare și acordare a creditelor sub toate formele, inclusiv cea de asumare a unor riscuri se bazează pe resursele proprii si atrase ale

băncii. Astfel este necesar ca evidența contabilă să se structureze pe un sistem de conturi corespunzător, în lei şi valută, de credite şi disponibilităţi deschise diferenţiat, pe următoarele categorii: tipul de valută; termenul scurt, mijlociu, lung; tipul de capital ale agenţilor economici: de stat, privat, mixt, străin sau al persoanelor fizice.

În opinia autorului, principiul fundamental al abordării de *portofoliu este diversificarea operațiilor și valorificarea diverselor piețe ale capitalului de împrumut*. Diversificarea surselor de primire și distribuire a resurselor băncii reprezintă una dintre metodele de diminuare a riscului. Băncile de obicei se străduie să aplice două tipuri de diversificare care reduc riscul: de portofoliu și geografică. Diversificarea portofoliului înseamnă repartizarea creditelor și depozitelor într-un cerc de clienți larg, inclusiv firmelor mici și mari.

Abordarea de portofoliu la formarea activelor constă în maximizarea utilității, adică în creșterea rentabilității din active prin diversificarea concomitentă a riscurilor. Diminuarea riscurilor prin combinarea activelor şi diversificarea portofoliului reprezintă un efect comun la „păstrarea" portofoliului. Pe plan național, putem afirma, că la baza asumării de către bancă a unor angajamente, elementelele de analiză utilizate de cele mai multe ori sunt următoarele:

- încadrarea în strategia generala a băncii, în concordanță cu politica monetară a BNM și obţinerea unui profit cât mai mare, evitarea riscurilor, gestionarea cât mai eficientă a resurselor băncii;

- situaţia financiară a fiecărui client – ce vizează unrmărirea lichidității, solvabilității, responsabilității acestuia în activitatea desfăşurată și poziţia pe piaţă a fiecăruia;

- activitatea asumării angajamentelor și derulării operaţiunilor de creditare va fi realizată treptat, pe măsura posibilităţilor, descentralizată, în sensul aprecierii serviciilor de clientelă, din punct de vedere al localizării teritoriale.

În prezenta cercetare este necesar să facem şi o trecere în revistă a tipurilor de portofoliu de credite. Deci, sintetizând anumite surse bibliografice [58; 66; 74; 83; 104; 105; 126; 133], concluzionăm că prin portofoliu de credite subînţelegem totalitatea caracteristicilor unuia sau altui tipuri de credite care îl compun. Portofoliul de credite poate fi stabil sau variabil. Portofoliul stabil îşi păstrează structura pe o perioadă prestabilită de timp, durata căreia este stabilită prin politica de credit. Portofoliul variabil, în totală corespundere cu denumirea sa, are o structură dinamică a creditelor sale, componenţa cărora este renovată cu scopul obţinerii unui efect economic maxim. Portofoliul de credite poate fi specializat sau complex. Portofoliul specializat este orientat către o anumită grupă de credite, care sunt legate nu prin scopuri comune, dar prin criterii speciale. Respectiv, portofoliul complex presupune combinarea diferitor grupe de credite.

Separarea creditelor în grupuri se face pe principiul uniformităţii creditelor. Astfel, separarea creditelor în grupe poate fi efectuată pe următoarele direcţii: pe subiecte şi obiecte ale creditării, pe termeni de scadenţă şi volumul creditelor, şi, de asemenea, pe alte direcţii reieşind din clasificarea creditelor.

În corespundere cu aceasta putem menţiona diversitatea portofoliului de credite în dependenţă de tipurile de credite componente. Reieşind din sfera de utilizare, este necesar o analiză a sectorului real al economiei pe ramuri pentru a determina „ramura creditării" pe clasificator, care va presupune separarea următoarelor tipuri de portofolii: portofoliul operaţiunilor comercial-intermediare, portofoliul construcţiilor, portofoliul telecomunicaţiilor, portofoliul agriculturii, portofoliul energetic, portofoliul construcţiilor de maşini şi utilaje, portofoliul metalurgiei, portofoliul transporturilor, portofoliul industriei chimice, portofoliul industriei lemnului, portofoliul industriei uşoare, portofoliul industriei alimentare, portofoliul industriei farmaceutice, portofoliul creditelor acordate altor instituţii financiare, etc. [136, p. 54-61].

Poziţia pe piaţă şi cererea pentru o bancă, strategia afacerii şi a riscului şi capacitatea sa de a acorda credite este reflectată de portofoliul de credite. În acest sens, menţinerea unei performanţe ridicate a activităţii de creditare permite respectarea principiilor de creare a portofoliului de credite [140, p.562-584].

Într-o viziune îngustă, principiile generale de creare a portofoliului creditar se prezintă sub următoarele aspecte:

- *prudenţa bancară* - principiu fundamental care caracterizează întreaga activitate a unei bănci;
- *credibilitatea împrumutaţilor* - suportul moral şi elementul psihologic esenţial fără de care nu există creditul, care presupune cunoaşterea clientului printr-o continuă activitate de informare şi documentare, cu scopul de a acumula informaţia necesară referitoare la unele aspecte concrete ale activităţii acestuia. Toate operaţiunile de credit şi de garanţie se consemnează în documente contractuale. Pe parcursul derulării creditului, în scopul minimizării riscului de nerambursare, banca va monitoriza activitatea debitorului;
- *planificarea creditelor* - planificarea surselor băneşti din care banca va acorda credite şi planificarea clasificării portofoliului de credit conform diverselor destinaţii;
- *rambursarea şi achitarea creditului.* Creditele acordate trebuie să fie avantajoase pentru bancă şi pentru debitori, drept care debitorul va avea posibilitate să-şi lărgească afacerea, să ramburseze creditul şi să achite dobânzile în termenii stabiliţi;
- *asigurarea creditului.* Creditele sunt acordate pe bază de garanţii consemnate în contractele de credit şi în contractele de garanţii.

Prin dispersarea împrumuturilor în diverse domenii cu caracteristici de risc diferite, băncile încearcă să echilibreze portofoliile lor de credite, implicit, raportul dintre risc şi profit. Principiul diversificării arată că pierderile efective ale unui portofoliu de credite sunt previzionate mult mai exact şi diminuate, pe măsură ce numărul de credite separate din portofoliu devine din ce în ce mai mare şi răspândit pe afaceri de natură diferită. Stabilirea proporţiilor optimale a tipurilor de credite de consum, imobiliare, etc. în suma totală a portofoliului, luând în considerare riscul implicat în fiecare tip de credite, depinde diversificarea portofoliului de credit.

Pe lângă principiul diversificării portofoliului creditar ținînd cont de restricţiile înaintate de Banca Naţională a Moldovei, cu privire la menţinerea limitelor maxime de acordare a unor tipuri de credite, credite „mari", credite acordate persoanelor afiliate băncii şi funcţionarilor bancari, banca va ține cont în momentul creării portofoliului de credite.

BNM impune norme de creare a portofoliului de credite, respectiv [119]:

1) Datoria netă la creditele acordate de bancă unei persoane sau unui grup de persoane nu trebuie să depăşească 15% din capitalul normativ total al băncii;

2) Suma datoriilor nete la creditele acordate la zece persoane, inclusiv grupurilor de persoane ce acţionează în comun, care au cele mai mari datorii, nu trebuie să depăşească 30% din portofoliul total al creditelor băncii;

3) Valoarea tuturor creditelor „mari" nu trebuie să depăşească mai mult de 5 ori capitalul normativ total;

4) Datoria totală a creditelor acordate unei persoane afiliate sau unui grup de persoane care acţionează împreună cu persoana afiliată nu trebuie să depăşească 10% din capitalul normativ total;

5) Valoarea totală a datoriilor aferente creditelor acordate persoanelor afiliate ale băncii nu trebuie să depăşească 20% din mărimea capitalului de gradul I al acestei bănci;

6) Soldul creditelor acordate funcţionarilor bancari care sunt totodată şi persoane afiliate băncii se stabileşte conform Regulamentului privind încheierea acordurilor cu persoanele afiliate băncilor comerciale, inclusiv eliberarea creditelor;

O serie de aspecte sunt abordate prin aplicarea corectă a principiilor de creditare, aspecte, care permit reducerea consistentă a gradului de incertitudine, de limitare a riscului de nerambursare integrală şi la scadenţă a creditului şi/sau de neplată a dobânzii aferente acestuia.

Două principii considerate fundamentale şi demonstrate de experienţă stau la baza oricărui sistem de creditare bancară, şi anume [48]:

- principiul *intermediarului* – potrivit căruia banca, prin acordarea de credite clienţilor săi, riscă, în primul rând, banii deponenţilor săi, iar în al doilea rând, capitalurile sale, respectiv

banii acţionarilor săi. De aici derivă responsabilitatea imensa asumată de managementul unei bănci şi prudenţa deosebită promovată şi etalată în procesul creditării;

- principiul unei *rentabilităţi rezonabile,* pe care o înregistrează banca din derularea afacerilor sale, astfel încât să fie în măsură să-şi acopere costurile şi riscul rezultat din creditare şi să-şi recompenseze acţionarii pentru investiţia de capital făcută.

Atunci când banca acceptă acordarea unui credit, de fapt, ea reflectă punctul său de vedere în privinţa capacităţii de rambursare prezentă şi viitoare a clientului. De aceea, o etapă importantă în acordarea de credite este deţinerea a cât mai multe informaţii cu privire la persoana fizică sau juridică care solicită creditul. Analiza de acordare a creditelor este realizată diferenţiat de bancă, ţinându-se cont de măsura în care aceasta îşi poate cunoaşte clientul. Analiza unui client nou este diferită de cea pentru un client fidel. Dacă clientul este vechi, analiza se bazează pe comportamentul anterior al acestuia, etalat în raport cu banca, referitor la creditele avute anterior, la serviciul datoriei, inclusiv, a modului în care acesta a respectat graficul de rambursare a ratelor şi a efectuat plata dobânzilor. În cazul în care acesta a avut un comportament adecvat, orice reînnoire a unui contract de credit va avea loc luând în considerare, pe de o parte, comportamentul anterior, pe de altă parte, obiectivele planului său de afaceri. Analiza noilor clienţi este mai dificilă: sunt necesare referinţe satisfăcătoare despre integritatea sa morală, despre situaţia financiară a acestuia corespunzătoare pretenţiilor băncii cu scopul de a evita riscul despre domeniul de afaceri al firmei, obiectul său concret de activitate, relaţiile cu partenerii din ţară şi străinătate, despre situaţia financiară, modul de onorare a obligaţiilor şi de încasare a creanţelor, calitatea managementului firmei; performanţele prezente şi cele viitoare, fluxurile prognozate ale firmei.

La rambursarea creditului este recomandat eşalonarea pe o perioadă cât mai îndelungată a unor rate valorice cât mai mici, în contextul proiectării evoluţiei activităţii firmei în cadrul unor parametri economico - financiari consideraţi normali.

Dobânda activă, respectiv cea încasată pentru creditele acordate, comisioanele, sunt dimensionate în funcţie de piaţă, de cererea şi oferta pentru credit. Ele nu trebuie să inhibe apetitul clienţilor pentru credit, diminuând, în acest fel, potenţialul de dezvoltare a afacerilor în economie. Esenţial este ca marja dintre cele două rate, adică dintre dobânda încasată pentru creditele acordate şi dobânda plătită deponenţilor pentru resursele atrase, să fie suficient de mare pentru a permite băncii realizarea profitului său, fără a induce însă, în economie, un cost excesiv al creditului bancar. Cele mai reprezentative comisioane sunt: de analiză şi instrumentare, de gestiune, de neutilizare a liniei de credit, etc.

În opinia noastră ca la modul general valabil pentru diverse sisteme bancare, decizia de creditare a unui client trebuie să ia în considerare cu precădere capacitatea reală a clientului de a rambursa creditul din resursele proprii şi din derularea afacerii sale. O astfel de protecţie se impune, deoarece, la creditarea clientului, banca expune riscului resursele atrase de la deponenţi şi capitalul investit de acţionarii săi. Banca trebuie să discute şi să analizeze valoarea reală a bunurilor care constituie garanţia creditului acordat şi, totodată, să aprecieze cât de uşor va fi transformată aceasta în lichidităţi, în cazul extrem al valorificării ei prin execuţie silită [59, p. 57-69; 65; 83, p. 300-313].

Aprecierea generală a calităţii activităţii de creditare şi analiza portofoliului de credite clasificate, presupune abordarea a două aspecte considerate esenţiale: evaluarea performanţelor financiare a agenţilor economici care au beneficiat de credite; determinarea capacităţii de onorare a datoriei faţă de bancă - posibilitatea de rambursare a ratelor de credit şi de încasare a dobânzilor aferente la termene prevăzute.

Capacitatea de onorare a datoriei agenţilor economici care au beneficiat de credite faţă de bancă se apreciază astfel [4124; 134]: bună, când ratele şi dobânzile sunt plătite la scadenţă sau cu o întârziere de cel mult 7 zile; slabă, când ratele şi dobânzile sunt plătite cu o întârziere de 8 – 30 zile şi necorespunzătoare, când ratele şi dobânzile sunt plătite cu o întârziere de 30 zile.

În acest sens este utilizată matricea, în care sunt clasificate creditele în funcţie de performanţele financiare ale firmelor şi capacitatea acestora de a suporta datoriile faţă de bancă [47, p.170]:

Tabelul 1.1. Clasificarea creditelor în funcţie de performanţele financiare ale firmelor şi capacitatea acestora de a suporta datoriile faţă de bancă

Serviciul datoriei/ Performanţe financiare	BUN	SLAB	NECORESPUNZĂTOR
A	Standard	Supravegheate	Substandard
B	Supravegheate	Substandard	Dubioase
C	Substandard	Dubioase	Compromise
D	Dubioase	Compromise	Compromise
E	Compromise	Compromise	Compromise

Sursa: Brendea C. Riscul şi performanţa creditului bancar. Bucureşti: Coreşti, 2001 p.188

În rezultatul, creditele acordate de bănci sunt încadrate în una din categorii şi anume:

a) *standard* - acordate clienţilor profitabili ce prezintă performanţe financiare bune şi foarte bune şi îşi achită la termen toate obligaţiile rezultate din contractul de credit;

b) *supravegheate* – acordate clienţilor cu performanţe financiare bune, dar care au probleme cu rambursarea ratelor şi dobânzilor şi a căror situaţie se îmbunătăţeşte repede, într-un timp previzibil şi imediat;

c) *substandard* – acordate clienţilor cu performanţe financiare bune sau foarte bune, dar a căror întârzieri în rambursarea ratelor şi dobânzilor sunt mai mari de 7 zile, precum şi a acelor clienţi care au rezultate financiare mai puţin bune, dar care îşi achită obligaţiile faţă de bancă;

d) *dubioase* – acordate clienţilor cu rezultate financiare slabe sau care au întârzieri sistematice privind plata creditelor şi dobânzilor;

e) *compromise* – acordate clienţilor a căror performanţe financiare sunt slabe sau foarte slabe şi pentru care riscul de neplată este sporit.

Creditele neperformante, dar mai ales, creşterea lor în timp, creează băncii o serie de implicaţii financiare nedorite, care se concretizează, de cele mai multe ori, prin înregistrarea în contabilitate a veniturilor artificiale şi care, la rândul lor, sunt impozitate, în diminuarea surselor de creditare, generatoare de profit, ca urmare a imobilizărilor create, în crearea de noi rezerve şi provizioane cât mai mari, ce conduc la diminuarea profitului, la dividende mai mici, şi, în final, la pierderi de capital propriu [77; 127; 128].

Tabelul 1.2. Tipurile operaţiunilor de creditare clasificate după o serie de criterii

Criteriul	**Tipurile de credit**
Scopul	Credite cu caracter comun; Credite de scop
Sfera de utilizare a creditului	Credite în sfera de producţie Credite în sfera de consum
Termenul de scadenţă al creditului	La vedere; Pe termen scurt; Pe termen mediu; Pe termen lung
Volumul creditului	Mici; Mijlocii; Mari
Dobânda creditului	Credite cu rata dobânzii de piaţă Credite cu rata dobânzii majorată Credite cu rata dobânzii privilegiată
Tipul asigurării	Credite acordate pe bază de încredere Credite asigurate Credite garantate de persoane terţe
Modalitatea de plată a creditului propriu-zis	Rambursarea creditului integral Rambursarea creditului în rate
Modalitatea de plată a dobânzii	Dobânda este achitată în momentul stingerii creditului Dobânda este achitată în rate egale Dobânda este achitată în rate inegale

Sursa: elaborat de către autor în baza: Dănilă N. Berea A. Managementul bancar: Fundamente şi orientări. Bucureşti: Editura Economică, 2000. p.107

Operaţiunile de creditare se deosebesc nu doar prin subiectul şi obiectul creditării, dar şi prin aşa criterii cum sunt asigurare, termen, plăţi, relaţii ale creditului cu circuitul capitalului, etc. De aici, pentru un portofoliu specializat este caracteristică reprezentarea cotei majoritare de către un tip anumit de credite care îl formează.

Clasificarea poate fi efectuată, de asemenea, şi după alte criterii, de exemplu în dependenţă de regimul contului deschis beneficiarului de credit, de apartenenţa ramurală a beneficiarului, de sursele de formare a resurselor de creditare, etc. Trebuie de menţionat, că anume deosebirea operaţiunilor de credite au condus la apariţia unor astfel de produse bancare cum sunt: creditele revolving, linia de credit, creditele overdraft, etc.

În aşa fel, constatăm că portofoliul de credite constă din diverse tipuri de credite acordate de către bănci.

Portofoliul de credite îndeplineşte următoarele funcţi [67; 75; 76; 139]:

- de distribuţie şi redistribuţie;
- funcţia de substituire a banilor reali prin operaţiuni de credite;
- funcţia de combinare a creditelor;
- funcţia de minimizare a riscului de credit;
- funcţia de lărgire şi diversificare a bazei de venit a băncii şi de majorare a stabilităţii ei financiare.

Tabelul 1.3. Caracteristicile de bază ale portofoliului activului bancar şi a celui de credite

Caracteristici	Portofoliu activului bancar	Portofoliu de credite
Profitabilitate	Profitul, obţinut pe o unitate de active într-o anumită perioadă de timp	Profitul, obţinut pe o unitate de active investite în credite, într-o perioadă anumită de timp
Risc	Posibilitatea apariţiei unor evenimente nefavorabile, care pot apărea în rezultatul luării deciziei în gestiunea portofoliului bancar în condiţii incerte	Posibilitatea apariţiei unor evenimente nefavorabile, care pot apărea în rezultatul luării deciziei în gestiunea portofoliului de credite în condiţii incerte
Lichiditate	Transformarea la momentul potrivit a activelor în bani sau existenţa posibilităţii şi capacităţii băncii de a-şi onora la timp obligaţiile faţă de clienţi	Rambursarea la timp a creditelor de către beneficiarii acestora

Sursa: Cociug V., Cinic L. Gestiunea riscurilor bancare. Chişinău: Editura ASEM, 2008. p. 79

Portofoliul de credite, fiind o parte a portofoliului bancar, care se caracterizează prin profitabilitate, risc, lichiditate, posedă toate caracteristicile portofoliului bancar, dar cu toate acestea are specificul său. Caracteristica de bază a profitabilităţii portofoliului de credite este rata anuală a dobânzii eficientă, care serveşte drept instrument de suprapunere cu profitabilitatea altor tipuri de active şi analiză a fundamentării ratelor de dobândă la creditele acordate. Pentru analiză, de regulă, este utilizată profitabilitatea reală – profitul obţinut pe o unitate de active, investite în credite, pentru o anumită perioadă de timp.

Riscul portofoliului de credite reprezintă în sine gradul probabilităţii că în anumite împrejurări banca va suporta pierderi, provocate de creditele care formează portofoliul. Prin lichiditate se subînţelege capacitatea instrumentului financiar de a se transforma în mijloace băneşti, iar gradul de lichiditate este determinat de durata perioadei de timp, în decursul căreia această transformare poate fi efectuată, fapt pentru care lichiditatea portofoliului de credite este exprimată prin rambursarea la scadenţă a creditelor.

Susţinem opinia, unor cercetători precum dr. în economie, Victoria Cociug care consideră că tipologia portofoliului de credite până acuma încă nu este stabilită, de aceea vom aduce unele precizări în aces sens.

În opinia noastră, este nevoie de menţionat următoarele tipuri de portofoliu de credite: portofoliul profitului, portofoliul de risc, portofoliu echilibrat [67; 68; 69; 70; 71].

Tabelul 1.4. Tipuri de portofoliu de credite

Tipul portofoliului	Caracteristica portofoliului
Portofoliu de profit	Portofoliul este orientat către creditele care asigură un venit stabil, care constă dintr-un risc minimal şi plata permanentă a dobânzii la timp
Portofoliu de risc	Portofoliul constă în preponderenţă din credite cu un nivel înalt de risc
Portofoliu echilibrat	Portofoliul respectiv presupune combinarea raţională a diferitor tipuri de credite, atât cu grad de risc sporit, cât şi scăzut

Sursa: Elaborat de autor în baza: Cociug V., Cinic L. Gestiunea riscurilor bancare. Chişinău: Editura ASEM, 2008. 214 p.

În aşa mod, portofoliul de credite poate fi clasificat în opinia noastră de două direcţii esenţiale:

- după tipuri, în dependenţă de riscul şi profitabilitatea portofoliului;
- după diversităţi, în dependenţă de structura portofoliului şi diversităţii, în dependenţă de diversitatea de credit care prevalează în structura portofoliului.

Clasificarea portofoliului de credite după diversitate este legată de separarea portofoliului în grupe omogene de credite, de aceea ele pot fi prezentate ca fiind portofolii (subportofolii), care la fel vor fi clasificate în baza clasificării după diversitatea de credite. Aceasta va permite nu doar evaluarea structurii portofoliului de credite şi determinarea tipului şi diversităţii lui, dar şi va da posibilitatea de a evalua calitatea fiecărui subportofoliu. Fiecare subportofoliu va fi evaluat separat, iar prin totalitatea evaluărilor se va forma caracteristica integrală, ținînd cont de faptul că subportofoliile vor fi caracterizate de un anumit raport risc-profit, analiza calităţii subportofoliilor va ajuta băncii să selecteze structura necesară a portofoliului de credite în complexitatea sa.

Reprezentarea portofoliului de credite ca fiind un sistem, care constă din totalitatea de subportofolii, în care creditele sunt clasificate după principiul omogenităţii, va facilita procedura structurării portofoliului şi, respectiv, clasificarea portofoliului după tipuri, va crea posibilitatea evaluării nivelului riscului şi profitului conform fiecărui subportofoliu şi influenţei fiecărui subportofoliu asupra portofoliu de credite integral.

Băncile comerciale desfăşurând operaţiuni de creditare îşi asumă un şir de riscuri precum cum sunt riscul de credit legat de nerambursare, riscul de lichiditate. În acest moment banca va suporta anumite perderi pe motivul neonorării obligaţiunilor asumate anterior de către debitori. Subliniem că din punct de vedere metodologic, în calitate de instrument esenţial se consideră a fi analiza calităţii portofoliului de credite.

Diferenţa calitativă a portofoliului de credite de alte portofolii a băncii comerciale constă în aşa caracteristici esenţiale ale creditului şi categoriilor cu caracter de credit, cum ar fi mişcarea inversă a costului între participanţii relaţiilor, şi caracterul monetar al obiectului relaţiilor.

Totalitatea tipurilor de operaţiuni şi instrumente ale pieţei monetare utilizate, care formează portofoliul de credite, are trăsături determinate de caracterul şi scopul activităţii băncii pe piaţa financiară. Operaţiunile de creditare şi alte operaţiuni cu caracter de credit se deosebesc prin risc sporit. În acelaşi timp ele trebuie să răspundă scopului activităţii băncii – obţinerea unui profit maxim cu un nivel admisibil al lichidităţii. De aici reiesă aşa caracteristici ale portofoliului de credite cum sunt riscul de credit, profitabilitatea şi lichiditatea.

Deci, concluzionăm, că prin *„calitatea”* portofoliului de credite putem înţelege caracteristica structurii lui, care posedă capacitatea de a asigura un nivel maximal al profitabilităţii la un nivel admisibil al riscului de credit şi lichidităţii echilibrate.

Să analizăm conţinutul criteriilor de evaluare a calităţii portofoliului de credite luate separat, în viziunea cercetatorilor din domeniu [83, p. 300-313; 90; 96; 110].

Nivelul riscului de credit. Riscul de credit, aferent portofoliului de credite, este riscul pierderilor, care apar în urma insolvabilităţii creditorului sau contr-agentului, care poartă un caracter cumulativ. Portofoliul de credite, cum s-a mai menţionat, are anumite segmente: credite acordate persoanelor juridice, fizice, organizaţiilor financiare; datorii de factoring; garanţii acordate ş.a.

Estimarea gradului de risc al portofoliului de credite are anumite particularităţi. În primul rând, riscul cumulat depinde de:

- gradul riscului de credit al segmentelor separate ale portofoliului, metodele evaluării căruia au atât trăsături comune, cât şi specifice, legate de specificul segmentului.

- gradul de diversificare a structurii portofoliului de credite şi segmentelor separate ale acetuia.

Într-al doilea rând, pentru evaluarea gradului riscului de credit trebuie să fie aplicat sistemul de indicatori, care ia în consideraţie multitudinea de aspecte, la care trebuie de atras atenţie.

Nivelul profitabilităţii portofoliului de credite. Întrucât scopul activităţii băncii este obţinerea profitului maxim la un nivel admisibil al riscurilor, profitabilitatea portofoliului de credite este unul dintre criteriile de evaluare a calităţii acestuia. Elementele portofoliului de credite pot fi separate în două grupe: elemente purtătoare de profit şi nepurtătoare de profit. La ultima grupă sunt atribuite creditele fără dobândă, credite cu dobândă îngheţată şi cu restanţă îndelungată la plata dobânzii. În practica străină în caz de neplată îndelungată a dobânzii se practică renunţarea acumulării acesteia, deoarece mai importantă este rambursarea creditului propriu-zis. În practica naţională este reglementată acumularea obligatorie a dobânzii. Nivelul profitabilităţii portofoliului de credite este determinat nu doar de nivelul ratei dobânzii la creditele acordate, dar şi de plata la timp a dobânzii şi creditului propriu-zis.

Profitabilitatea portofoliului de credite are limită superioară şi limită inferioară. Limita inferioară este determinată de costul efectuării operaţiunilor de credite (cheltuieli pentru personal, gestiunea conturilor de credit ş.a.) plus dobânda calculată spre plată pentru utilizarea resurselor, plasate în portofoliul dat. Limita superioară este reprezentată de nivelul marjei suficiente.

Nivelul lichidităţii portofoliului de credite. Deoarece nivelul lichidităţii băncii este determinat de calitatea activelor ei şi, mai cu seamă, de calitatea portofoliului de credite, atunci este foarte important ca creditele acordate de bancă să fie rambursate la scadenţa stabilită în contracte sau banca ar fi avut posibilitatea să vândă creditele sau o parte din ele, datorită calităţii şi profitabilităţii acestora. Riscul scăzut al elementelor portofoliului de credite nu înseamnă calitatea înaltă a acestuia: creditele de prima categorie a calităţii, care sunt acordate beneficiarilor de clasa întâi la o rată a dobânzii scăzută, nu pot aduce profit înalt. Lichiditatea înaltă, aferentă activelor cu caracter de credit pe TS, de asemenea generează un profit nu prea mare.

Concluzionăm astfel, că riscul de credit nu poate fi singurul criteriu de calitate al portofoliului de credite, întrucât noţiunea de calitate a portofoliului de credite este cu mult mai largă şi este legată de riscul de lichiditate şi pierderi de profit. Însă, valoarea criteriilor menţionate se va modifica în dependenţă de condiţii, locul amplasării băncii, strategiile acesteia.

Formarea rezervei este condiţionată de riscurile de credit în activitatea băncii. Banca îşi formează rezerva pentru o posibilă devalorizare a creditului, adică pentru o posibilă pierdere de către credit a valorii în urma apariţiei riscului de credit aferent creditului dat. Mărimea unei asemenea devalorizări este determinată ca diferenţa dintre valoarea de bilanţ a creditului şi aşa-

numita valoare reală a creditului la momentul evaluării lui. Cu toate acestea valoarea reală a creditului trebuie să fie evaluată permanent din momentul acordării creditului.

Formând rezerva, banca, reieşind din categoriile creditelor, determină mărimea aşa-numitei rezerva curentă, adică rezerva, care reflectă mărimea posibilelor pierderi financiare la credit, care vor fi recunoscute în cazul respectării stipulate în Statele ordinii evaluării factorilor riscului de credit, dar fără a lua în calcul existenţa şi calitatea asigurării creditului.

În scopul determinării mărimii rezervei curente în legătură cu acţiunea aşteptată a factorilor riscului de credit, creditele (cu excepţia creditelor, grupate în portofolii omogene) sunt clasificate în una din cinci categorii de calitate [117; 121]:

I categorie (*Credite Standard*) nu există risc de credit (probabilitatea devalorizării creditului nu este mai mare de 0-2%);

II categorie (*Credite Supravegheate*) există un risc de credit slab (există probabilitatea devalorizării creditului cu 3-5%);

III categorie (*Credite Substandard*) există un risc de credit esenţial (există probabilitatea devalorizării creditului cu 6-30%);

IV categorie (*Credite Dubioase*) există un risc de credit înalt (există probabilitatea devalorizării creditului cu 31-60%);

V categorie (*Credite Compromise*) lipseşte probabilitatea rambursării creditului (există probabilitatea devalorizării creditului cu 61-100%).

Drept surse de obţinere a informaţiei despre riscurile, aferente creditorului, Banca Naţională ia în considerare documentele de identitate ale creditorului, informaţia contabilă, fiscală, statistică şi de alt tip, datele oferite suplimentar de acesta, şi, de asemenea, informaţia mass-media şi alte surse, pe care banca le determină independent. Adică băncii în mod normativ i se conferă obligaţia de a obţine din diverse surse informaţia necesară şi suficientă pentru formarea unei opinii profesionale despre mărimea rezervei curente. Totodată, banca este obligată ca oricare astfel de informaţie despre fiecare creditor s-o fixeze într-un dosar special, iar acest dosar trebuie să fie accesibil organelor de gestiune, serviciilor controlului intern bancar, auditorilor şi organelor de supraveghere.

Banca formează provizioanele la momentul obţinerii informaţiei despre apariţia riscului de credit şi a calităţii asigurării creditului. La modificarea poziţiei financiare a creditorului, modificarea calităţii deservirii creditului, şi, de asemenea, la existenţa altor date referitoare la riscurile creditorului, banca este obligată să reclaseze creditul şi în caz de necesitate să precizeze mărimea rezervei.

Opiniile profesionale formulate referitor la poziţia financiară a creditorului şi la calitatea deservirii datoriei, permit pe calea combinării a două criterii de a determina categoria calităţii fiecărui credit [70, p. 89].

Tabelul 1.5. Determinarea categoriei calităţii creditelor

Deservirea datoriei / **Situaţia financiară**	**Bună**	**Slabă**	**Nesatisfăcătoare**
Bună	Categoria creditelor Standard I	Categoria creditelor Supravegheate II	Categoria creditelor Substanadard III
Slabă	Categoria creditelor Supravegheate II	Categoria creditelor Substanadard III	Categoria creditelor Dubioase IV
Nesatisfăcătoare	Categoria creditelor Substanadard III	Categoria creditelor Dubioase IV	Categoria creditelor Compromise V

Sursa: Cociug V., Cinic L., Timofei O. *Management bancar: culegere de probleme*. Chişinău: Editura ASEM, 2008

Particularităţile sale le au procedurile de evaluare a riscului de credit şi de determinare a sumei rezervei la credite, grupate într-un portofoliu omogen. La asemenea credite la discreţia băncii pot fi atribuite, în special, creditele persoanelor fizice, întreprinderilor individuale, întreprinderilor şi organizaţiilor business-ului mic.

Vom analiza metodele de analiză şi evaluare a portofoliului de credite. În cadrul analizei portofoliului de credite al băncii în abordarea propusă de noi vom pune accentul pe evaluarea a trei poziţii:

- prima – diversificarea portofoliului de credite al băncii;
- a doua – calitatea portofoliului de credite al băncii;
- a treia – profitabilitatea portofoliului de credite al băncii.

În rezultatul cercetării efectuate cu ajutorul coeficienţilor menţionaţi mai sus putem face concluzii despre riscul bancar agregat. În special, dacă indicatorii de acoperire, a plăţilor întârziate, a nerambursării sporesc în dinamică, iar coeficientul asigurării descreşte, atunci se impune concluzia despre creşterea riscului de credit în procesul desfăşurării de către bancă a activităţii de creditare. În cazul instabilităţii dinamicii fiecărui coeficient putem face concluzia că banca efectuează controlul şi realizează diverse acţiuni de menţinere a nivelului riscului la un nivel suficient pentru bancă [67; 70; 71]. Deci, e oportun să analizăm metodologia analizei prin coeficienţi, care poate fi aplicată în analiza portofoliului de credite a băncii comerciale. Metodologia analizei respective o vom reprezenta în tabelul 1.6.

Tabelul 1.6. Metodologia analizei prin coeficienţi a portofoliului de credite al băncii comerciale

Denumire coeficient	Calcularea coeficientului	Semnificaţia coeficientului, descifrarea acestuia
Coeficientul de acoperire (Ca)	(Ca) se calculează ca raportul rezervei (R) la posibilele pierderi, create de bancă către portofoliul de credite agregat (PC)	Coeficientul arată ce parte din rezervă revine unui leu din portofoliul de credite şi permite evaluarea riscului portofoliului de credite al băncii comerciale. Majorarea indicatorului respectiv este negativă pentru activitatea băncii, deoarece mărturiseşte despre creşterea riscului. Pentru depistarea celor mai riscante credite trebuie de calculat cota rezervei la pierderi pentru fiecare credit către mărimea totală a rezervei la pierderi. În cadrul cercetării respective trebuie de calculat mărimea portofoliului net de credite, care permite de determinat ce volum din creditele plasate vor fi rambursate băncii chiar şi în condiţiile cele mai nefavorabile.
Coeficientul de asigurare (Cas)	(Cas) se calculează ca raportul dintre suma asigurărilor (gajurilor), luate de bancă la acordarea creditelor şi suma totală a portofoliului de credite (PC)	Coeficientul Cas arată ce parte din asigurarea rambursării creditelor revine unui leu din portofoliul de credite. În corespundere cu legislaţia suma asigurării trebuie să fie mai mare decât suma creditului acordat cu mărimea dobânzii acumulate la credit şi altor posibile cheltuieli. Cas trebuie să depăşească cifra 1. A se calcula în dinamică. Coeficientul respectiv permite de a estima cu cât posibilele pierderi, legate de nerambursarea creditelor, sunt acoperite de gaj, garanţii şi fidejusiunea persoanelor terţe.
Coeficientul plăţilor restante (Cpr)	(Cpr) se calculează ca raport între suma plăţilor restante şi portofoliul total de credite (PC)	Coeficientul arată ce parte din plăţile restante la datoria de bază revine unui leu din portofoliul de credite, iar majorarea coeficientului în dinamică mărturiseşte despre o politică a băncii ineficientă în ceea ce priveşte tranzacţiile de credit. Se efectuează analogic cu analiza coeficientului de acoperire şi se analizează modificarea mărimln coeficientului în dinamică, şi pe fiecare tip de credit acordat.
Coeficientul nerambursării datoriei de bază (Cn)	(Cn) se calculează ca raport între mărimea plăţilor restante a datoriei totale, anulată din cauza incapacităţii de recuperare către portofoliul de credite total (PC).	Majorarea coeficientului poate avea loc din două cauze: în primul rând, în rezultatul majorării nemijlocite a volumului plăţilor restante la datoria totală pe fonul creşterii portofoliului de credite calitativ, ceea ce este un rezultat negativ şi în perspectiva pe TS poate duce la falimentul băncii. Într-al doilea rând, din cauza diminuării portofoliului de credite în condiţiile nemodificării mărimii datoriei anulate, ceea ce permite de gândit asupra existenţei unor acţiuni ale băncii pe direcţia îmbunătăţirii calităţii activităţii de credite.

Sursa: elaborat de către autor în baza Cociug V. Cinic L., Timofei O. Management bancar: culegere de probleme. Chişinău: Editura ASEM, 2008.

În rezultatul cercetării efectuate cu ajutorul coeficienţilor menţionaţi mai sus putem face concluzii despre riscul bancar agregat. În special, dacă indicatorii de acoperire, a plăţilor întârziate, a nerambursării sporesc în dinamică, iar coeficientul asigurării descreşte, atunci se impune concluzia despre creşterea riscului de credit în procesul desfăşurării de către bancă a activităţii de creditare.

În cazul instabilităţii dinamicii fiecărui coeficient putem face concluzia că banca efectuează controlul şi realizează diverse acţiuni de menţinere a nivelului riscului la un nivel suficient pentru bancă. Analiza portofoliului de credite a băncii comerciale în condiţiile economiei naţionale poate fi, de asemenea, efectuată cu ajutorul analizei prin coeficienţi pe baza unor indicatori ai sistemului american de rating CAMEL [1; 11, p. 41-55; 84, p.17-130].

Analiza respectivă este bazată pe faptul că ea se efectuează concomitent pentru câteva bănci omogene. În SUA grupul comparat de bănci de obicei numără nu mai puţin de 100 de bănci. La calcularea tuturor indicatorilor se construieşte un grafic, pe care se determină locul fiecărui indicator ce caracterizează poziţia băncii respective în numărul total de bănci supuse comparării în procente [10, p. 58-83; 14, p. 73-77].

Cercetătorii naţionali ai sistemelor de rating-uri bancare practic niciodată nu divizează băncile autohtone în grupe omogene, dar le aliniază pe toate într-un şir, folosind în calitate de criteriu fie mărimea valutei din bilanţ, fie mărimea capitalului bancar [48; 50 p. 23-39].

Analiza coeficienţilor prezentaţi în Figura 1.1 permite de a face concluzii referitor la faptul care este politica de credite a băncii: agresivă; activă; moderată; slabă; pasivă. După calitatea portofoliului de credite pot fi făcute următoarele concluzii referitor la faptul că aceasta este: excelentă; bună; satisfăcătoare; rea sau care la moment nu garantează o creştere a datoriei restante în viitorul apropiat [70; 71]. Analiza portofoliului de credite a băncilor comerciale naţionale trebuie să fie precedată de analiza normativelor economice, stabilite de BNM.

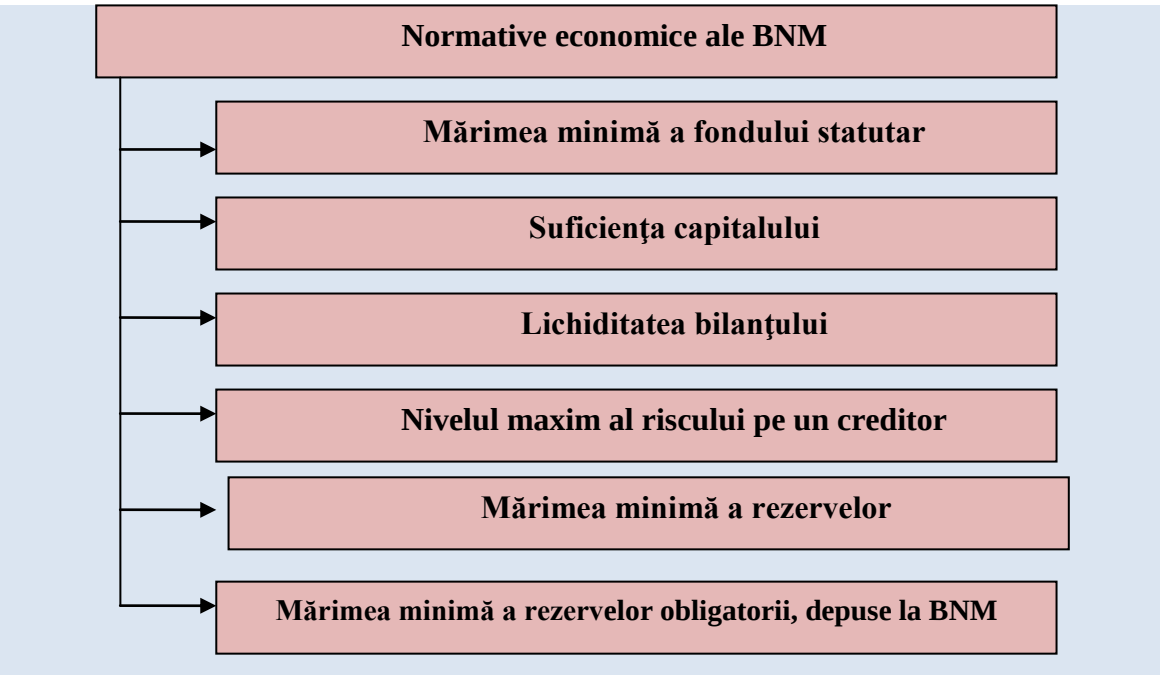

Figura 1.1. Analiza băncii comerciale după normativele economice ale BNM.

Sursa*: elaborat de către autor în baza:* Cociug V., Cinic L., Timofei O. *Management bancar: culegere de probleme*. Chişinău: Editura ASEM, 2008.

Astfel, metodologia analizei portofoliului de credite trebuie să fie precedată de evaluarea băncii comerciale din punct de vedere al respectării normativelor economice ale BNM.

După asta se pot analiza nemijlocit componentele cantitative şi calitative ale portofoliului de credite al băncii. Cu toate acestea se atrage o atenţie deosebită în procesul cercetării asupra determinării nivelului profitabilităţii diferitor tipuri de produse de credite şi nivelului de risc al acestora pentru care trebuie de efectuat analiza coeficienţilor de acoperire, asigurare, a plăţilor restante şi a coeficientului nerambursării sumei de bază a datoriei.

În opinia autorului, *portofoliul de credite al băncii comerciale este o concepţie complexă, care este legată de acordarea creditelor şi împrumuturilor în bănci*.

Teoria portofoliului de credite presupune de a analiza nu fiecarui credit în parte, ci totalitatea creditelor cu interconexiunile şi interacţiunile lor. Rolul gestiunii portofoliului de credite al băncii în condiţiile adâncirii crizei financiare la nivel naţional şi mondial creşte, deoarece sporesc riscurile nerambursării creditelor acordate de către bancă. În acest context, trebuie de menţionat, că profitabilitatea şi riscul sunt parametrii de bază în gestiunea portofoliului de credite al băncii, respectiv şi metodele de gestiune a riscului de credit se divizează în două grupe principale - gestiunea riscului le nivelul fiecărui credit şi la nivelul portofoliului de credite în întregime [26; 28, p. 226-238; 124; 140].

În concluzie, vom opina pentru metodologia analizei portofoliului de credite care trebuie să fie precedată de evaluarea băncii comerciale în vederea respectării reglementărilor BNM. În analiza portofoliului de credite al băncii comerciale o atenţie deosebită în procesul cercetării trebuie de atras asupra determinării nivelului profitabilităţii diferitor tipuri de produse de credite şi nivelului de risc. În acest sens trebuie efectuată analiza în baza rezultatelor estimării coeficienţilor de acoperire, asigurare, a plăţilor restante şi nerambursării sumei de bază a datoriei.

1.2. Teoretizări cu privire la formarea şi gestiunea portofoliului de credite al băncilor comerciale şi impactul politicii de creditare asupra calităţii acestuia.

Portofoliul de credite al băncilor comerciale trebuie analizat atât din punct de vedere al volumului, cât şi al structurii dat fiind faptul că poate fi influenţat de ascensiunile şi recesiunile economice, situaţii în care clienţii băncii pot fi afectaţi de riscul activităţii bancare.

După cum se arată în raportul al Oficiului Controlului Monedei din SUA referitor la cauzele principale ale falimentelor bancare din această ţară în anii '80 au fost referite [2, p. 23-29; 12, p. 84-96; 18, p. 2879-2892; 146]:

- neatenţia în formularea normelor de creditare;

- prezenţa unor condiţii de creditare prea generoase cuplată cu lipsa unor normative clare;
- nerespectarea normelor interne de creditare de către personalul băncii;
- concentrarea riscantă a creditelor pe anumite pieţe;
- controlul slab exercitat asupra personalului;
- creşterea excesivă a valorii portofoliului de credite, peste posibilităţile rezonabile a
- băncii de a acoperi riscurile;
- sisteme defectuoase sau inexistente de detectare a creditelor cu probleme;
- necunoaşterea fluxului de trezorerie al clienţilor;
- creditarea preferenţială, sub condiţiile de piaţă.

Analiza şi evaluarea calităţii portofoliului de credite permite conducerii băncii să gestioneze operaţiunile de creditare. De structura portofoliului de credite depinde stabilitatea, imaginea, rezultatele financiare ale băncii. De aceea, controlul asupra portofoliului de credite trebuie efectuat în orice bancă fiind axat pe identificarea abaterilor de la scopurile propuse în politica de creditare.

În cadrul dirijării portofoliului de credite managerii băncii în baza examinării structurii portofoliului de credite şi a factorilor care au influenţat asupra schimbării acesteia, elaborează măsuri în domeniul politicii de creditare a băncii. Printre acestea pot fi: modificările destinaţiei creditelor în sectoarele de alocare a resurselor creditoare, primirea garanţiilor suplimentare, intensificarea controlului preventiv şi ulterior privind îndeplinirea condiţiilor contractului de credit, organizarea eficientă a procesului de creditare.

În gestiunea portofoliului de credite un mare rol revine modificării sistemului de gestiune a termenelor de scadenţă a activelor şi a pasivelor, cu diferenţa ratelor de dobândă şi la final, cu profitabilitatea.

În baza cercetărilor bibliografice efectuate, putem concluziona că gestiunea portofoliului de credite presupune etapele următoare [15, p. 207-209; 66; 124]:

- determinarea principalelor grupe de clasificare a creditelor şi coeficienţilor de risc ale acestora;
- plasarea fiecărui credit acordat într-una din grupele specificate;
- elucidarea structurii portofoliului (cotei diferitor grupe în volumul lor total);
- evaluarea calităţii portofoliului în întregime;
- depistarea şi analiza factorilor, care modifică structura (calitatea) portofoliului;
- determinarea volumului rezervelor, care este necesar a fi creat pentru fiecare credit acordat (în afara creditelor pentru care poate fi creată o rezervă unică);
- determinarea sumei totale a rezervelor, aferentă riscului global al portofoliului;

- elaborarea măsurilor, îndreptate spre eficientizarea calităţii portofoliului.

Momentul-cheie în gestiunea portofoliului de credite al băncii este selectarea criteriului (criteriilor) de evaluare a calităţii fiecărui tip de credit şi mărimii lor.

În această ordine de idei, este de menţionat că sub influenţa factorilor enumeraţi, portofoliului de credit necesită o gestiune mai eficientă în vederea îmbunătăţirii structurii lui şi rambursării creditelor. În legătură cu acestea, este necesar, în opinia autorului, de a propune unele căi de redresare a situaţiei:

- efectuarea controlului operativ asupra stării rambursării creditelor prin utilizarea măsurilor de influenţă economică şi juridică;
- acumularea şi analiza informaţiei economice despre activitatea economică financiară, de producţie a agenţilor economici debitori cu credite neperformante;
- coordonarea activităţii interdepartamentale ale băncii privind urmărirea creditelor problematice;
- iniţierea măsurilor de influenţă economică şi juridică prin realizarea unor proceduri specifice inclusiv şi perceperea forţată a gajului şi a garanţiei.

Reieşind din cele expuse, putem releva importanţa gestiunii corecte şi oportune a portofoliului de credite pentru complexitatea activitate desfăşurată de băncile comerciale.

Analizând problema îmbunătăţirii calităţii portofoliului de credite este important de a înţelege, că în mare parte, calitatea activităţii de creditare depinde de calitatea gestiunii riscurilor de credit. Problema de bază în gestiunea riscului de credit în condiţiile actuale este lipsa unui sistem de analiză multilaterală a procesului de creditare, a unei baze metodologice stabile şi luarea dedecizii manageriale incorecte în condiţiile informaţiei insuficiente.

Astfel, putem afirma, că cauzele frecvente care provoacă riscurile de credit şi pierderile financiare, iar prin urmare, înrăutăţirea calităţii portofoliului de credite în băncile comerciale sunt următoarele:

- selectarea şi evaluarea incorectă a riscurilor de afaceri, financiare şi de producţie a creditorului, sponsorului şi garantului;
- lipsa responsabilităţii din partea serviciilor de consultare financiară în ceea ce priveşte luarea deciziilor de către organizaţia de creditare;
- imposibilitatea de a apela la credite internaţionale din cauza nerecunoaşterii oficiale a rating-ului de credite a întreprinderilor – potenţiali creditori;
- insuficienţa resurselor pe TL pentru creditarea proiectelor mari şi frica băncilor de a încălca normele prudenţiale;
- lipsa unei experienţe progresive proprii în ceea ce priveşte combinarea creditării pe termen scurt şi termen lung pentru atingerea obiectivelor investiţionale;

- selectarea incorectă a priorităţilor ramurale şi regionale;

- alegerea incorectă a graficelor de utilizare şi rambursare a resurselor împrumutate fără a lua în calcul necesităţile reale ale procesului de producţie;

- analiza necalitativă şi neprofesionistă a probabilităţii rambursării creditului la termen, a riscurilor de nerealizare a producţiei împrumutatului pe piaţă, şi, de asemenea, posibilitatea apariţiei unor noi concurenţi, a unor afaceri ilegale şi a unor cheltuieli neplanificate ale creditorului.

Reieşind din cele expuse mai sus pot fi evidenţiate *direcţiile* principale de diminuare a riscurilor de credit şi prin urmare a *îmbunătăţirii calităţii portofoliului de credite*:

- introducerea ca cerinţă obligatorie din partea BNM a normei cu privire la includerea direcţiilor politicii monetar-creditare a statului în politica de credit a fiecărei bănci comerciale;

- crearea şi asigurarea unei baze normative comune pentru toate băncile;

- organizarea susţinerii din partea BNM, a altor structuri de stat a elaborării cerinţelor normative obligatorii pentru asigurarea metodologică a diferitor tipuri şi forme de creditare;

- introducerea unui coeficient obligatoriu al riscului de credit cu valorile-limită aacestuia în procesul de creditarea anumitor ramuri ale economiei naţionale. Pentru elaborarea acestuia pot fi utilizaţi aşa indicatori ca coeficientul rentabilităţii interne a tranzacţiei şi norma profitului, pragul de rentabilitate şi răscumpărarea afacerii creditate, discontarea fluxului bănesc şi estimarea soldului, fluxul net de mijloace băneşti din realizarea afacerii creditate, costul net al afei, afacerii , indicatori de măsurare şi evaluarea urmărilor sociale ale creditării, de exemplu, în cadrul creditelor de consum şi a celor ipotecare, norma internă de rambursare a creditelor;

- stabilirea unei relaţii permanente dintre conducerea beneficiarului de credit şi serviciile respective ale băncii ca: direcţia de creditare, direcţia de riscuri şi serviciile controlului intern al organizaţiei de creditare, şi, de asemenea, a serviciilor enumerate mai sus.

Formarea portofoliului de credite este punctul final al activităţii de creditare a băncii, care necesită o abordare profesională fundamentată ştiinţific pentru elaborarea şi luarea deciziilor manageriale pe baza analizei multilaterale.

Totalitatea documentelor şi materialelor care reglementează procesul formării portofoliului de credite este determinată de structura organizatorică a băncii. De regulă, aceasta este determinată de următoarele grupe de documente:

- documente normative şi interne, ce reglementează procesul de creditare;

- documentele organelor colective ale băncii, care pun bazele activităţii de creditare a băncii (de exemplu, care permit acordarea creditului, inclusiv a celor mari, consorţiale, prolongarea restanţei, clasarea restanţei la creditele dubioase; protocoalele Comitetului de creditare, a Consiliului băncii, a Directoriului băncii, politica creditară aprobată a băncii);

- formularele aprobate de bancă şi elaborările metodologice, obligatorii pentru utilizarea în procesul de creditare (formulare-tip a contractelor de credit, elaborări metodologice de determinare a capacităţii de rambursare a creditelor de către clienţi, elaborări metodologice pentru monitoring-ul creditar).

Din cele celor relatate anterior, şi în susţinerea unor studii importante din domniul cercetat [30; 35; 124; 135], considerăm necesară evidenţierea problemelor existente în procesul dezvoltării băncilor comerciale la etapa actuală, soluţionarea cărora ar permite creşterea calităţii portofoliilor de credite.

Problemele de bază în gestiunea portofoliului de credite sunt următoarele:

- lipsa unei asigurări informaţional-analitice calitative a operaţiunilor de creditare. Soluţionarea acestei probleme presupune, în special, o combinare a strategiilor de marketing bancar. Metoda cea mai bună de analiză a beneficiarului de credit sau evaluarea riscului nu vor da rezultate corecte, dacă informaţia primară este incompletă sau nesigură.

În acest senstrebuie considerate anumite condiții:

a) băncile trebuie să înveţe arta depistării timpurii a creditelor problematice;

b) să se concentreze asupra unui tip de operaţiuni creditare;

c) să se concetreze riscul în anumite ramuri;

d) să promoveze competența şi responsabilitatea angajaţilor, care ţine de:

– identificarea domeniilor principale a riscurilor şi evaluarea adecvată a factorilor ce influenţează nivelul lor;

– poziţionarea băncii pe piaţa serviciilor bancare;

– formarea limitelor bancare, stabilirea limitelor creditare interne;

– formularea regulilor de acceptare a riscurilor;

– selectarea corectă a instrumentelor de creditare;

– evaluarea suficienţei rezervelor şi corectarea acestora în caz de necesitate;

Problemele actuale menţionate mai sus confirmă importanţa elaborării politicii de creditare şi respectiv a bazei normative, metodologice şi informaţionale a organizării procesului de creditare a băncilor.

Pentru a aprecia politica de creditare ca corectă, în elaborarea ei trebuie prioritar realizate următoarele obiective:

- selecţia unor credite sigure cu o probabilitate maxima de rambursare;
- asigurarea unor plasamente fructuoase pentru fondurile de care dispune banca;
- încurajarea extinderii creditelor corespunzătoare nevoilor pieţei de operare a băncii.

Politicile de creditare variază în timp și în funcţie de ciclul economic: acestea trebuie actualizate și adaptate la modificările mediului concurenţial și cel economic. Conţinutul unei politici de creditare include trei părti principale: formulări politice cu caracter general, referitoare la sarcinile compartimentului de creditare și la calităţile optime ale portofoliului de credite; principii și proceduri recomandate pentru constituirea și administrarea portofoliului de credite; proceduri și parametri detaliaţi de creditare specifici fiecărui tip de credite - normele de creditare.

Prima parte are menirea de stabilire a cadrului general şi a obiectivelor politicii de creditare. În funcţie de priorităţile băncii, obiectivele politicii de creditare pot fi interne sau externe. Obiectivele concrete au menirea să definească rolul băncii respective, întocmai cum aceasta şi-l asumă, rentabilitatea globala stabilită pentru o anume perioadă, imaginea pe care doreşte să o impună pe piaţa, încrederea publicului, gradul de agresivitate în concurență cu alți competitori.

În afară de obiectivele de ordin general, destinate asigurării racordării efortului compartimentului de credite la cel global al băncii, pentru asigurarea unui efect de sinergie, obiectivele politicii de creditare pot și trebuie să fie individualizate pentru acest domeniu de activitate, stabilind sarcini de creştere medie a portofoliului de credite şi mărimile acestuia la activele sau depozitele bancare totale.

Cu referire la Republica Moldova, observăm că în domeniul structurii creditelor bancare, strategia fixează, ponderea diferitor categorii de credite, direcţiile şi limitele minime de diversificare a portofoliului. Odată cu asigurarea rentabilităţii bancare, creditele au o importanţă deosebită pentru asigurarea lichidităţii bancare, fiind cel mai important activ bancar. Deşi obiectivul principal al politicii de creditare este minimizarea riscului de creditare, nu trebuie neglijată și gestiunea altor riscuri bancare [38; 92; 94; 111].

În funcţie de structura activelor și pasivelor bancare, lichiditatea determinată este una din restricţiile majore ale structurii, în funcţie de scadenţa creditelor bancare - în lipsa unei pieţe secundare suficient de dezvoltate, lichiditatea creditelor este definită, aproape exclusiv, de scadenţa lor.

Obiectivele de ordin strategic se referă la mărimea portofoliului de credite și sunt cele care determină cuantificarea agresivităţii băncii, aşa cum aceasta a fost formulată global în paragraful precedent. O politică agresivă este caracterizată de creşterea absolută şi relativă, ca pondere în totalul activelor bancare a portofoliului de credite. Deoarece prezintă dezavantaje evidente, o astfel de strategie are, de regulă, caracter temporar. Pe termen scurt, astfel de politică conduce la o creştere a veniturilor, dar nu-i sigur faptul că această creştere va atrage și o creştere de rentabilitate.

Creşterea rapidă a valorii portofoliului de credite sporeşte riscurile legate de gestiunea lui, cel mai periculos element fiind scăderea potenţiala a calităţii portofoliului, cauzată de presiunea exercitată asupra personalului de gestiunea mai multor clienţi și de imperativul strategic de cucerire a pieţei, care, devenind prioritate, se transformă în creştere, oricare ar fi preţul, chiar dacă acesta este creşterea expunerii globale la risc a băncii.

Pentru bancă, definirea pieţelor sau a zonelor comerciale este un element de politică pe termen lung, iar realizarea acestui obiectiv cere timp, mai ales când se impune o schimbare radicală de orientare. Politica de creditare trebuie să definească, fără ambiguitate, piaţa primară și secundară, pe care vor fi desfăşurate activităţile de creditare, și priorităţile geografice. Este evident ca conţinut, această componenţă a politicii de creditare este valabilă, în funcţie de mărimea băncii.

Pentru o bancă internaţională acestea se prezintă sub forma unor regiuni sau grupe de ţări deservite de unităţi bancare proprii și definite prin anumit volum de activitate și operaţii. Zona comercială a băncilor mai mici are caracter preponderent naţional sau, chiar, local (regional). În acest context, priorităţile geografice presupun extindere, consolidare sau retragere de pe pieţe definite, din punct de vedere al ariei geografice. Conţinutul efectiv al acestui element de politică de creditare trebuie să definească explicit zona deservită, în mod constant, de filiale sau agenţi proprii, stabilirea în afara zonei sale comerciale proprii și condiţiile de acceptare excepţională a altor credite [4, p.175-189; 5, p. 89-125; 16; 19; 28, p.229-239].

Prezentarea standardelor de creditare la acest nivel este globală și legată de contextul stabilit de strategia de creditare a băncii pentru perioada curenta. În susţinerea acestor stabilităţi vin şi directivele Basel. Ele trebuie să precizeze tipurile de credite, garanţiile și termenele. Definirea tipurilor de credite presupune stabilirea unor liste pentru următoarele credite: preferate de bancă; de evitat, din cauza riscului sporit; interzise, de regulă, din motivul restricţiilor legale. La fel, sunt specificate tipurile de garanţii mobiliare și imobiliare, pe care banca este dispusă să le accepte în funcţie de expertiza proprie, a celei a partenerilor tradiţionali sau a evoluţiei condiţiilor de pe piaţa și a celor legale. Termenele avute în vedere sunt cele referitoare la periodicitatea reevaluării factorilor de risc, inclusiv a costurilor și a preţului creditului [20; 21; 22; 23].

Prin politica de creditare sunt stabilite limitele responsabilităţii tuturor celor implicaţi în procesul de creditare. Este vorba, în principal, de limitele răspunderii ofiţerilor de credit si ale comitetelor de credit, care depind de experienţa și de poziţia ofiţerului, de garanţii, de sezonalitate și de capitalul/mărimea băncii. Partea a doua a politicii de creditare este alcătuită din principiile și procedurile, pe care bancă îşi bazează procesul de creditare și cuprinde

următoarele elemente: protecţia prin asigurare; documentaţia şi garanţiile mobiliare; încasarea creditelor restante şi recuperarea garanţiilor; norme şi reglementări legale;stabilitatea ratei dobânzilor percepute; informaţii financiare solicitate de la debitori; etica profesională şi conflictele de interese; examinarea şi controlul periodic al calităţii creditelor.

Referitor la protecţia prin asigurare, aceasta este realizată pentru bunuri, pentru persoane, cadrele de conducere pentru răspundere civila sau pentru răpiri, dar şi asigurări de viaţă pentru debitorii individuali în cazul creditelor pe termen lung, pentru banca însăşi ca beneficiar de asigurări şi reasigurări pentru riscul de creditare. De regulă, este recomandat de încheiat contract de asigurare pentru toate riscurile asigurabile în condiţii de eficientă.

Referitor la garanţiile mobiliare solicitate, constatăm că acestea sunt constituite în dosare de creditare uniforme la nivelul întregii banci, indiferent de locaţia ei şi de personalul angajat. Vizând caracterul unitar, implementarea cerinţelor ridică probleme semnificative la nivelul băncilor mai mici, din cauza raporturilor personale ale funcţionarilor cu clienţii băncii.

Cu privire la tratamentul creditelor restante şi recuperarea garanţiilor, aceasta este realizată printr-un compartiment specializat de sarcini şi de control. Procedura scrisă cuprinde informaţii de semnalizare şi detecţia dificultăţilor, raportarea măsurilor imediate, controlul garanţiilor şi detecţia fraudelor. Creditele restante au cauze obiective, legate de evoluţia ciclului economic sau cauze subiective - motive pentru a desemna managementul defectuos [30, p. 432-456; 62, p. 292-302].

Dacă evoluţia calităţii debitorului şi a mediului său economic sunt urmărite mai detaliat de bancă, detectarea problemelor este realizată la timp. Reducerea disponibilului în cont, creşterea frecvenţei apelului la liniile de credit, nerambursarea la termen, depunerea cu întârziere a rapoartelor financiare, etc. pot constitui semnale pentru un ofiţer de credite experimentat.

Dacă este înregistrată o întârziere la plată, imediat poate fi realizată negocierea unui plan de măsuri cu debitorul şi revederea termenilor contractului de creditare. În acest sens, politica de creditare trebuie să prevadă orice ce afectează renegocierea contractului: reeşalonări, raportările, încheierea unor convenţii suplimentare referitoare la limitarea activităţii debitorului şi la gradul de implicare a băncii în luarea deciziilor manageriale, garanţii suplimentare.

Un element dinamic al mediului în care operează banca sunt reglementările legale, de aceea, politica de creditare reflectă starea actuala a sistemului de reglementări şi cele mai probabile direcţii de concentrare a autorităţilor bancare. Reglementările bancare sunt echivalate cu impunerea unor limite şi a unor interdicţii, cu privire la activitatea de creditare: operaţii şi volum. Pentru a determina gradul de respectare a restricţiilor în vigoare la nivelul instituţiei,

autoritatea bancara efectuează inspecţii periodice, care, de regulă, au caracter periodic și urmăresc o serie de obiective: lichiditatea și solvabilitatea băncii, încadrarea în normele legale în vigoare, calitatea şi lichiditatea activelor bancare și calitatea sistemelor proprii de protecţie și control intern. În măsura, în care conducerea băncii cunoaște aceste lucruri şi in reeșind din experienţa instituţiei bancare, ele trebuie menţionate în politica de creditare, pe de o parte, pentru uzul tuturor funcţionarilor, pe de altă parte, o inspecție a autorităţii bancare care să nu streseze angajații și pentru ca ei să dea prioritate domeniilor vizate de inspectori [61; 73].

La fel, politica de creditare are rol important pentru stabilirea unitara a criteriilor de stabilire a preţului, dintre care cel mai important este determinarea nivelului dobânzii percepute, a ratei acesteia, procedurile de determinare a ei, modul lor de folosire și elementele în funcţie de care se stabilește nivelul: costul fondurilor bancare, primele de risc, comisioanele bancare, rata dobânzii pe piaţă, rata de bază sau preferenţială a dobânzii. În afară de aceste elemente, trebuie specificate componentele costului creditului pentru debitor: soldul minim creditor al contului acestuia sau alte servicii financiare oferite de banca clientului.

Informaţiile financiare despre client trebuie specificate în politica de creditare pentru a evita diferenţele semnificative de tratament dintre felul în care ofițerii tratează cererile de credit și în care tratează clienţii. Accesul la aceste informaţii necesită rapoarte financiare periodice, întocmirea situaţiei financiare periodice și întocmirea situaţiei financiare personale pentru acţionari, directori, clienţi individuali. Cele mai solicitate rapoarte financiare periodice sunt bilanţul și declaraţia de impunere. Veridicitatea informaţiilor din aceste rapoarte este asigurată prin expertizare, doar pentru firmele mari. Problema principală o reprezintă debitorii mici, pentru care banca face verificări faptice, de garanţie, de exemplu. La verificarea scriptică trebuie urmărită valoarea de înregistrare a activelor și dacă activele sunt grevate de alte obligaţii.

Pentru câștigarea sau păstrarea încrederii clienţilor și a altor parteneri în probitatea personalului băncii este esențial respectarea normelor eticii profesiunii de bancher, parametru considerabil al imaginii băncii si, adesea, sunt simţite efectele negative, ale nerespectării acestor norme de etică. În vederea asigurării unui nivel minim formal al respectării acestor norme, politica de creditare trebuie să precizeze lista activităţilor interzise personalului, limitele operaţiilor cu personalul, normele de transferare a informaţiilor între compartimentele băncii și codurile de etică profesională sau reglementări legale.

Alt element esenţial al politicii de creditare este examinarea și controlul periodic al calităţii creditelor, relativ recent introdus în practica bancară, determinant în asigurarea unui nivel de risc minim. Inspectarea periodică a portofoliului de credite este formulată și organizată

corespunzător și definită prin obiectivele urmărite: reducerea pierderilor la portofoliul de credite; detectarea prematură a erorilor și a problemelor; stimularea iniţiativei ofiţerilor de credite pentru autocontrol și informare; respectarea standardelor formale de creditare, prin verificarea dosarelor de creditare; respectarea normelor interne și legale; informarea prin excepţie și periodică a conducerii cu privire la starea și evoluţia calităţii portofoliului de credite; fundamentarea prelevărilor pentru pierderi.

La fiecare inspecţie sunt acumulate, transmise și analizate informaţii privind: starea financiară și capacitatea de rambursare a debitorului; documentaţia; respectarea politicii de creditare a băncii, existentă și valoarea garanţiilor; încadrarea în limitele stabilite de reglementările legale și rentabilitatea aparentă. În așa fel, inspecţia își realizează funcţia esenţiala de feed-back pentru conducerea băncii. Evident, inspectarea tuturor dosarelor de credit este imposibila, mai ales, în grupa creditelor pentru persoane fizice, pentru care rentabilitatea plasamentului și mărimea expunerii nu justifica cheltuielile de examinare [37; 42; 43].

Deci, în concluzie, putem afirma că sunt cunoscute mai multe metode de selectare a dosarelor de credit pentru examinare. Una dintre acestea este determinarea plafonului minim al angajamentului față de bancă, din acest considerent, fiind supuse examinării creditele cu valori peste plafonul stabilit. Acesta, la rândul său, trebuie actualizat periodic în funcţie de inflaţie, evoluţia costurilor procesului de examinare și strategia băncii. Selecţia aleatoare a unui număr de dosare de creditare este o alta metodă de selectare a dosarelor. Poate fi folosită şi combinaţia celor doua metode: a plafonului relativ ridicat și examinarea aleatorie a dosarelor situate sub plafonul valoric.

1.3. Concluzii la capitolul 1

Principalii creditori în Republica Moldova sunt băncile comerciale. Creditul, fiind factor cheie în proiectarea imaginii băncii atât pe piaţa naţională, cât şi pe cea internaţională, prezintă o importanţă maximă pentru creşterea profitabilităţii şi competitivităţii.

Anume printr-o gestiune eficientă a creditului se pot organiza activităţi care influenţează satisfacerea cerinţelor clientului într-o succesiune de procese intercorelate menţinute sub control sistematic, având drept obiective: realizarea, menţinerea, urmărirea şi îmbunătăţirea continuă şi performantă a calităţii procesului de creditare a agenţilor economici în conformitate cu cerinţele BNM aferente creditării, precum şi furnizarea încrederii totale a clienţilor în ceea ce priveşte îndeplinirea condiţiilor sistemului de calitate şi siguranţă [54; 55].

După cum menționează mulți experți, consecința crizei de la începutul secolului, precum şi alte perturbaţii în gestiunea incorectă la nivel politic au lăsat o amprentă sumbră asupra activităţii băncilor comerciale autohtone, care în consecință, au suportat pierderi considerabile. În această perioadă s-au atestat multiple probleme la capitolul calitatea portofoliului creditar, sub influența factorilor instituționali, macroeconomici, de reglementare și de altă natură, care se manifestă în incapacitatea multor organizații de credit.

Astfel, concluzionăm, că actualmente portofoliul de credite al băncilor comerciale trebuie analizat atît din punct de vedere al volumului, cît şi al structurii, dat fiind faptul că poate fi influienţat de ascensiunile şi recesiunile economice, situaţii în care clienţii băncii pot fi afectaţi de riscul activităţii bancare. De structura portofoliului de credite depinde stabilitatea, imaginea, rezultatele financiare ale băncii. De aceea, controlul asupra portofoliului de credite trebuie efectuat în orice bancă şi se efectuează la fel ca şi evidenţierea abaterilor de la scopurile propuse în politica de creditare.

În acest sens, necesitatea unei abordări științifice privind calitatea portofoliului de credite în contextul gestionării optimale a activelor și pasivelor unei bănci, devine oportnă şi esenţial necesară. Deci, portofoliul de credit este sursa pricipală de venituri a băncilor comerciale, de aceea anume de structura şi calitatea portofoliului creditar depinde în mare măsură stabilitatea băncii şi succesul ei financiar. Numai efectuînd controlul creditelor eliberate de o bancă, putem determina starea portofoliului ei şi putem lua măsuri de redresare a situaţiei create. Lipsa reglementărilor în domeniul creditării şi lipsa de protecţie a băncilor în cazul pierderilor generate de nerambursarea creditelor, conduce spre producerea riscului de credit, determinînd băncile să-şi perfecteze mecanismul creditar, prin noi direcţii şi strategii.

Bazându-ne pe studiul efectuat, putem concluziona că *portofoliul de credite reprezintă totalitatea împrumuturilor structurate în funcție de diferite criterii de calitate, acordate de bancă reflectând relațiile socio-economice și monetare dintre bancă și clienții săi în vederea asigurării rambursării datoriei de împrumut.* Definirea semantică şi categorială a portofoliului de credite al unei bănci trebuie să fie formulată în mod necesar şi obligatoriu, ținând cont de principala sa caracteristică - calitatea.

În baza cercetărilor efectuate a fost determinată *problema ştiinţifică* importantă care va fi soluţionată pe tot parcursul tezei şi care constă în estimarea stării actuale a portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova şi elaborarea direcțiilor de perfecționare, precum şi a tendinţelor de optimizare a acestuia.

Astfel, a fost stabilit *scopul* cercetării, care constă în elaborarea bazei teoretico-aplicative de gestionare şi optimizare a portofoliului de credite al băncilor comerciale din

Republica Moldova. Realizarea acestui scop, urmărește îndeplinirea următoarelor *obiective*: abordarea conceptuală a procesului de creare a portofoliului creditar; identificarea problemelor şi factorilor de influenţă asupra gestiunii portofoliului de credit; determinarea impactului politicii

de creditare asupra portofoliului de credite a băncii comerciale; analiza structurală a calităţii portofoliului de credite; evaluarea portofoliului creditar după risc şi profitabilitate; elaborarea recomandărilor de perfecţionare şi optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din RM.

Preocuparea specială a managementului bancar în optimizarea activităţii de creditare rezidă în special în faptul că creditul este cel mai important plasament bancar, cu o pondere mare în activul bilanţier, de calitatea portofoliului de credite, depinde în ultima instanţă, stabilitatea băncii şi realizarea nivelurilor necesare ale indicatorilor activităţii băncii privind lichiditatea şi solvabilitatea acesteia.

În opinia noastră, elementele de bază de care trebuie să se ţină cont la gestionarea eficientă a creditelor, sunt următoarele: o politică creditară aficientă, gestiune stabilă a portofoliului, control efectiv privind utilizarea creditelor conform destinaţiei şi mai important, personal bine instruit.

În afara băncii ca instituţie, gestiunea eficientă a creditelor asigură atingerea obiectivelor politicii naţionale şi anume: repartiţia eficientă a resurselor financiare limitate în scopul accelerării creşterii economice şi minimizarea pierderilor în economia ţării. Cele mai mari dificultăţi apar în gestiunea creditelor. Controlul din partea Guvernului, presiunea circumstanţelor interne şi externe, cu caracter politic, dificultăţile în procesele de producţie, limitele financiare, recesiuni pe piaţă, nerespectarea programelor de producţie, situaţiile instabile în sfera businessului şi producţiei compromit situaţia financiară a împrumuturilor.

Capitolul 2. ESTIMAREA CALITĂŢII PORTOFOLIULUI DE CREDITE AL BĂNCILOR COMERCIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Evaluarea metodologiei de analiză a portofoliului de credite în bănci.

Din motiv că poate fi influenţat de ascensiunile şi recesiunile economice, situaţii în care clienţii băncii pot fi afectaţi de riscul activităţii bancare, portofoliul de credite al băncilor comerciale este analizat din punct de vedere al volumului şi al structurii.

Portofoliul creditar, în linii generale, reprezintă structura şi calitatea creditelor acordate clienţilor, clasificate după anumite criterii, printre care găsim şi nivelul riscului creditar. Procesul de diversificare a portofoliului de credite are loc prin determinarea unor proporţii optime a tipurilor de credit cum ar fi cele de consum, imobiliare, comerciale etc. în suma totală a portofoliului, luând în considerare riscul implicat în fiecare tip de credit.

Operaţiunile de creditare sunt gestionate de conducerea băncii prin procesele de analiză şi evaluare a calităţii portofoliului de credite. Deoarece, de structura portofoliului de credite depinde stabilitatea, imaginea, rezultatele financiare ale băncii, controlul asupra portofoliul de credite este efectuat în orice bancă în același fel ca evidenţierea abaterilor de la scopurile propuse în politica de creditare.

Auditul este metodă de verificare a portofoliului de credite efectuat de lucrătorii serviciului de audit independent, care nu au relaţii cu departamentul de creditare, în scopul verificării corespunderii politicii de creditare a băncii cu organizarea activităţii de creditare. Reflectate în rapoarte speciale, rezultatele auditului sunt transmise Consiliului Băncii și constau în aprecierea structurii portofoliului de credite la momentul efectuării auditului și metodelor recomandate pentru performarea activităţii de creditare a clienţilor potenţiali [103].

Alegerea criteriilor de evaluare a calităţii fiecărui credit în parte este un moment important în dirijarea portofoliului de credite care presupune câteva etape [112]:

- alegerea criteriului de evaluare a calităţii fiecărui credit;
- determinarea categoriilor în care vor fi incluse creditele în dependenţă de riscul pe care îl implică fiecare credit;
- evaluarea fiecărui credit eliberat de bancă şi raportarea acestuia la o anumită categorie în dependenţă de riscul nerambursării;
- determinarea structurii portofoliului de credite şi diversificarea creditelor;
- aprecierea calităţii portofoliului de credite în întregime;
- analiza factorilor în dinamică care influienţează calitatea portofoliului de credite;
- determinarea reducerilor pentru pierderi la credite, care să acopere riscul creditar al portofoliului de credite;

- elaborarea unor măsuri de îmbunătăţire a calităţii portofoliului de credite.

Băncile comerciale clasifică creditele şi formează fondul de risc, cu scopul de a depista cauzele de apariţie a probabilităţii riscului creditar. Clasificarea şi rezervarea mijloacelor în contul reducerilor pentru pierderi la credite este aplicată tuturor creditelor reflectate în bilanţ drept active ale băncii.

Clasificarea creditelor este făcută cu scopul evaluării riscului creditar şi a formării fondului de risc creat pentru asigurarea lichidităţii băncii şi protecţiei acţionarilor şi clienţilor săi. Pe baza clasificării creditelor este determinată minimul necesar rezervării mijloacelor în fondul de risc. Dobânzile aferente la credite nu sunt supuse clasificării de aceea nu sunt rezervate mijloace în contul reduceri pentru pierderi la credite.

Vizat prin analiza financiară şi nonfinanciară a clienţilor săi, obiectivul global al bancherilor este mărirea portofoliului de credite al băncii, într-un mod profitabil şi fără expunere necontrolată la risc. În acest scop, este absolut necesară analiza sistematică a fiecărei poziţii creditate, prin prisma riscurilor financiare şi nefinanciare.

Deseori, creditele sunt considerate neperformante - când capitalul sau dobânda aferentă a trecut de scadenţă şi este neachitată 90 de zile sau mai mult, această perioadă poate varia de la o jurisdicţie la alta.

Soldul principal existent, nu neapărat plăţile restante, pentru raportarea financiară, este utilizat pentru identificarea unui portofoliu de credite neperformante. Portofoliul de credite neperformante oferă indicii asupra calităţii portofoliului total şi, în ultimă instanţă, asupra deciziilor de creditare ale unei bănci.

Evaluat în contextul creditelor neperformante, nivelul cumulat al provizioanelor indică capacitatea băncii de a face faţă riscului de credit. Analiza portofoliului de credite neperformante acoperă o serie de aspecte, după cum urmează [112; 124]:

- vechimea creditelor restante, cu capital şi dobândă de peste 30, 90, 180 şi 360 de zile. Clasificările sunt defalcate pe tip de client şi pe segment de activitate economică, pentru determinarea tendinţelor generale şi dacă toţi clienţii sunt sau nu afectaţi în egală măsură;
- cauzele deteriorării calităţii portofoliului de credite, care ajută la identificarea posibilelor măsuri întreprinse de bancă pentru a contracara un anumit trend;
- lista creditelor neperformante, cu toate informaţiile relevante, este evaluată caz cu caz pentru determinarea situaţiei reversibile, efectuată în scopul ameliorării capacităţii de rambursare şi dacă au fost folosite sau nu planuri de redresare şi/sau urmărirea încasării creditelor neperformante;

- analiza provizioanelor cu scopul determinării capacității băncii de a face față situaţiilor de neplată a creditelor (este unul dintre cele mai importante momente la care trebuie de atras atenţia);

- luarea în considerare a impactului asupra contului de profit şi de pierdere, cu scopul determinării modului în care banca va fi afectată de deteriorarea calităţii activelor.

Printr-un proces de revizuire în sistemul bancar autohton, sunt evaluate caracteristicile şi calitatea portofoliului de credite, acesta reflectând poziţia pe piaţă şi cererea pentru o bancă, strategia de afaceri şi de risc şi capacitatea de a acorda credite. Determinat fiind fezabil, revizuirea portofoliul de credite cuprinde eşantionare aleatorie a creditelor, astfel încât: aproximativ 70% din valoarea totală a creditelor şi 30% din numărul creditelor să fie acoperite; sunt luate în considerare cel puţin 75% din valoarea totală a creditelor şi 50% din numărul creditelor în valută şi al tuturor creditelor cu scadenţa mai mare de un an [114].

Revizuirea detaliată a portofoliului de credite trebuie să cuprindă următoarele:

- toate creditele acordate clienţilor cu expunere la risc cumulată de peste 5% din capitalul băncii;

- toate creditele acordate acţionarilor şi părţilor afiliate;

- toate creditele pentru care au fost reeşalonate plata dobânzii şi rambursarea creditului sau pentru care au fost modificate condiţiile contractuale, privind dobânda sau rambursarea de la acordarea creditului;

- toate creditele pentru care plata dobânzii sau a capitalului a fost întârziată cu peste 30 zile, inclusiv cele pentru care dobânda a fost capitalizată sau refinanţată;

- toate creditele clasificate ca substandard, îndoielnice sau ca pierdere.

În fiecare dintre aceste cazuri, revizuirea creditelor trebuie să ia în considerare documentaţia din dosarul clientului şi să implice o discuţie cu ofiţerul responsabil de credit despre activitatea clientului, perspectivele pe termen apropiat şi „istoria” de credit ale acestuia. Dacă suma datorată depăşeşte, în total, 5% din capitalul băncii, analiza trebuie să ţină cont şi de planurile de afaceri pentru viitor ale clientului şi de consecinţele potenţiale pentru serviciul datoriei şi rambursarea capitalului.

Evaluarea probabilităţii de rambursare a creditului şi pe cât este de adecvată clasificare lui prezintă obiectivul specific al revizuirii. Alte considerente includ calitatea garanţiilor deţinute şi capacitatea afacerii clientului de a genera banii necesari.

Astfe, putem generaliza că o bună imagine a profilului, a priorităţilor de afaceri ale băncii şi a tipului de risc de credit, la care banca se aşteaptă şi şi-l asumă sunt oferite de caracteristicile şi analiza portofoliului cumulat de credite, care cuprinde următoarele:

- rezumatul principalelor tipuri de credite: informaţii despre numărul de clienţi, scadenţa medie şi rata medie a dobânzii câştigate;

- distribuţia portofoliului de credite: diverse perspective asupra numărului de credite şi sumelor totale, de exemplu, în funcţie de monedă, scadenţa pe termen scurt (mai puţin de 1 an) şi pe termen lung (peste 1 an), de sectoarele economice pertinente industriale şi/sau de altă natură, clienţi-întreprinderi de stat şi private şi creditarea agenţilor economici şi a persoanelor fizice;

- împrumuturile guvernamentale sau alte garanţii;

- creditele după clasa de risc;

- creditele neperformante.

Evaluarea exhaustivă a profilului şi a caracteristicilor portofoliului de credite cumulat, inclusiv, cui, ce şi pentru cât timpa acordat banca împrumutul este permisă de instrumentele folosite de analişti.

Pentru fiecare credit revizuit este întocmit un dosar sintetic cu următorul cuprins: numele clientului şi obiectul de activitate; utilizarea fondurilor; data acordării creditelor; scadenţa împrumutului, valoarea, moneda şi rata dobânzii; principala sursă de rambursare; natura şi valoarea garanţiilor (sau baza de evaluare dacă este un activ imobilizat); totalul obligaţiilor existente, incluzând capitalul şi dobânda la credit datorate şi toate celelalte datorii reale şi contingente, în cazurile în care banca absoarbe riscul de credit; neexecutarea obligaţiilor la termen, dacă e cazul; descrierea activităţilor de monitorizare întreprinse pentru creditul respectiv; informaţii financiare, inclusiv situaţiile financiare curente şi alte informaţii pertinente.

Pentru a cuantifica expunerea globală a băncii la riscul de creditare, sunt analizate şi monitorizate continuu sistemul de indicatori grupați în trei categorii: de pondere, de dinamică, relativi și de corelare a activelor cu capitalul bancar.

Indicatorii structurali care, în mărimea realtivă exprimă structura activelor bancare sau a portofoliului de credite. Din punctul de vedere al băncii, riscul de creditare prezintă: operaţia de creditare propriu – zisă; plasamentele în titluri de credit, între operaţiile bilanţiere, acordarea de garanţii, în afara bilanţului; participarea băncii la sistemul interbancar de decontări. Indicatorii de risc monitorizaţi pot fi următorii [120; 128]:

- *credite totale raportate la total active* - cu cât ponderea creditelor în total active este mai ridicată, cu atât activitatea bancară este percepută ca fiind mai riscantă; prin politica de creditare sunt stabiliți plafonul acestei măsuri şi/sau pragurile de alertă. Cu cât mai semnificativ este portofoliul de valori mobiliare, cu atât este necesară calcularea raportului dintre creanţele totale asupra debitorilor şi activele totale;

- *credite de calitate medie raportate la credite totale* - un indicator care exprimă direct ponderea creditelor de calitate inferioară (din punctul de vedere al riscului de creditare) în total

credite. Creditele de calitate medie cuprind creditele supravegheate plus creditele substandard şi cele dubioase, conform normelor BNM. Pentru portofoliul de obligaţiuni se poate construi un indicator similar în funcţie de calificativele titlurilor din portofoliu (cele internaţionale), aşa cum sunt ele acordate de agenţiile de evaluare recunoscute;

- *pierderi la portofoliul de credite raportate la valoarea totală a portofoliului de credite* - valoarea acestui raport trebuie să fie cât mai mică pentru ca portofoliul să fie gestionat cât mai eficient, din punctul de vedere al riscului de creditare. Această mărime serveşte reper de stabilire a rezervelor la portofoliul de credite din care sunt acoperite aceste pierderi. Analogic, este calculată valoarea raportului pierderi la portofoliul de titluri de credite raportate la valoarea totală a portofoliului de titluri de credit.

Indicatorii dinamici, care arată evoluţia în timp a unor indicatori valorici a căror mărime este corelată cu evoluţia riscului de creditare post factum [120; 128]:

- *dinamica fondului de rezervă pentru acoperirea pierderilor portofoliul de credite* - felul în care conducerea băncii anticipă evoluţia expunerii la riscul de creditare: cu cât creşterea rezervelor planificate pentru care sunt constituie provizioane este mai mare, cu atât se poate presupune că banca anticipă pierderi mai mari, în aşa fel, este de aşteptat o scădere a calităţii portofoliului de credite. Această informaţie trebuie interpretată în contextul dat de dinamica portofoliului de credite: dacă cei doi parametri cresc în acelaşi ritm, atunci de o creştere a expunerii la risc nici nu poate fi vorba. În funcţie de reglementările legale despre constituirea şi finanţarea fondului de rezervă pentru pierderi din creditare, banca foloseşte o altă politică de finanţare a fondului, pentru obţinerea avantajelor fiscale. Este clar că dinamica pronunţată a indicatorului nu poate semnifica o creştere a expunerii la risc, deoarece, acesta este de uz extern, este folosit la nivelul întregului sistem bancar drept semnal de alarmă pentru terţi şi este mediatizat pe larg de presa de specialitate;

- *dinamica activelor şi, mai ales, a creditelor totale* - interpretate drept indicatori ai riscului de creditare când exprimă o creştere accelerată, dat fiind faptul, că o instituţie bancară are o capacitate limitată de a gestiona corect un portofoliu de un anumit volum, capacitate limitată de performanţele personalului, de cadrul politicii de creditare, de structura organizatorică, de ansamblul resurselor băncii şi de modul lor de gestionare.

O creştere accelerată (de exemplu, de 50% într-un an) a valorii reale a portofoliului de credite sau a activelor totale nu poate fi gestionată convenabil sau, cel puţin, comparabil cu nivelul de performanţă din anii anteriori în cadrul aceloraşi structurii şi folosind aceleaşi resurse. Pe de altă parte, adecvarea acestor resurse şi structuri la presiunea exercitată de volumul sporit de activitate reprezintă un factor perturbator până la restabilirea unui nivel rezonabil de echilibru între capacităţile bancare de prelucrare a informaţiei şi volumul acesteia. Capacitatea deficitară

de prelucrare a informaţiei este un factor de risc căci sunt şanse mai mari de strecurare a unor erori, mai ales în cadrul unor proceduri clasice de tratament.

Indicatorii relativi de corelare a activelor bancare cu capitalul şi fondurile bancare. Este important de ai urmări, deoarece dau o expresie cantitativă raportului dintre expunerea la risc şi sursa de finanţare a acestei expuneri. Drept indicatori pot fi folosiți [120; 128]:

- *profitul net raportat la pierderile portofoliului de credit* - sursa principală de finanţare a pierderilor, acoperirea cărora nu este unica lui destinaţie. Calculat în această formă, indicatorul este, adesea, supraunitar, calculat invers - devine subunitar. Important este ca resursele să fie acoperite. Oricum, evoluţia raportului poate fi extrem de semnificativă;
- *raportul dintre fondul de rezervă şi pierderile înregistrate la portofoliul de credite* - raport mai mare decât 1, pentru a aprecia prudența managementului.

Aprecierea calității şi a evoluţiei portofoliului de credite este realizată prin valoarea acestor indicatori, majoritatea cărora, pot fi calculaţi în baza datelor din bilanţ şi repartizării profitului publicate de bănci și folosiţi pentru aprecierea calității managementului bancar de operatorii pieţelor financiare şi de autoritatea bancară.

Totodată nerambursarea creditelor, în special a celor mari, poate duce la falimentul băncii, iar dacă această bancă ocupă un loc important în economia ţării, falimentul ei se poate transforma într-o criză economică. De aceea, riscul de credite este problema principală a băncii, iar gestiunea lui este o parte componentă a strategiei şi tacticii de supraveţuire şi dezvoltare a oricărei bănci comerciale.

Astfel, *putem defini riscul de credite ca riscul neîncasării împrumutului,* determinat de incapacitatea debitorului de a acţiona în termenii şi condiţiile contractului încheiat cu banca.

Succesul unei bănci comerciale depinde în mare măsură de capacitatea acesteia de a investi mijloacele pe care le deţine în acele tipuri de active care totodată asigură profitabilitate maximă şi risc minim. Analiza falimentelor băncilor din întreaga lume a demonstrat că principala cauză a acestora este calitatea joasă a activelor, în special a creditelor.

Trebuie de menţionat, că expunerea la riscul de credit se menţine pe toată durata de creditare. Banca se expune la risc din momentul acordării creditului şi acest risc rămâne până la rambursarea integrală a împrumutului. Nivelul riscului depinde foarte mult de mărimea creditului şi de solvabilitatea clienţilor [69; 70].

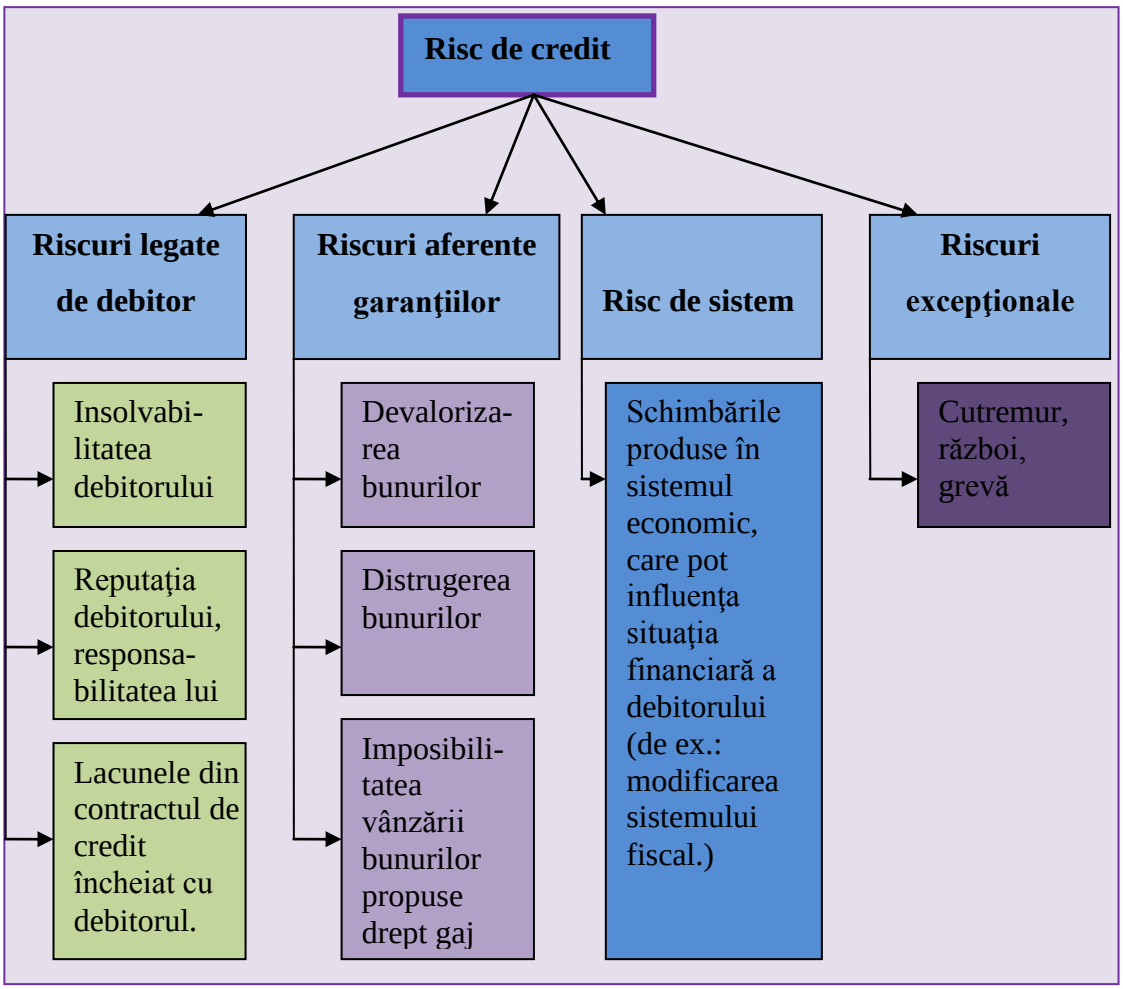

Figura 2.1. Structura riscului de credit

Sursa: elaborat de către autor în baza Cociug V., Cinic L., Timofei O. Management bancar: culegere de probleme. Chişinău: Editura ASEM, 2008.

Orice credit reprezintă o anticipare a unor încasări viitoare. Din acest punct de vedere orice credit provoacă riscul, că aceste încasări să nu se realizeze deloc sau parţial. Acest risc mai este numit şi risc de insolvabilitate a debitorului, fiind esenţial în activitatea bancară deoarece principala funcţie a unei bănci constă în acordarea de credite. Aprecierea justă a riscului de credit este, deci, de o importanţă majoră pentru bancă. Pentru minimizarea expunerii la risc, cea mai de bază etapă a procesului de creditare este selectarea cererilor de credit. În această fază comportamentul unei bănci poate fi prezentat astfel: un credit se va acorda doar în cazul, în care probabilitatea de rambursare o depăşeşte pe cea a nerambursării. Aprecierea capacităţii de rambursare se efectuează în dependenţă de debitor: agent economic, persoană fizică sau stat.

Printre principalele slăbiciuni în gestiunea riscului de de credite sunt cele de ordin intern: selectarea defectuoasă a dosarelor şi lipsa supravegherii evoluţiei debitorului.

Este, evident, că o strategie bancară performantă trebuie să cuprindă atât programe cît şi proceduri de gestionare a riscurilor bancare care vizează, de fapt, minimizarea posibilităţii producerii acestor riscuri precum şi micşorarea expunerii potenţiale la ele. Obiectivul central al

acestor politici de reducere a riscurilor, în special al riscului de credite, este acela de micşorare a pierderilor şi a cheltuielilor suplimentare suportate de bancă.

Pentru a menţine profitabilitatea băncii la un anumit nivel acceptabil şi pentru a o majora este nevoie de a implementa unele proceduri de gestiune a riscului de credite, care uneori sunt costisitoare pentru bancă. S-ar putea ca, în anumite situaţii, costul implementării şi exploatării procedurilor care vizează gestiunea riscurilor să fie mai mare decât expunerea potenţială la risc; ceea ce înseamnă că aceste programe trebuie să fie selectate în funcţie de criteriile de eficienţă. În alte cazuri, s-ar putea, ca strategia bancară să implice asumarea unor riscuri sporite sau a unor riscuri noi. În acest caz, decizia trebuie luată întotdeauna având în vedere şi cheltuielile suplimentare necesare pentru asigurarea unei protecţii corespunzătoare.

Importanţa gestiunii riscului de credite nu se rezumă, doar la micşorarea cheltuielilor. Pentru ca o bancă să poată acorda credite, ea trebuie să atragă resurse disponibile de la potenţialii clienţi ai săi, iar pentru ca populaţia să aibă încredere în această bancă ea trebuie să aibă o imagine cât mai favorabilă. Deci, o gestiune eficace a riscurilor bancare îşi va pune amprenta şi asupra imaginii publice a băncii. Clienţii doresc o bancă sigură şi acţionarii la fel. Principalul criteriu de selectare a băncii pentru depunerea unui depozit devine rentabilitatea plasamentului. Poate să apară atunci o selecţie adversă pentru care este foarte probabil ca o bancă cu cele mai mari probleme, în lipsă de lichiditate, să acorde cele mai înalte dobânzi.

Pe lângă capacitatea băncii de a evalua riscul de credit, banca trebuie să determine cu cea mai mare exactitate mărimea riscului pe care şi-l poate asuma. În acest context, un rol central îl are capitalul bancar, deoarece anume acea parte a capitalului propriu cu care banca ar putea să-şi acopere potenţialele pierderi la credite, determină mărimea acceptabilă a riscului asumat de bancă. Banca trebuie să-şi menţină riscul la un anumit nivel – aceasta reprezintă principala condiţie de gestiune a riscului. Decizia privind acordarea unui credit trebuie să fie în corespundere cu politica generală de credit a băncii comerciale, astfel încât să se menţină un echilibru dintre lichiditate şi profitabilitate.

În opinia autorului, *gestiunea riscului de credit constă în aprecierea cît mai exactă a probabilităţii de nerambursare a creditului acordat prin prisma analizei ratei dobânzii*. Majorarea ratei dobânzii la credite duce la majorarea riscului de nerambursare a împrumutului acordat şi invers – micşorarea ratei dobânzii la credite duce la micşorarea riscului de credite. Astfel, riscul de credite este direct proporţional cu riscul ratei dobânzii.

Metodele de gestiune a riscului de credit se împart în două grupe [103; 131]. Particularitatea acestor metode este necesitatea aplicării ulterioare a acestora, deoarece ele reprezintă în sine etapele procesului de creditare. Să analizăm conţinutul metodelor de gestiune a riscului în băncile comerciale prezentate în figura 2.2.

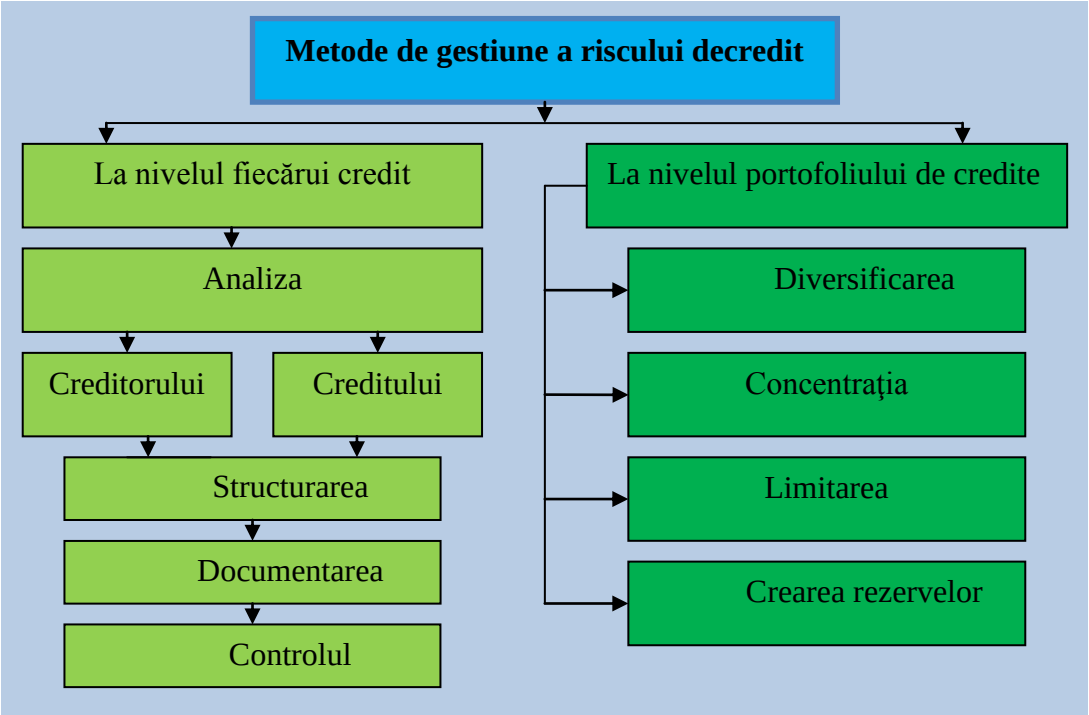

Figura 2.2. Clasificarea metodelor de gestiune a riscului de credit.

Sursa: elaborat de către autor, în baza: [131]

Metoda diversificării constă în distribuirea portofoliului de credite între un număr mare de creditori, care se deosebesc unul de altul atât prin caracteristici de tipul mărimea capitalului şi forma de proprietate, cât şi prin condiţiile activităţii cum ar fi sfera economiei, regiunea geografică etc. Actualmente există diversificare pe ramuri, geografică şi de portofoliu[131]:

Diversificarea pe ramuri reprezintă distribuirea creditelor între clienţii care îşi desfăşoară activitatea în diferite ramuri ale economiei. Efectul maxim este atins în cazul selectării clienţilor care activează în ramurile cu faze opuse ale variaţiei ciclului de afaceri. Dacă într-una din ramuri este ascensiune, iar în alta - recesiune, atunci reducerea profiturilor unor clienţi compensează creşterea veniturilor la alţi clienţi.

Diversificarea geografică constă în distribuirea resurselor de credite între clienţii diferitor regiuni cu un nivel diferit al economiei. Ea este posibilă doar în cazul băncilor mari cu o reţea vastă de filiale şi reprezentanţe în diferite teritorii.

Diversificarea de portofoliu se manifestă prin distribuţia creditelor între diferite categorii de creditori –întreprinderi mari şi mijlocii, întreprinderile micului business, persoane fizice, întreprinderi şi organizaţii de stat, gospodării casnice ş.a. Creditele în sfera micului business, deşi aduc un nivel sporit de profit, adesea sunt însoţite de un nivel sporit al riscului. Pentru companiile mari riscul nu este mare, dar şi venitul la fel. Băncile provinciale nu prea mari nu pot utiliza pe larg metoda diversificării portofoliului, ceea ce aduce la sporirea riscului

portofoliilor credite ale acestora. Asemenea portofolii se caracterizează printr-un nivel sporit al profitabilităţii comparativ cu băncile mijlocii şi mari.

Metoda concentrării descrie capacitatatea de concentrare a portofoliului de credite, înseamnă plasarea resurselor de credite ale băncii într-o anumită sferă sau grup de ramuri conexe, pe un teritoriu geografic sau, creditarea unei anumite categorii de clienţi. Deseori băncile îşi concentrează portofoliile de credite în cele mai populare sectoare ale economiei, aşa cum sunt energetica, industria petrolieră şi a gazului, investiţii imobiliare. Experienţa a aratat, că anume concentrarea exagerată a portofoliului de credite a devenit cauza înrăutăţirii situaţiei financiare şi a falimentului multor bănci în ţările dezvoltate în anii 70-80.

Limitarea ca metodă de gestiune a riscului de credit constă în stabilirea unor mărimi maximal admisibile ale creditelor acordate, ceea ce permite limitarea riscului. Datorită limitării băncile reuşesc să evite pierderile critice survenite în urma concentrării negândite, şi de asemenea să diversifice portofoliul de credite asigurînd un profit stabil. Limitele sunt exprimate atât în valori absolute, cât şi relative. Înainte de a defini limitele creditării trebuie de identificat sferele principale şi factorii de risc. Pentru diferite bănci, diferite ţări şi regiuni sferele-cheie ale riscului se vor deosebi.

Crearea rezervelor pentru compensarea pierderilor din operaţiunile de credit ale băncilor comerciale presupune acumularea unei părţi din resurse într-un cont special pentru compensarea creditelor nerambursate. Formarea rezervelor este una din metodele diminuării riscului la nivelul băncii. În acelaşi timp, rezervele la operaţiunile de credit sporesc siguranţa şi stabilitatea sistemului bancar în întregime.

Procesul formării rezervelor începe cu evaluarea calităţii portofoliului de credite a băncii şi anume clasificarea creditelor şi determinarea mărimii rezervei speciale. Conform standardelor internaţionale rezervele trebuie să fie formate din contul profitului după impozitare, dar totodată apare riscul ca băncile încercând să evite plata impozitelor în buget, conştient diminuează calitatea portofoliului de credite şi sporesc acumulările de rezerve.

În afară de rezerva specială băncile creează rezerva comună, sursa de formare a căreia este profitul net. Crearea şi utilizarea rezervei comune este reglementată de legislaţia în vigoare a fiecărei ţări. În linii generale mijloacele rezervei comune sunt utilizate pentru acoperirea cheltuielilor apărute din vina băncii, pentru compensarea cheltuielilor de judecată, acoperirea pierderilor, dacă mijloacele rezervei speciale sunt insuficiente. Procesul de evaluarea a riscului de credite parcurge următoarele etape:

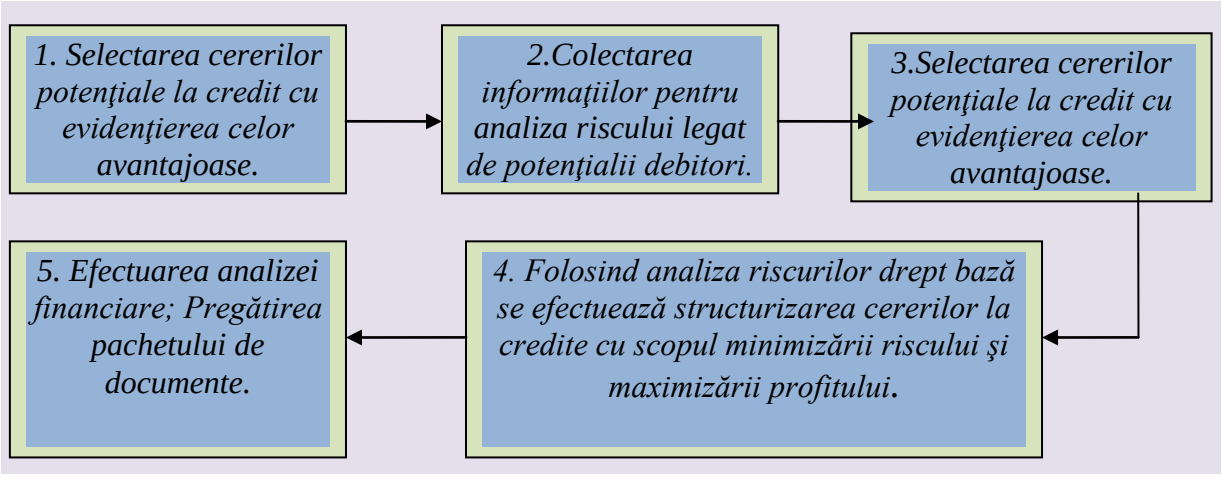

Figura 2.3. Etapele procesului de evaluare a riscului de credite

Sursa: elaborat de către autor în baza: [131].

Metodele de evaluare sunt diferite atât pentru diverse tipuri de credite, cît şi pe grupe de clienţi. Însă sunt sisteme de evaluare unice pentru clienţi corporativi şi pentru persoane fizice. Aceste sisteme sunt diferite datorită tipului de informaţie cu care operează banca în procesul de cuantificare a riscului.

Evaluarea influenţei riscului de credit asupra profitabilităţii portofoliului de credite are loc prin intermediul utilizării sistemului de coeficienţi. Principalul coeficient integral care defineşte profitabilitatea portofoliului de credite în planul eficienţei activităţii, îl constituie marja procentuală netă, cu implicarea riscului de credit – care reprezintă raportul dintre venitul procentual net modificat cu mărimea pierderilor la credite şi mărimea portofoliului de credite.

Acest coeficient poate fi utilizat pentru evaluarea rezultatelor sistemului de gestiune a riscului de credit în bancă inclunzînd atât pierderile, cauzate de riscul de credit, cât şi veniturile, primite în rezultatul acceptării riscului. La rândul său, marja procentuală netă, modificată cu riscul de credit, se calculează conform unui sistem de indicatori[1], fiecare din ei caracterizând o parte a gestiunii riscului de credit. În continuare vom face o trecere selectivă în revistă a celor mai importanţi indicatori care definirea profitabilităţii portofoliului de credite: [138]

$$Marja\ procentuală\ netă, inclusv\ riscul\ de\ credit = \frac{Venit\ din\ dobânzi - Pierderi\ la\ credite}{Portofoliu\ de\ credite} \qquad (2.1)$$

Coeficientul pierderilor la credite, care reflectă decontarea din bilanţ a creditelor nerambursabile şi cheltuielilor în legătură cu existenţa unei părţi nefunţionabile în portofoliul de credite, se determină prin intermediul altor coeficienţi.

[1] La o analiză generală a activităţii băncii, des se utilizează o altă modificare a indicatorului dat: Marja procentuală netă = (Venituri din dobânzi – Cheltuieli cu dobânzi + Soldul altor venituri şi cheltuieli – Rezerve) / (Suma medie a activelor profitabile).

$$\text{Ponderea creditelor expirate în suma totală de credite acordate} = \frac{\text{Credite expirate}}{\text{Portofoliu de credite}} \quad (2.2)$$

Acest coeficient de evidenţă a riscului de credit poate fi utilizat la evaluarea eficienţei politicii de credite a băncii comerciale, la evaluarea mărimln minime al fondului de rezervă de credit al băncii (din punct de vedere al managementului interbancar).

Cu toate acestea, trebuie de menţionat că, în cazul creării fondului de rezervă suplimentar al băncii pentru nerambursarea creditelor, resursele date trebuie investite în active mai sigure şi mai uşor realizabile, ceea ce de asemenea presupune evidenţa acestui factor la elaborarea şi realizarea politicii de credite a băncii, în care trebuie reflectată ordinea creării şi gestiunii cu aceste active.

Creşterea investiţiilor de credite înseamnă majorarea riscului de credit şi necesită optimizarea fondului de rezervă a băncii în scopul compensării pierderilor posibile la credite. Analiza lui, ce caracterizează dinamica portofoliului de credite, permite de a efectua o prognoză a necesităţii totale de rezervă pentru creditele nerambursate şi de a modifica coeficientul asigurării contra riscului de credit.

$$\text{Coeficientul rentabilităţii pierdute la credite} = \frac{\text{Dobânzi neachitate}}{\text{Procente primite}} \quad (2.3)$$

În cadrul măsurării indicatorului de mai sus, trebuie luate în considerare dobânzile, ce nu au fost primite de bancă în urma apariţiei îndatorării expirate, prolongarea şi decontarea creditelor nerambursabile din bilanţ. Deşi BNM a elaborat un sistem de condiţii obligatorii privind crearea provizioanelor în cazul pierderilor la credite, băncile trebuie sa efectueze o analiză sinestătătoare a datelor primite, pentru a lua măsuri necesare de gestiune a portofoliului de credite.

Banca comercială poate adopta o serie de strategii privind evaluare a riscului de credit care vor permite micşorarea pierderilor şi reducerea cheltuielilor creditării, deoarece acordarea de împrumuturi solicitanţilor este menită să aducă profit băncii, dar nu cheltuieli suplimentare sau pierderi.

Un rol important în evaluarea riscului îl ocupă monitoring-ul. Banca urmăreşte activitatea debitorului său pe toată perioada de creditare pentru a se convinge de solvabilitatea acestuia şi pentru a verifica daca se îndeplinesc cu exactitate condiţiile stipulate în contractul de credit. Monitorizarea creditului este necesară pentru a depista anticipat neregularităţile care pot apărea la debitor, neregularităţi care ar putea duce la incapacitatea acestuia de a restitui, parţial sau total, împrumutul. Supravegherea creditului este foarte importantă în momentul când acesta

nu a fost rambursat la scadenţă sau când s-au depistat unele încălcări a contractului încheiat cu banca.

În baza rapoartelor financiare, bilanţului contabil, lucrătorii responsabili ai băncii efectuează procedura monitorizării privind: utilizarea creditului pe destinaţie, starea economico-financiară a debitorului, activitatea clientului, garanţiile acordate, îndeplinirea de către debitor a obligaţiilor asumate în contract.

Scopul monitoring-ului este evaluarea posibilităţii curente privind rambursarea la termen a creditului şi a dobânzii aferente, precum, şi anticiparea unor riscuri care pot apărea. Creditele la care apare problema nerambursării se numesc credite problematice. Dacă banca adoptă o strategie eficientă de evaluare a riscului de credite, sau a oricărui altui risc, apariţia creditelor problematice nu va lua prin surprindere banca, aceasta fiind pregătită pentru oricărei situaţii dificile.

În concluzie, deoarece riscul de credite este o sursă de cheltuieli neprevăzute, gestiunea lui adecvată pentru stabilizarea veniturilor în timp are rolul unui amortizator de şoc. Toate băncile şi instituţiile financiare trebuie să-şi îmbunătăţească practica gestiunii riscurilor bancare pentru a-şi putea gestiona cu succes diferite game de produse. Micşorarea riscului de credite şi menţinerea unui raport optim între profitabilitate şi lichiditate poate fi realizată pe calea micşorării ratei dobânzii, chiar dacă banca în acest mod va pierde o parte din profit. Rezultatele primite corespund practicii reale a băncilor: băncile mari şi solide care lucrează cu clienţi siguri se caracterizează prin rate ale dobânzii relativ joase respectiv riscul de credit va fi mai redus.

2.2. Analiza structurală a calităţii portofoliului de credite în sectorul bancar al Republicii Moldova și estimarea portofoliului de credite după risc și profitabilitate.

Obiectivele de bază ale sistemului bancar sunt: redistribuirea resurselor financiare de la agenţii economici financiar-excedentari la cei financiar-deficitari; asigurarea clienţilor cu lichidităţi pentru efectuarea plăţilor. După criza financiară din Rusia din anul 1998, sistemul bancar din Moldova a fost impus să se adapteze noilor condiţii. Politica ce presupunea asigurarea stabilităţii financiare a sectorului bancar din punct de vedere al securităţii statului, a inclus următoarele direcţii [22; 23; 81; 82; 132]:

- realizarea măsurilor anticriză, ale căror obiective principale au fost susţinerea lichidităţii sistemului bancar, restabilirea rolului acestuia în procesul de creditare a sectorului real al economiei, perfecţionarea sistemului de supraveghere bancară şi aducerea lui în concordanţă cu acordul de la Basel, restabilirea încrederii populaţiei faţă de sectorul bancar;

- restructurarea şi mobilizarea sistemului bancar în scopul depistării băncilor „problematice” şi lichidarea băncilor neviabile pe calea iniţierii procedurii de faliment, stimularea proceselor de fuziune şi absorbţie a instituţiilor financiare creditare;

- recapitalizarea, scopul căreia ar fi constat în restabilirea funcţiei de bază a sistemului bancar - cea de intermediar financiar.

Actuala etapă pe care o parcurge economia naţională a RM are un caracter complex, implicînd reconsiderarea întregului sistem economic, cît şi a părţilor sale componente. Avînd în vedere, că economia de piaţă presupune, în mod implicit, existenţa economiei băneşti, acţiunea categoriilor valorice, un rol important trebuie acordat sistemului de creditare analizînd un şir de indicatori.

Analiza sectorului bancar implică un analiza capitalului normativ total:

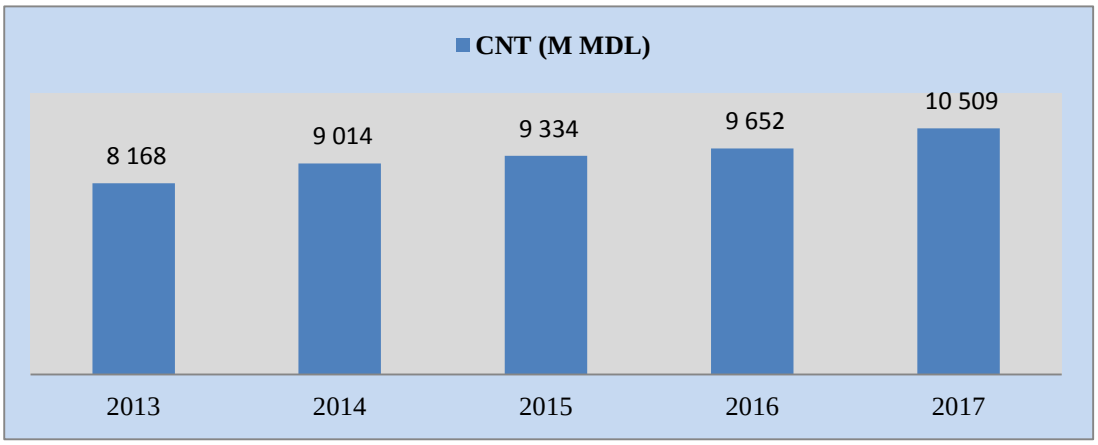

Figura 2.4. Capitalul normativ total al sectorului bancar în evoluţie.
Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM.

Din figura 2.4 se observă că în anii 2013 – 2017 în sectorul bancar al R.M. capitalul normativ total (CNT-ul) înregistrează o evoluție crescătorare variind de la 8 168 M MDL în 2013 la 10 509 M MDL în 2017. În 2017 top 3 bănci care au înregistrat cel mai mare CNT au fost: BC „Moldova–Agroindbank” SA cu o valoare de 2948,7 MDL, BC „Moldindconbank” SA cu o valoare de 1 685,6 M MDL şi BC „VICTORIABANK” SA cu o valoare de 1 366.8 M MDL.

Un alt indicator care permite analiza sistemului de creditare bancară este suficienţa capitalului ponderat la risc (fig. 2.5).

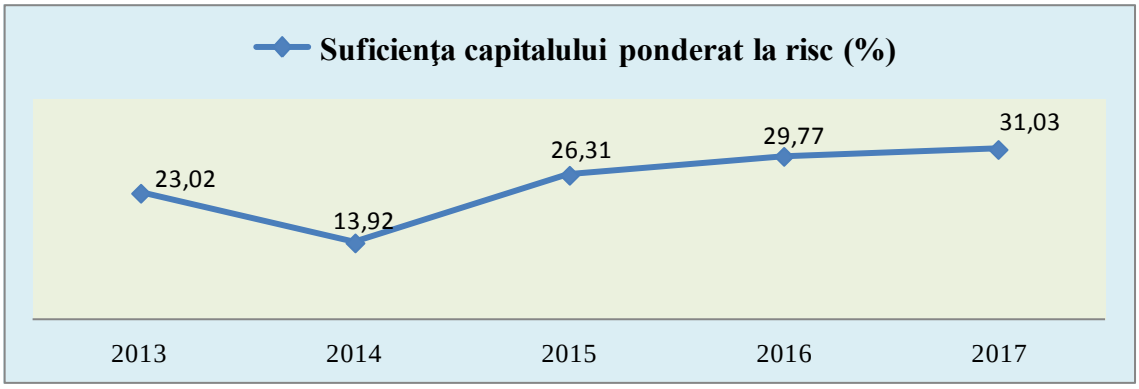

Figura 2.5. Suficienţa capitalului ponderat la risc al sectorului bancar în evoluţie
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM.

Acest indicator este reglementat de BNM, iar băncile comerciale trebuie să-l respecte şi sa nu înregistreze valori mai mici decât limita impusă de 16%. În figura de mai sus, vedem, ca acest indicator înregistrează o evoluţie crescătorare de la 23% în 2013 la 31% în 2017, excepţie făcând anul 2014, unde media sectorului bancar s-a situat sub limita impusă. Aceasta se datorează faptului, ca în 2014 două bănci erau în dificultate financiară şi nu respectau limitele impuse.

Aceste bănci sunt: Banca de Economii SA care a înregistrat un nivel al suficienţei capitalului ponderat la risc in valoare de 3,3% şi BC „BANCA SOCIALA" SA care a înregistrat o valoare de 3,07%. În 2017 cel mai mare nivel al acestui indicator a fost înregistrat la BCR Chisinau SA – 98%, BC „EuroCreditBank" SA – 64,8%, si BC „COMERTBANK" SA – 52.8%. Cel mai mic nivel a fost înregistrat la BC „FinComBank" SA – 24,7%, cu toate că acesta mult peste limita impusă de BNM.

Din spectrul de indicatori care caracterizează sistemul de creditare din sectorul bancar al RM face parte şi coeficientul care arată raportul dintre datoriile totale faţă de capitalul total al băncii (fi. 2.6).

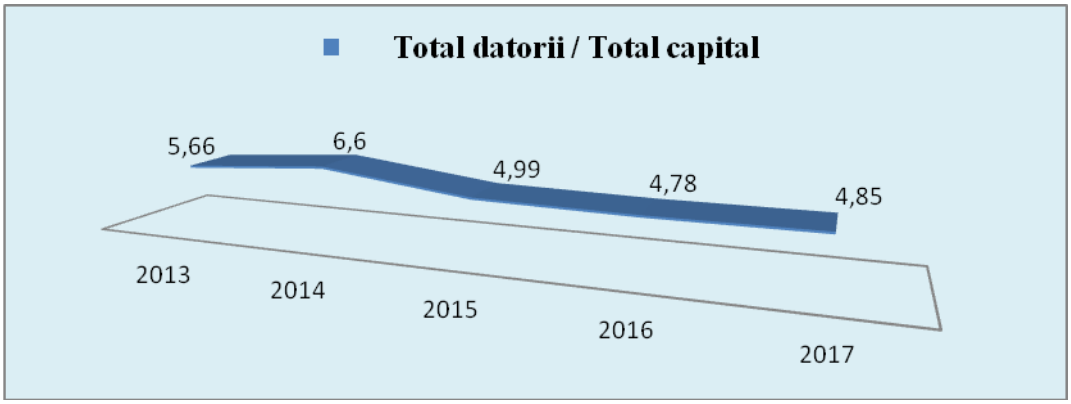

Figura 2.6. Indicatorul Total datorii raportat la capitalul total al sectorului bancar în evoluţie
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Astfel în figura de mai sus putem releva o descreștere a acestui indicator, ceea ce reprezintă un grad mai înalt al capitalizării sectorului bancar dea lungul anilor, precum un nivel mai mare al acestui indicator reprezintă un grad de îndatorare mai mare. În 2017 cel mai mare grad de îndatorare a fost înregitrat la următoarele bănci: BC „Moldindconbank" SA – 6,21%, BC „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" SA – 5,68% şi BC. „ProCredit Bank" SA – 5,66%.

Printre indicatori ce atetp starea sistemului de creditare este și cel ce arată ponderea activelor generate de dobîndă (fig. 2.7).

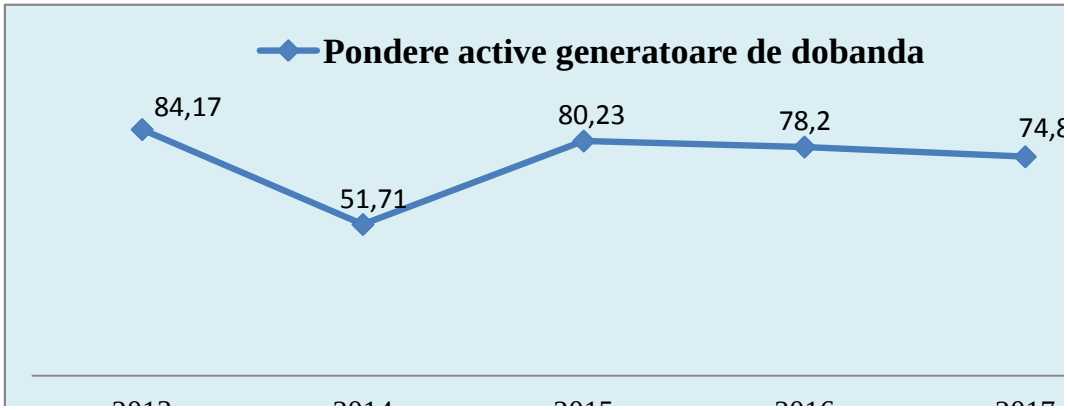

Figura 2.7. Pondorea activelor generate de dobândă în total active

Sursa*: Elaborat de autor pe baza datelor BNM*

În figura de mai sus se observă o dinamică descrescătoare al activelor generate de dobândă astfel încât în 2013 valoarea acestui indicator era 84,17% iar în anul 2017 a scăzut până la 74,87%, fapt ce se datorează descreșterii ca portofoliului de credite. Valoarea acestui indicator a fost distorsionată de băncile care au întimpinat dificultăţi financiare şi careactualmente nu mai operează pe piaţa bancară, printre aceste fiind:

- BC Banca de Economii SA, a înregistrat o valoare de 7,35% a acestui indicator;
- BC „Banca Sociala" SA de 6,61%;
- BC „UNIBANK" SA de 32,48%.

În anul 2017 băncile care înregitreză cel mai mare nivel al acestui indicator sunt: BC „MOLDOVA - AGROINDBANK" SA – 87,45%, BC „BCR Chisinau" SA -85,65% şi BC „COMERTBANK" SA – 82,07%.

În linii generale volumul total al portofoliului de credite al sectorului bancar din RM a fost intr-o evoluție descendentă variind de la de la 42 171 M MDL în 2013 la 33 473 M MDL în 2017 (fig. 2.8).

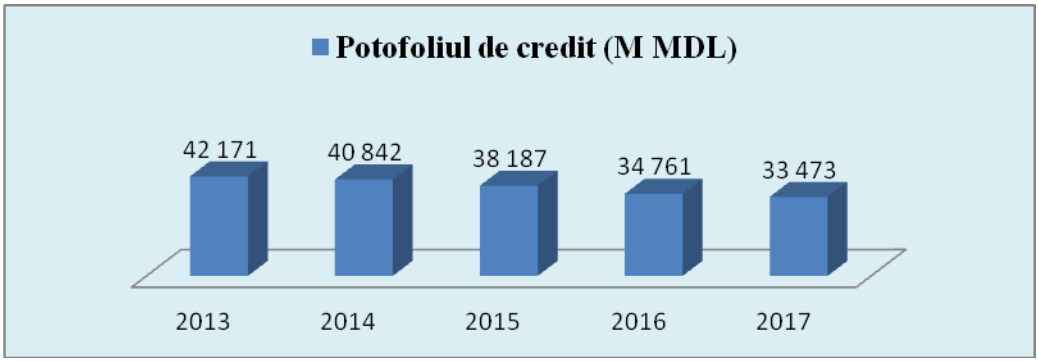

Figura 2.8. Total potofoliu de credite al sectorului bancar în evoluţie
Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Din figura 2.9 de mai jos de observă ca 78% portofoiliu de credite a fost concentart pe 4 bănci, şi anume: BC „MOLDOVA - AGROINDBANK" SA, BC „Moldindconbank" SA, BC „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" SA şi B.C. „VICTORIABANK" SA.

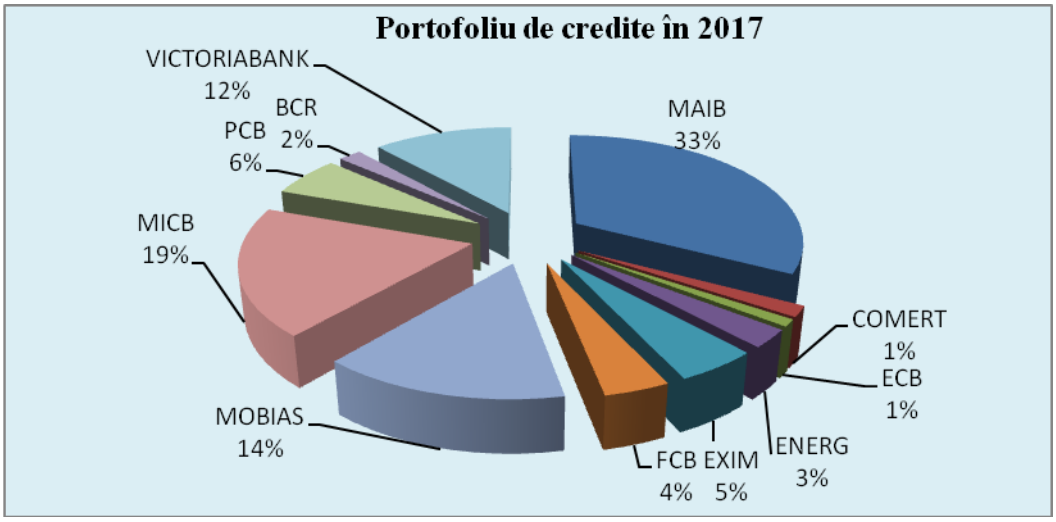

Figura 2.9. Total potofoliu de credite pe băncile comerciale în 2017
Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Figura 2.10. atestă că portofoliul sectorului bancar este diversificat, cea mai mare pondere este deţinută de credite acordate comerţului 29%, credite de consum -12%, creditele acordate industriei alimentare -11%.

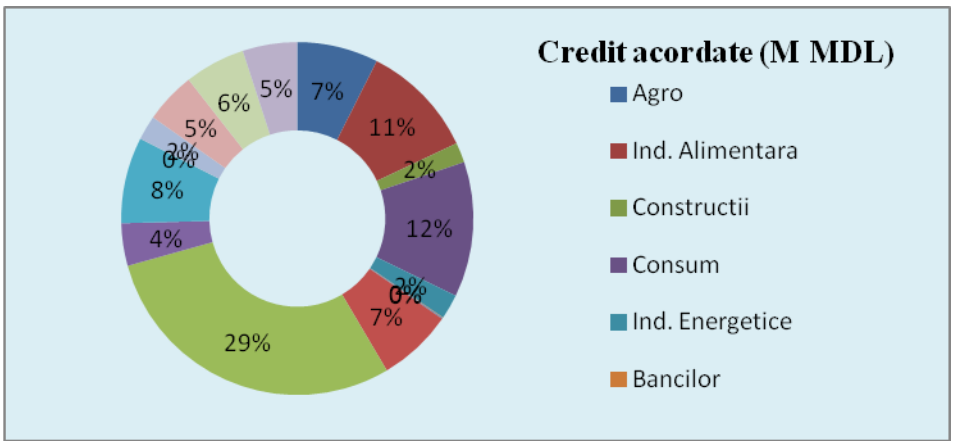

Figura 2.10. Portofoliul de credit pe ramuri în 2017

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Privind indicatorii de eficienţă (rentabilitate) acestea au avut o evoluţie pozitivă crescătoare (fig. 2.11).

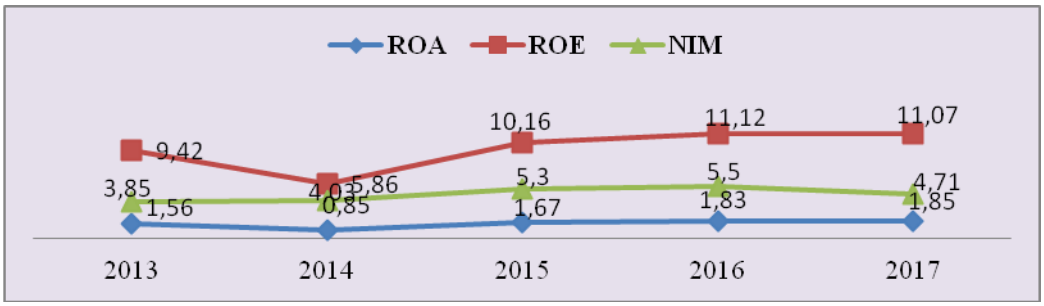

Figura 2.11. Evoluţia indicatorilor ROA, ROE şi NIM.

Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Nivelul ROE a înregistrat o creştere în perioada analizată, de la 9,42% în anul 2013 la 11,07% in anul 2017, cu toate că în perioada 2013 – 2017 a avut loc o serie de distorsiuni financiare în sectorul bancar din RM, ca urmare a acestor evenimente

Sectorul bancar al RM se află într-o etapă de recuperare după criza din 2014 care a scos în evidenţă problemele sistemice: transparenţa insuficientă a acţionarilor şi beneficiarilor efectivi, proceduri vagi de oferire a creditelor, management slab, proceduri de control şi audit interne slabe, etc. Oferirea de garanţii guvernamentale a făcut posibilă la prima etapă ”creditarea de urgenţă” a celor trei bănci de către BNM, iar la etapa a doua – distragerea din rezervele BNM a valutei străine, care ulterior a fost scoasă din ţară.

Ca urmare a acestei crize cele 3 bănci nu şi-au continuat activitatea şi au fost declarate în faliment ca rezultat al nerespectării reglementărilor BNM, deasemenea activitatea de creditare a sectorului bancar a fost redusă de la 40.842 mln. MDL în 2014 la 33.473 mln. MDL în anul 2017, drept urmare lichiditatea pe termen scurt a crescut de la 33,76% în 2013 la 55,48% în 2017. Dupa criza anului 2014, BNM a reuşit stoparea procesului de formare a creditelor noi

dubioase şi compromise, însă soluţionarea celor existente este dificilă precum nivelul acestui indicator s-a redus de la 11,7% în 2014 la 10% în 2015. Portofoliul de credite s-a deteriorat începând cu anul 2016, astfel încât, în 2017 nivelul lichidităţii a atins o valoare de 18,4%.

Republica Moldova acceptînd condiţiile economiei de piaţă, a presupus dezvoltarea unei infrastructuri economice adecvate, printre care a instituţiilor bancare şi în paralel a mecanismelor supravegherii sectorului bancar naţional. În acest sens, în elaborarea reglementărilor funcţionării sectorului bancar al RM s-a urmărit alinierea acestora la standardele internaţionale bazate pe principiile stabilite de Comitetul de la Basel privind supravegherea bancară, corespunzător specificului şi cadrului economico-financiar caracteristic Republicii Moldova [88].

Având în vedere specificul activităţii bancare, care implică existenţa unei autorităţi competente cu reglementarea, autorizarea şi supravegherea prudenţială a acestui tip de instituţii care poate atrage riscuri considerabile pentru o sferă mult mai largă de persoane decât în cazul celorlalte tipuri de societăţi comerciale, apare firească marcarea unui rol important al Băncii Naţionale a Moldovei în exercitarea procedurilor sus-menţionate.

Astfel, conform art 4 din Legea cu privire la Banca Naţională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.1995, obiectivul fundamental al Băncii Naţionale este asigurarea şi menţinerea stabilităţii preţurilor. Fără prejudicierea obiectivului său fundamental, Banca Naţională promovează şi menţine un sistem financiar bazat pe principiile pieţei şi sprijină politica economică generală a statului [97].

De altfel, după cum afirmă unii cercetători din Republica Moldova, Margarint E., procesul de supraveghere bancară include un şir de proceduri, precum: on-site (la faţa locului); off-site (la distanţă), ulterior urmând redresarea/rezoluţia băncilor [106]. Procesul de supraveghere, de monitorizare a stabilităţii financiare şi cel de rezoluţie, efectuat de către Banca Naţională a Moldovei, nu a fost evitat de anumite imperfecţiuni.

Având în vedere experienţa ţărilor din Uniunea Europeană, care rezultă din recomandările Comitetului Basel, funcţiile de supraveghere, monitorizare a stabilităţii financiare şi rezoluţie trebuie să fie separate şi independente. Astfel, în contextul aspiraţiei de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană, Banca Naţională a întreprins măsuri de separare a acestor funcţii şi subordonarea acestor la trei departamente/direcţii şi la trei viceguvernatori diferiţi, în vederea evitării conflictelor de interese.

Astfel, a fost stabilit că în baza analizei legislaţiei în domeniu, Banca Naţională este unica instituţie care efectuează licenţierea, supravegherea şi reglementarea activităţii instituţiilor financiare. În acest scop Banca Naţională este împuternicită [97; 98; 100; 102]:

– să emită actele normative necesare şi să ia măsurile cuvenite pentru a-şi exercita împuternicirile şi atribuţiile ce decurg din prezenta lege, prin acordarea de licenţe instituţiilor

financiare şi elaborarea de standarde de supraveghere a acestora să stabilească modul de aplicare a actelor normative şi măsurilor menţionate;

– să efectueze, prin intermediul funcţionarilor săi, sau altor specialişti calificaţi antrenaţi în acest scop, controale asupra tuturor instituţiilor financiare, precum şi să examineze registrele, documentele şi conturile acestora, condiţiile în care îşi desfăşoară activitatea, şi respectarea de către aceste instituţii a legislaţiei etc.

BNM impune sectorului bancar un şir de limite de reglementare ce trebuie respectate, printre care:

Expunerea netă asumată de bancă faţă de o persoană sau un grup de persoane aflate în legătură nu trebuie să depăşească *15% din capitalul normativ* total al băncii.

În decursul anilor 2013-2015 nici o bancă din sectorul bancar nu a înregistrat valori la acest indicator. În anii 2016-2017 bancile au respectat aceasta limită impusă, cu excepţia BC „VICTORIABANK" SA, care în anul 2016 a înregistrat o valoare a acestui indicator de 32,6% şi în 2017 valoarea acestuia diminuindu-se până la 26,1%. Valorile înregistrate sunt mult peste limita impusă de BNM. Băncile care nu sunt prezente în acest grafic nu înregistrează valori la acest indicator.

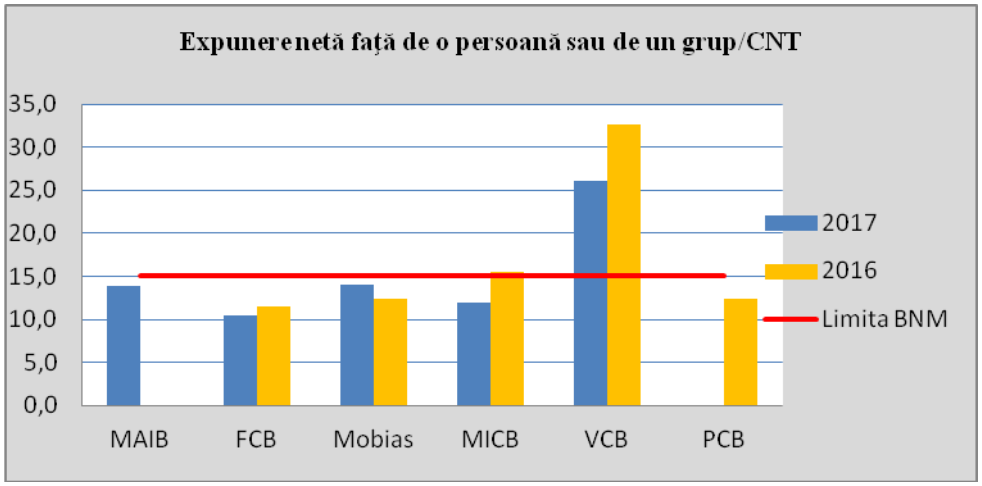

Figura 2.12. Evoluţia expunerii nete faţă de o persoană sau un grup/CNT

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Suma datoriilor nete la creditele acordate la zece persoane, inclusiv la grupurile persoanelor aflate în legătură, care constituie după mărime primele datorii nete la credit minus reducerile pentru pierderi la credite şi provizioanele la angajamentele condiţionale respective nu trebuie să depăşească *30% din suma portofoliului total* al creditelor băncii şi angajamentelor condiţionale la zece persoane, inclusiv la grupurile persoanelor aflate în legătură, care constituie după mărime primele datorii nete la credit minus provizioanele la angajamentele condiţionale respective.

Valoarea acestui indicator este aproximativ statică dea lungul anilor, cu excepţia anului 2014, în care cele două din cele trei bănci problematice nu au respectat această limita impusă, respectiv: Banca de Economii SA – 39,7%, BC „BANCA SOCIALA" SA - 1216,1%. În anul 2017 băncile care au înregistrat cele mai mari valori lde acestui indicator au fost: BC BCR Chisinau SA - 29,9%, BC „EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" SA – 29,3% şi BC „VICTORIABANK" SA - 27,5%.

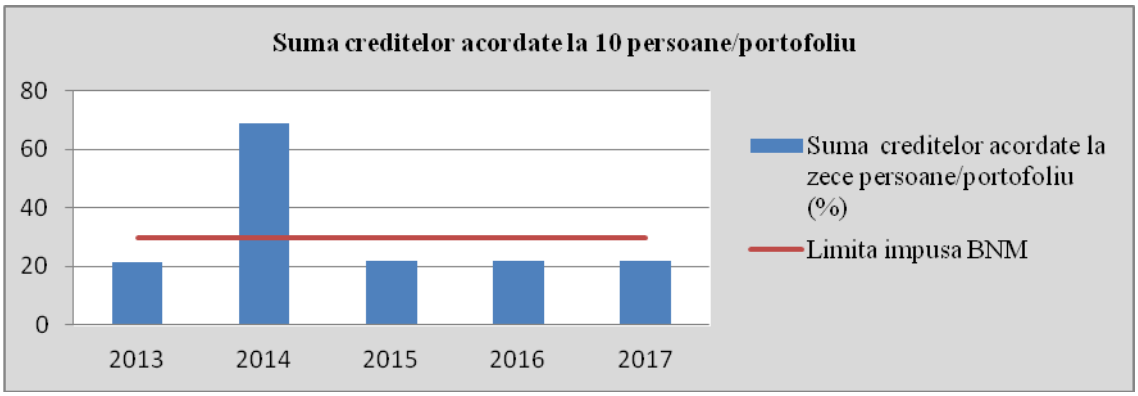

Figura 2.13. Evoluţia sumelor datoriilor nete la creditele acordate la zece persoane minus pierderi la credite / portofoliu total

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Din figura 2.14 observăm că în perioada analizată, sectorului bancar a înregistrat o evoluţie descrescător al acestui indicator de la 1,06% în 2013 la 0,33% în 2017.În toţi anii se repectă limita expunerilor mari impusă de BNM. În anul 2014 valoarea acetsui indicator a fost distorsionată de valorile înregistrate la cele trei bănci problematice. Astfel, BC „BANCA SOCIALA" SA a înregistrat valoare de 40,71% a acestui indicator, BC „Banca de Economii" SA a înregistrat o valoare de 32,15% şi BC „UNIBANK" SA – 5,94%. În anul 2017 băncile care au atins cel mai mare nivel al acestui indicator au fost: BC „Moldindconbank" SA – 0,76%, BC „VICTORIABANK" SA – 0,71% şi BC „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" SA – 0,35%.

Suma *tuturor expunerilor "mari" nu trebuie să depăşească mai mult de cinci ori CNT.*

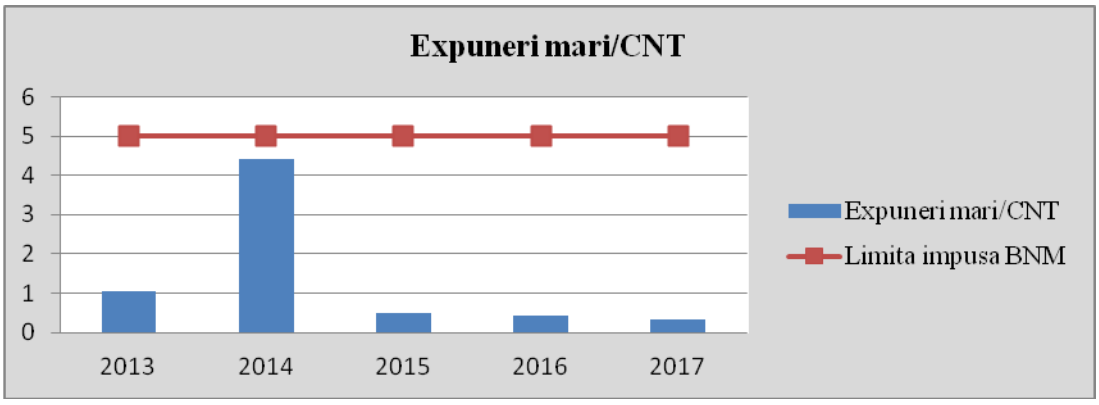

Figura 2.14. Evoluţia expunerii mari-CNT în sectorul bancar

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

- suma totală a *expunerilor nete ale băncii în lei moldoveneşti ataşate la cursul valutei străine faţă de persoanele fizice*, inclusiv cele care practică activitatea de întreprinzător sau alt tip de activitate, nu trebuie să depăşească *30% din CNT*, dintre care suma totală a expunerilor nete, altele decît cele *ipotecare*, nu trebuie să depăşească *10% din CNT* [116; 121].

- suma agregată a datoriilor nete la *creditele acordate* şi contractate cu banca de către *acţionarii* care deţin, direct sau indirect, ori controlează mai puţin de 1% din capitalul social al băncii, inclusiv persoanele afiliate acestora, nu trebuie să depăşească *20% din mărimea capitalul de gradul I* al acestei bănci [116; 121].

Evoluția acestuia poate fi relevată din figura 2.15.

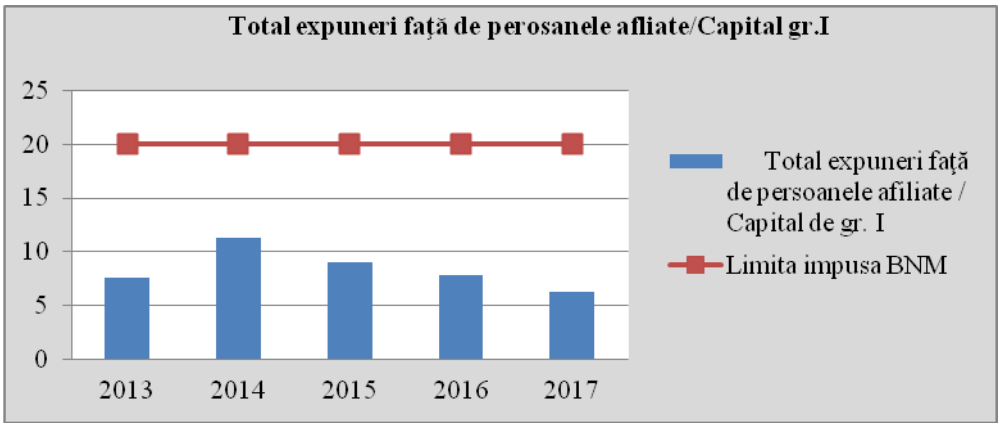

Figura 2.15. Evoluția totală a expunerii față de persoanele afiliate/ Capital de gradul I
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Băncile din sectorul bancar respectă acestă limită dea lungul anilor, nivelul acestui indicator înregistrînd o dinamică descendentă la 11,28% în 2014 spre 6,28% în 2017. Băncile care au înregistrat cele mai mari valori au fost: BC. „ENERGBANK" SA – 13,9%, BC „Moldindconbank" SA- 9,01% şi BC „MOLDOVA - AGROINDBANK" SA - 8,98%.

Pentru a diminua expunerea la risc a băncilor comerciale, în sistemul bancar al R.M. se estimează un şir de indicatori ce permit urmărirea riscului de credit, pprintre acestea fiind:

1. *K1 - credite expirate/portofoliul de credite (fig. 2.16.):*

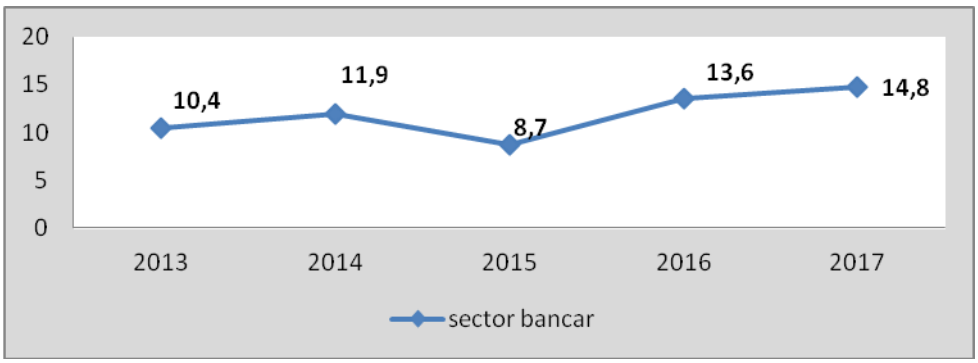

Figura. 2.16. Credite expirate/portofoliul de credite
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Se observă că acest indicator în perioada analizată a înregistrat o creștere de la 10,4 în anul 2013 pînă la 14,8 în 2017, ceea ce se datorează faptului, că mărimea creditelor expirate a crescut cu un ritm mai mare decât a crescut portofoliul de credite. Băncile care au înregistrat cel mai mare nivel în anul 2017 al acestui indcator au fost: B.C. „EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" S.A. – 43%, B.C. „VICTORIABANK" S.A. – 26%, B.C. „ENERGBANK" S.A. – 12,5%. Băncile care au înregistrat cel mai mic nivel al acestui indicator au fost: B.C. „FinComBank" S.A. – 1,9%, B.C. „MOBIASBANCA Groupe Societe Generale" S.A. – 3,0%, B.C. „COMERTBANK" S.A. – 3,7%.

2. *K2= provizioane pentru pierderi la credite/Total Activ, fig. 2.17*

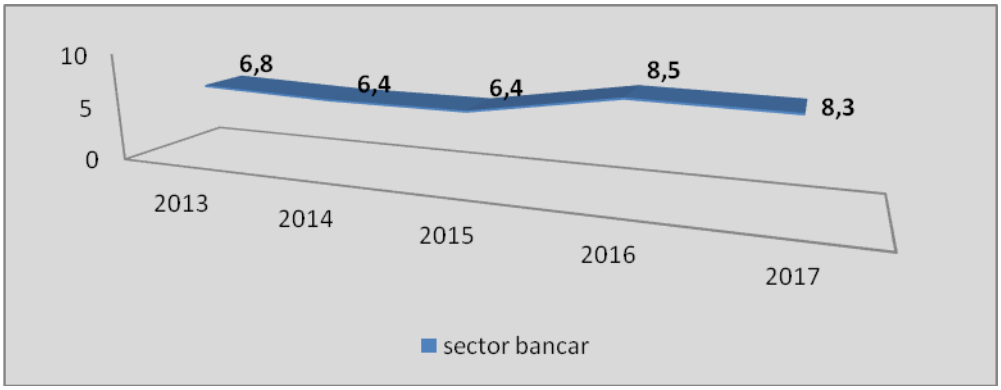

Figura. 2.17. Provizioane pentru pierderi la credite/Total Activ.
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Acest indicator a înregistrat o dinamică crescătoare, astfel încât, în anul 2013 acest indicator a atins o valoare de 6,8 şi în anul 2017 a crescut pinâ la 8,3. Aceasta se datorează faptului că, băncile din sectorul bancar au înregistrat mai multe provizioane pentru pierderi la credite decât în anii precedenți.

3. *K3 = credite performante/portofoliul de credite*
4. *K4 = credite neperformante/portofoliul de credit, fig. 2.18.*

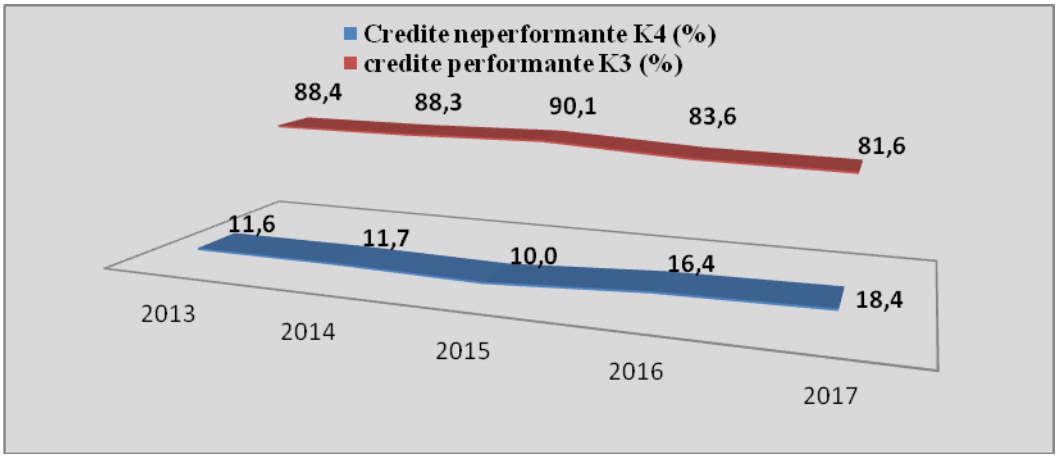

Figura 2.18. Evoluţia calitaţii portofoliului de credite al sectorului bancar
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNM

Din figura 2.18 putem releva că calitatea portofoliului de credite al sectroului bancar a înrăutăţit, în 2013 rata creditelor neperformante în total portofoliu constituind 11,6%, iar în 2017 a atins nivelul de 18,4%. Acestă creştere este datorată faptului că la următoarele bănci s-a înrăutăţit portofoliul de credit considerabil, şi anume: BC „Moldindconbank" SA acest indicator a crescut de la 16% în 2016 la 29,4% în 2017, B.C. „EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" SA nivelul acestui indicator a crescut de la 28,9% în 2016 la 34,05% şi la BC „COMERTBANK" SA nivelul acestui indicator a crescut de la 16,1% în 2016 la 20,26% în 2017.

Băncile care au cel mai neperformant portofoliu de credite au fost: BC „EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" SA – 34%, BC „VICTORIABANK" SA – 33% şi BC „Moldindconbank" SA – 29,4%. Băncile care au avut cel mai calitativ portofoiu de credite sunt: BC „FinComBank" SA – 4,02%, BC „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" SA– 7,4% şi BC „EuroCreditBank" SA – 8,82%.

5. *K5 = credite neperformante/CNT*

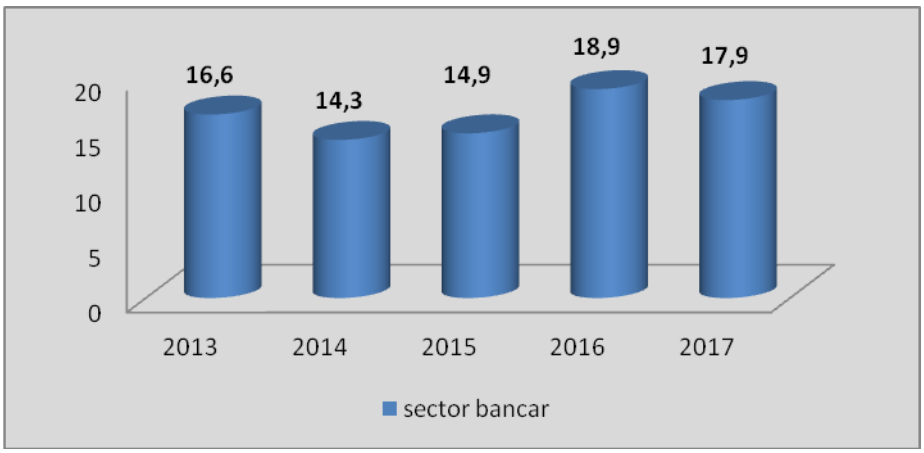

Figura 2.19. Credite neperformante raportate la CNT
Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Din figura de mai sus observăm creşterea acestui indicator, astfel încât în anul 2013 acesta atingînd nivelul de puncte 16,6 şi în anul 2017 a crescut pinâ la 17,9 puncte. Băncile care au înregistrat cel mai înalt nivel al acestui indicator au fost: BC „Moldindconbank" S.A. – 46,6%, B.C. „COMERTBANK" S.A. – 18,8%, BC „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" S.A.- 18,7%. Cele mai mic nivel înregistrează BCR Chisinau S.A. -3,8%. Aceasta se datorează faptului că creditele neperformante au crescut într-o măsură mai mare decât CNT.

6. *K6 = credite neperformante/Total Activ, fig 2.20.*

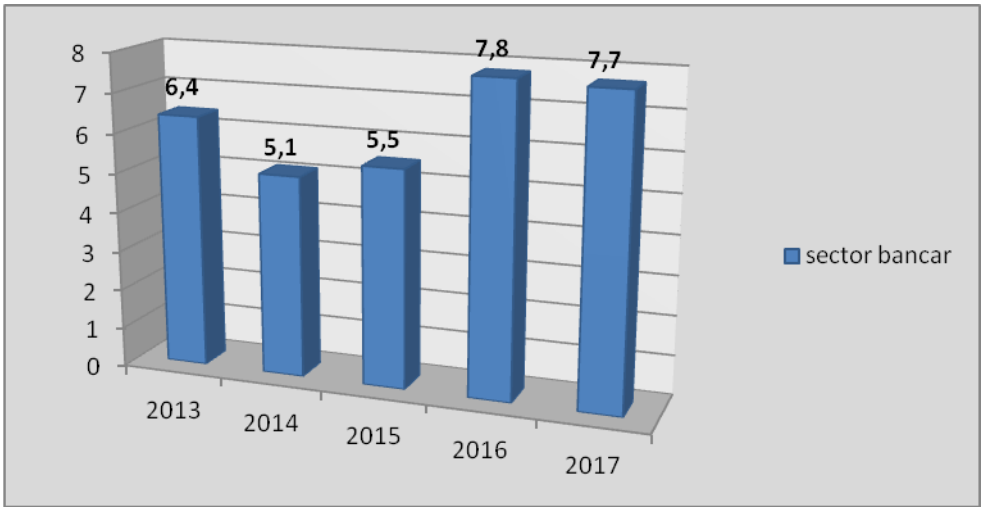

Figura 2.20. Credite neperformante raportate la total active
Sursa: Elaborat de autor pe baza datelor BNM

Din figura 2.20 putem observa o evoluție ascendentă a acestui indicator, astfel încât în anul 2013 acesta o valoare de 6,4 şi în anul 2017 crescînd pinâ la 7,7. Aceasta s-a datorat faptului că, creditele neperformante au crescut într-o măsură mai mare decât activele băncii.

BNM a înăsprit considerabil supravegherea bancară şi standardele de raportare, inclusiv faţă de creditele compromise. Totuşi, o serie de probleme sistemice persistă, printre ele aceste: probleme de transparenţă a acţionarilor şi beneficiarilor efectivi, guvernanţă corporativă şi management ineficient, proceduri de control şi audit interne slabe. Deşi BNM a oprit formarea creditelor noi dubioase şi compromise, totuşi soluţionarea celor existente este dificilă.

Intervenţia BNM activitatea celor mai mari trei bănci comerciale, MAIB, MICB şi VictoriaBank, care deţin circa 75% din totalul activelor din sistemul bancar, a scos în evidenţă o serie de probleme sistemice ale sectorului bancar. Aceste probleme au determinat politica de reglementare şi supraveghere a sectorului bancar de către BNM pentru următorii 2-3 ani. Problemele în cauză pot fi grupate în 5 categorii:

– transparenţa acţionarilor;

– riscul de credit, inclusiv creditele neperformante, expunerile ”mari” şi expunerile faţă de persoanele afiliate;

– riscul operaţional;

– guvernanţa internă ineficientă;

– combaterea spălării banilor şi finanţării terorismului.

Anume de succesul depăşirii acestor vulnerabilităţi ale sistemului bancar depinde cât de rapid băncile vor putea reveni din criză şi activa în regim normal. Privitor la transparenţa acţionarilor, majoritatea băncilor întâmpină de mult timp probleme ce ţin de structura opacă a

acţionariatului, ceea ce poate afecta semnificativ guvernanţa corporativă şi periclita situaţia financiară a băncilor. În context, urmează a fi acordată mai multă atenţie interacţiunii cu persoanele afiliate acţionarilor şi expunerilor faţă de persoanele afiliate băncilor, în vederea neadmiterii unei influenţe negative asupra situaţiei financiare a băncii.

În anul 2016, BNM a constatat la două cele mai mari bănci două grupuri de acţionari care activau concertat şi deţineau cote substanţiale fără permisiunea prealabilă scrisă a BNM. BNM a propus ca până la finele lunii iunie 2017, toate băncile să realizeze exerciţiul de transparenţă a acţionariatului.

Pentru aceasta au fost solicitate informaţii exhaustive referitor la reputaţia acţionarilor, antecedentele penale, activitatea profesională, soliditatea financiară, inclusiv proveniența resurselor financiare utilizate la procurarea cotei de participare în capitalul băncii etc.

Totodată, transparentizarea sectorului bancar s-ar putea realiza prin atragerea unor investitori de calitate, cu o reputaţie impecabilă pe plan local şi internaţional, care demonstrează o soliditate financiară capabilă să asigure rezistenţa financiară a băncii la şocurile interne şi externe şi o guvernare corporativă performantă.

Pe lângă faptul că creditele neperformante constituie sursă de cheltuieli suplimentare, există alte aspecte, mai puţin vizibile, dar cu acelaşi efect negativ asupra profitabilităţii băncii. Printre acestea pot fi menţionate:

a) deteriorarea imaginii şi reputaţiei băncii – succesul unei bănci este asigurat de încrederea care aceasta o inspiră investitorilor şi clienţilor săi. Pe această cale, banca poate să atragă fonduri de pe piaţă şi să-şi dezvolte activitatea. Zvonurile despre gestionarea necorespunzătoare a acestor fonduri şi existenţa unui portofoliu însemnat de credite neperformante determină clienţii să-şi retragă depunerile, ceea ce în final duce la incapacitate de plată şi la faliment;

b) creşterea cheltuielilor administrative – un credit neperformant necesită o mare atenţie din partea salariaţilor băncii. Astfel, băncile, în special cele mari, s-au văzut obligate să constituie departamente specializate de urmărire şi recuperare a creanţelor neperformante. Practica arată că timpul consumat cu urmărirea unui credit neperformant este acelaşi cu urmărirea a zece credite curente;

c) scăderea moralului salariaţilor – o bancă ce devine neprofitabilă din cauza creanţelor neperformante este în imposibilitatea de a-şi mai recompensa salariaţii, ba, mai mult, sunt situaţii când aceştia sunt concediaţi. În această situaţie, cei mai buni salariaţi „părăsesc corabia”. Banca se vede pusă în situaţia de a plăti pentru pregătirea altor salariaţi care să le ia locul sau să ofere salarii mari pentru a atrage salariaţi din afara băncii;

d) creşterea cheltuielilor destinate iniţierii şi desfăşurării procedurilor judiciare pentru recuperarea creanţelor – marile bănci, pe lângă un departament juridic destul de mare, şi-au creat şi un corp de executori judecătoreşti pentru recuperarea creanţelor neperformante. Sunt şi situaţii în care, în urma executărilor silite, se recuperează o valoare mai mică datorită faptului că prioritate au recuperarea cheltuielilor de judecată;

e) creşterea cheltuielilor datorită introducerii de noi proceduri sau reglementări - în situaţia existenţei unui portofoliu cu nivel sporit de credite neperformante, banca comercială devine obiect al controalelor efectuate de Banca Naţională, fiind necesare numeroase rapoarte şi explicaţii date organelor de control care reprezintă cheltuieli suplimentare pentru bancă, salariaţii săi fiind nevoiţi să lucreze pentru organele de control.

Totodată, banca este nevoită să ia măsuri prudenţiale suplimentare pentru acordarea de noi credite, ceea ce poate să conducă la pierderea unor clienţi nemulţumiţi de întârzierile cauzate de noile măsuri care implică centralizarea competenţelor.

O parte din acţiunile ce trebuie întreprinse de ofiţerul de credit se referă la îndrumarea şi sprijinirea împrumutatului de a lua măsuri, pentru îmbunătăţirea situaţiei sale financiare. Contabilitatea externă, condusă şi organizată cu ajutorul calculatorului, asigură distribuirea zilnică a extraselor de conturi bancare ale clienţilor, balanţa soldurilor conturilor clienţilor şi balanţa rulajelor conturilor clienţilor, în forma stabilită de comun acord cu Direcţia Clientelă, în funcţie de necesitatea de analiză, controlul şi evidenţa acestora în materie de disponibilităţi şi credite existente în conturile clienţilor, conturi pe care le au în administrare.

Elementele de analiză, care vor sta în toate cazurile la baza asumării de către bancă a unor angajamente sunt următoarele [65; 66]:

a) încadrarea în strategia generală a băncii – această strategie vizează atât menţinerea pe linia politicii monetare a BNM, cât şi obţinerea unui profit mai mare, evitarea riscurilor, gestionarea cât mai eficientă a resurselor băncii;

b) situaţia concretă a fiecărui client – se vor urmări lichiditatea, solvabilitatea, responsabilitatea activităţii desfăşurate, precum şi poziţia pe piaţă a fiecărui agent economic;

c) activitatea de asumare de angajamente şi de derulare a operaţiunilor de creditare, va fi treptat, pe măsura posibilităţilor, descentralizată în sensul aprecierii serviciilor de clientelă din punct de vedere a localizării teritoriale. În acest scop, dată fiind tendinţa generală de descentralizare a activităţii economice se vor urmări deschiderea cât mai rapidă de subdiviziuni, în toate centrele mari ale ţării;

d) în toate cazurile, se va urmări corelarea directă şi generală a posibilităţilor de refinanţare existente în momentul respectiv;

e) o atenţie deosebită se va acorda categoriilor de garanţii ce vor putea fi obţinute în acoperirea angajamentelor asumate, în numele clienţilor săi, printre care, un loc deosebit trebuie să-l ocupe garanţiile materiale reale oferite de client, bazate pe propria lor activitate, precum şi garanţiile bugetare;

f) se va recurge la recuperarea creanţelor deţinute prin executarea garanţiilor sau acţionarea în justiţie, în cazul în care se constată una din următoarele situaţii:

– unul din documentele prezentate de către debitor s-a dovedit a fi fals;

– obiectul nu se înscrie în parametrii de eficienţă economică;

– clientul nu are suficiente disponibilităţi în conturile sale pentru achitarea la termen şi în cuantumul prevăzut a obligaţiilor ce-i revin faţă de bancă;

– derularea operaţiunilor legate de angajamentele asumate de bancă, pentru şi în numele clientelei, trebuie să asigure alocarea unor sume importante pentru constituirea de provizioane de risc, dacă se ţine seama de gradul de incertitudine ridicat, generat de faptul că majoritatea clienţilor sunt noi, precum şi de necesitatea acoperirii angajamentelor asumate în conformitate cu practica bancară internaţională.

În concluzie, calitatea creditelor este importantă pentru bănci, operaţiunea de creditare reprezentând principala operaţiune bancară, iar riscul ridicat reprezintă cauza majoră de faliment, de unde apare necesitatea controlului riscului pe parcursul procesului de creditare. O importanţa majoră prezintă calitatea creditului pentru stat pentru clienţii băncii. Creditul trebuie rambursat, de altfel creditul costa mai mult, aplicându-se majorări de bunuri cu care sunt garantate şi care pot fi sechestrate, pentru economie, în ansamblul ei, alocarea creditelor presupunând o dezvoltare economică.

Selectarea creditelor are loc în faza de acordare a acestora, reprezentând momentul în care banca îşi asumă riscul şi îi poate influenţa mărimea. Prin selectare se aleg din mulţimea cererilor de credite doar acelea, care se estimează că au probabilitatea rambursării mai mare decât cea a nerambursării.

Pentru prevederea riscului trebuie să se analizeze temeinic împrumutatul prin prisma cerinţelor respectării raportului de credit sub diverse aspecte [112, p. 89-92]:

- umane: competenţă moralitate;
- economice: situaţia internaţională, naţională, cadrul profesional;
- financiare: situaţia financiară, îndatorarea existentă, capacitatea de rambursare;
- juridice: forma juridică, legături juridice cu alţi agenţi economici.

Politica de credit la nivel de bancă este guvernată de calitatea angajamentelor, care se află în strânsă legătură cu calitatea portofoliului de credite al băncii. Portofoliul de credite al băncii trebuie analizat din punct de vedere al ascensiunii, recesiunii economice, dat fiind faptul că factorul obiectiv acţionează în direcţia deteriorării portofoliului, situaţie în care clienţii sunt afectaţi de riscul al activităţii băncii. Calitatea portofoliului de credite se măsoară în funcţie de ponderea unei mărimi negative a creditului în total portofoliu.

Gradul de expunere la risc al portofoliului bancar reprezintă unul din aspectele riscului de credit. În general există tendinţa de a subaprecia gradul de risc, întrucât provizioanele care ar trebui să se constituie diminuează rentabilitatea băncii.

Băncile îşi măresc fondul de rezervă ori de câte ori devine evident că un credit sau un grup de credite nu pot fi recuperate, atunci când s-a produs o pierdere neprevăzută, şi atunci, când creşte valoarea portofoliului de credite.

Publicul nu poate fi informat asupra gradului de risc al operaţiilor (de creditare) în care este implicată o bancă, dincolo de informaţiile pe care aceasta trebuie să le publice şi anume valoarea creditelor restante şi a fondului de rezervă. De aceea, informaţia referitoare la o eventuală suplimentare a fondului de rezervă este foarte utilă pentru a putea aprecia global calitatea portofoliului de credite; aceasta deoarece ea exprimă punctul de vedere intern al băncii: mai multe rezerve sunt necesare doar dacă se anticipă pierderi mai mari, ceteris paribus.

Astfel spus, în principiu, rezerva se constituie în funcţie de calitatea portofoliului de credite. Aşadar, o calitate înaltă a portofoliului de credite reprezintă unul din obiectivele majore ale oricărei instituţii financiare, deoarece de calitatea portofoliului de credite depinde stabilitatea băncii şi realizarea nivelurilor necesare ale indicatorilor activităţii bancare privind solvabilitatea şi lichiditatea.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Formarea unui sistem bancar competitiv depinde de soluţionarea problemelor existente în acest sector. Problemele principale ale băncilor comerciale din Republica Moldova sunt legate de câteva sfere de activitate: management bancar nesatisfacător, absenţa unor planuri strategice adecvate de dezvoltare, capitalizarea insuficientă, lipsa experienţei şi personalului calificat în activitatea de creditare, credite neperformante.

Una din direcţiile fundamentale ale activităţii băncii comerciale sunt operaţiunile de creditare. Creditele au ponderea principală în total active (50 - 70%) şi aduc cele mai mari

venituri. Iar gestiunea adecvată a portofoliului ereditar este o premisă importantă în succesul băncii comerciale.

Un punct cheie, inseparabil gestionării portofoliului de credite este cunoaşterea modului cum se formează portofoliu de credite şi care este impactul principal asupra calităţii portofoliului. De aceea, autorul a studiat totalitatea procedeelor şi metodelor de gestionare a portofoliului de credite. Băncile trebuie să urmărească permanent procesul de gestiune a operaţiunilor creditare şi să întreprindă măsuri privind creşterea calității acestora. Analiza creditelor problematice din portofoliului de credit se efectuează cu scopul prevenirii unor situaţii dificile pentru activitatea băncii şi evitarea pierderilor.

Bineînţeles, creditele neperformante produc numeroase probleme şi mediului de afaceri, ducând la blocaj financiar şi implicit la creşterea costurilor prin necesitatea de noi surse atrase ca urmare a reducerii circulaţiei băneşti, datorită blocajelor. Finalul este menţinerea economiei într-o recesiune prelungită, iar soluţia nu poate fi decât eliminarea producătorilor de credite neperformante.

Creditele rareori devin neperformante peste noapte. Există aproape întotdeauna o deteriorare graduală a calităţii creditului, însoţită de numeroase semnale de avertizare.Odată ce creditul este acordat, ofiţerul de credit este responsabil de a urmări activitatea împrumutatului. Scopul este de a detecta problemele înainte ca acestea să devină prea severe. Dacă problemele sunt detectate la timp, ofiţerul de credit poate să acţioneze pentru a preveni agravarea problemei sau cel puţin pentru a minimiza pierderea ce va fi înregistrată de bancă.

Cunoaşterea cât mai reală a activităţii desfăşurate de către clienţi dă posibilitate băncii să ofere acestora servicii şi produse bancare adecvate şi tot odată să i-a măsuri corespunzătoare pentru diminuarea şi prevenirea riscurilor în vederea recuperării creditelor şi încasării dobânzilor. Pentru a realiza bune plasamente, banca are datoria de a-şi selecţiona judicios clienţii. Pornind de la situaţia dată, constatăm, că riscurile bancare tind să se concentreze în preajma portofoliului de credite ale băncii. De aceea, dacă instituţia financiară respectivă are de înfruntat dificultăţi financiare, apărute în rezultatul al unei politici de credit nechibzuite, sau din cauza adoptării unor decizii administrative greşite în timpul lucrului cu anumiţi solicitanţi de credite, ar fi oportun de a revedea politica de creditare și adoptare a deciziilor de creditare.

Aşadar, în rezultatul cercetării, am constatat, că instituţiile bancare din Republica Moldova acordă împrumuturi prioritar agenţilor economici, ce activează în business-ul mare şi mijlociu. Mai puţin sunt dezvoltate produsele de creditare noi, acordate business-ului mic şi cetăţenilor.

Cu toate că puţin a sporit cota creditelor acordate pe termen mai mare de un an, inclusiv, produsele creditare noi, ea rămâne nesemnificativă pentru promovarea investiţiilor şi pentru ridicarea calităţii vieţii populaţiei. În acest context, considerăm că pentru a fi atinse anumite obiective în domeniul creditării, de către instituţiile bancare este necesar de implimentat metode şi tehnici moderne de creditare cu prezentarea macaninsmelor de creditare, avantajelor, şi posibilităţilor de promovare pe piaţă. Pentru aceasta este necesar de abordat o politică de creditare echilibrată, argumentată şi ponderată la un risc rezonabil şi acceptat, de a formula o politică de marketing coerentă şi progresivă.

Riscul de credit este o altă vulnerabilitate majoră a sectorului bancar. Pe parcursul anilor 2016-2017 atât creditele neperformante, cât şi portofoliul de credite au avut o dinamică negativă. Astfel, creditele neperformante au crescut cu 12% în 2016 față de 2017, constituind 18,4% din portofoliului de credite în 2017, în care riscul de credit a continuat să fie cel mai semnificativ. BNM îşi propune să efectueze controale în scopul verificării calităţii activelor, expunerilor „mari", expunerilor faţă de persoanele afiliate şi să evalueze politicile şi practicile aferente riscului de credit.

O atenţie deosebită ar trebui acordată în continuare creditelor neperformante, modalităţilor de rambursare primară a acestora, precum şi calităţii sursei secundare de rambursare, şi anume calităţii şi valorii asigurării creditelor. În context, urmează a fi examinate minuţios procedurile, politicile şi strategiile băncilor privind gestionarea şi diminuarea nivelului de credite neperformante, identificate grupurilede persoane care acţionează concertat în vederea determinării expunerilor "mari" şi neadmiterii depăşirii limitelor stabilite.

Capitolul 3. OPTIMIZAREA ŞI CREŞTEREA CALITĂŢII PORTOFOLIULUI DE CREDITE PRIN ELIMINAREA RISCULUI DE CREDIT ÎN BĂNCILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Evaluarea celor mai eficiente metode şi tehnici de reducere a riscului de credit în cadrul băncilor comerciale din Republica Moldova

Orice credit reprezintă o anticipare a viitoare a unor încasări, din perspectiva că orice credit comporta riscul de nîncasare a creditului sau de insolvabilitate al creditorului, motiv pentru care aprecierea justa a riscului de credit este foarte importantă pentru bancă. De aceea selectarea cererilor de creditare merită o deosebită atenție a etapă a procesului de creditare în vederea minimizării expunerii la risc.

Comportamentul unei bănci este prezentat, în aceasta fază a creditării în felul următor: un credit este acordat numai dacă estimarea probabilității de rambursare o depăşeşte pe cea a nerambursării, iar aprecierea ei este realizabilă, numai daca are la bază proceduri diferite, în funcţie de debitor: agentul economic, persoana privata, stat. În dependență de așteptările băncii, concomitent cu creditarea este apreciat și riscul de creditare. Procesul de creditare este un potenţial purtător de câştiguri, care pot fi grupate în două categorii: câştiguri directe și câştiguri indirecte [8].

Câştigurile directe sunt imediate si, adesea, cuantificabile, cele mai importante fiind dobânda, comisionul încasat de bancă și soldul creditor minim al contului clientului, care reprezintă garanţia creditului. Câştigurile indirecte sunt incerte și mai greu de cuantificat. Acordarea unui credit însă, atrage după sine iniţierea sau menţinerea unei relaţii, de crediare și creșterea depozitelor și creşterea cererii pentru alte servicii bancare. Ansamblul acestor câştiguri sunt luate în vedere când expunerea la risc este analizată și acceptată în contextul general al politicii de creditare.

Procesul de analiza a creditului are doua dimensiuni: calitativă și cantitativa. La baza dimensiunii cantitative a analizei creditului stau o serie de activităţi specifice de colectare și interpretare a tuturor informaţiilor referitoare la client, la care banca are acces: analiza datelor financiare; prognoza evoluţiei viitoare a activităţii clientului; evaluarea capacităţii de rambursare, prin analiza și prognoza fluxurilor viitoare, anticipate de venituri și cheltuieli; evaluarea capacităţii debitorului de a rezista la şocuri. Rezultatele acestor activităţi sunt relativ cuantificabile și contribuie la fundamentarea unei decizii obiective, cu privire la expunerea băncii la riscul rezultat din angajarea creditului analizat. Cea de-a doua dimensiune a procesului, dimensiunea calitativa, trebuie, la fel, luată în vedere: ea completează prielnic rezultatele analizei cantitative sau, mai rar vizibil le micşorează [25].

Analiza calitativă reprezintă acumularea și actualizarea informaţiilor cu privire la responsabilitatea financiara a debitorului, stabilirea unui scop real al contractării împrumutului, identificarea riscurilor cu care se confruntă debitorul și estimarea seriozităţii și implicării debitorului în respectarea angajamentelor asumate față de bancă [77, p. 107].

Riscului individual de creditare are următoarele elementele determinante: capacitatea de plată, importanța, caracterul debitorului în dorinţa de a face plata; capitalul sau averea debitorului; garanţia reală sau personală; condiţiile de mediu [93].

Principalele defecte în aprecierea riscului de creditare sunt cele de ordin intern: selecţia defectuoasă a dosarelor și supravegherea internă improprie a evoluţiei calităţii debitorilor. Selecţia improprie a dosarelor reprezintă un risc care poate fi diminuat prin: rigoare în conţinutul dosarelor; apreciere internă a calităţii clienţilor pe baze unitare - punctaj, dubla avizare a deciziei de creditare și stabilirea unei marje corespunzătoare a dobânzii percepute.

Din punctul de vedere al scadenţelor, destinaţiilor, garanţiilor, există o diversitate mare de credite. În prezent, sunt două modalităţi de tratare a cererii de creditare: abordarea clasică si cea modernă, determinate după două elemente: nevoia de finanţare și cererea de creditare [85].

Valorile ridicate și caracterul punctual al cererii caracterizează nevoile de finanţare a investiţiilor. Dosarul proiectului de investiţii este întocmit de întreprindere în calitatea sa de client potenţial, de un expert sau de bancă și este varianta preferată, în cazul în care banca dispune de suficiente resurse și expertiză necesară a personalului calificat.

Contractarea expertizei proiectului de investiții asigură băncii venituri suplimentare, angajarea propriilor specialişti în evaluarea proiectelor de investiţii şi o baza omogenă de date, care stabilesc algoritmul unitar de evaluare a proiectelor clienţilor. În același timp, banca clarifică cu clientul, din start, postura în care acesta contractează întocmirea proiectului de investiţii care reprezintă un serviciu de expertiza cumpărat de la o bancă, care însă nu poate avea legătură cu şansele de finanțare de către bancă a proiectului. Faptul că dosarul proiectului a fost întocmit de un serviciu specializat al băncii nu asigură probabilitatea de acceptare a finanţării lui.

Analiza nevoii de finanţare este realizată conform unui plan previzional: sunt analizate nevoile și resursele financiare de perspectivă, brute, după care sunt completate cu credite bancare. În cazul unor astfel de proiecte este respectată regula prudenţială - banca nu finanţează integral proiectul de investiţii al clientului. Contribuția acestuia, oricât de mică procentual, este de competenţa conducerii băncii care stabilește o limită minimă prin politica de creditare, care să fie efectivă din punct de vedere financiar. În așa fel, clientul își asumă, cu mai mare responsabilitate, angajamentul pentru derularea proiectului [86].

Nevoile de finanţare a cheltuielilor curente sunt de valori mai reduse şi, relativ, permanente, determinându-se prin planificarea fondului de rulment sau în cadrul planului de

trezorerie. Este imperios necesar ca funcţionarul băncii, responsabil de relaţia cu clientul, să verifice informaţiile și algoritmul care a stat la baza nevoii de finanţare.

În acest context, considerăm că definirea riscului de creditare a cauzelor majore de risc și cuantificarea expunerii la risc este presupusă de identificarea și evaluarea riscului de creditare, cauzat de perturbaţii în fluxul de încasări și anticipat la analiza cererii de creditare. Așa fel de perturbații generează, pentru fiecare debitor, insolvabilitate, factorii căreia, grupaţi în externi și interni, determină amplitudinea expunerii la risc.

Integral asociaţi unei conduceri defectuoase, factorii interni, ca exemplu, aprecierea profesionalismului echipei de conducere sau a partenerului însuşi (în cazul întreprinderilor mici), reprezintă un element important în cadrul procesului de analiză a riscului de creditare sau caracterul debitorului - dorinţa lui de a face plaţi, implicate în achitarea creditului primit. În cazul clienților noi aprecierea este greu de realizat, deaceea necesită informaţie extensivă. În funcţie de client, factorii externi sunt grupați în: politici, economici și bancari și acţionează asupra unei grupe întregi de clienţi, din care cauză, identificarea și evaluarea acestora este realizată pe sectoare de activitate de specialiştii băncii, folosind informaţii de uz intern. Băncile mici pot cumpăra servicii de analiză de la instituţiile mari sau de la institute de cercetări specializate, însă, informațiile interne protejate de sectorul bancă nu por fi valorificate [106; 107].

Bazându-se pe decizii politice cu efecte sensibile asupra capacităţii de rambursare a debitorului, factorii politici îmbrăca diverse forme: embargoul, modificarea politicii energetice, schimbarea de regim valutar sau de politica monetara, modificarea tarifelor vamale, etc. și sunt legaţi de crize cu caracter ciclic sau sectoriale, care afectează pieţele de operare ale clientului.

Diminuarea riscului la care este expusă banca are loc, adesea, în baza creşterii costului creditului şi în luarea de garanţii, care, de altfel, nu asigură protecţie sigura pentru creditor. Valoarea activelor pe piaţă poate fi diminuată semnificativ, și chiar daca ea este conservată, există alţi creditori, cu privilegii față de bancă - chiar la 125% garanţie - activul rămas poate fi insuficient pentru acoperirea datoriilor.

Abordarea tradiţionala are la baza proceduri relativ laborioase si prezintă o serie de limite care nu sunt uşor de ignorat: majoritatea deciziilor au un caracter preponderent subiectiv, analiza informaţiei este mai secvenţiala, procesul are o durata mai mare si un cost mai ridicat.

Abordarea moderna a analizei creditului se bazează pe credit scoring, care constă în evaluarea creditului, mizându-se de punctaj, metodă, introdusă și generalizată pentru realizarea obiectivelor specifice ca [96; 130]:

- ✓ creşterea calităţii creditelor prin formalizarea şi impunerea unor norme unice de creditare;
- ✓ reducerea costului evaluării prin standardizarea procedurilor și folosirea sistemelor

expert sau a unor algoritmi;

✓ creşterea productivităţii şi satisfacţiei inspectorilor prin eliminarea activităţilor de rutina, creşterea responsabilităţii lor;

✓ îmbunătăţirea performantelor procedurilor de control a creditelor, inspectorilor, unităţilor operative;

✓ facilitarea modificărilor strategiilor de creditare;

✓ selecţia clienţilor în funcţie de calitate;

✓ formalizarea procedurilor şi minimizarea erorilor şi a riscurilor de ordin subiectiv.

Valorificarea curenta a evaluării bazată pe punctaj presupune parcurgerea unor etape [5, p. 98-125]:

- identificarea caracteristicilor esenţiale ale dosarului de creditare, dintre care sunt selectate maxim zece, în baza gradului relativ scăzut de independenţă (în sens statistic) a variabilelor;

- stabilirea ponderii caracteristicilor selectate;

-(re)calcularea punctajului creditului prin însumarea punctelor atribuite;

- stabilirea categoriei căreia ii aparţine creditul.

Implementarea sistemului de evaluare presupune proceduri esenţiale de stabilire a baremurilor de testare a modelului. La baza analizei statistice stă modelul uni sau multicriterial. Majoritatea băncilor folosesc sistemul de punctaj susţinut de calculul valorii unor indicatori de baza ai firmelor debitoare, în funcţie de valoarea cărora sunt acordate puncte, adunate mai apoi, pentru a determina valoarea punctajului firmei şi pentru a o încadra aceasta într-o anumita clasa de risc.

Drept analiză multicriterială, citând criteriul elaborat de Altman, în 1968, menţionăm că punctajul Z sau scorul Altman este o funcţie de corecţie la valoarea variabilei rezultante - Z, care se determină în funcţie de valoarea a cinci variabile interdependente şi a coeficienţilor de corecţie.

Drept exemplu, prezentăm funcţia cu coeficienţii calculaţi iniţial de Altman [138; 141]:

$Z = 1.2X1 + 1.4X2 + 3.3X3 + 0.6X4 + 1.0X5$, unde: (3.1)

X1 - capitalul circulant/total active;

X2 - rezultatul exerciţiului/total active;

X3 - rezultatul înainte de impozitare/total active;

X4 - valoarea de piaţa a acţiunilor/total datorii;

X5 - total vânzări/total active.

În funcţie de scorul Altman, evaluarea entităţilor conduce la clasificarea acestora în una din grupele următoare:

- entităţi solvabile: Z<-\.81;

- entităţi in dificultate: 1.81<Z<2.99;

- entităţi sănătoase: Z>=2.99

În anul 1968, Altman a determinat coeficienţii de corelaţie, bazându-se pe un eşantion semnificativ de firme care au supravieţuit în situaţie de faliment. De fapt, el a definit gradul de corelaţie dintre cei cinci indicatori și starea de faliment. Analiza statica a datelor din eşantion fac posibilă predicția, cu doi ani înainte de apariţie, a stării de faliment pentru trei sferturi din firme.

Valoarea coeficienţilor de corelaţie, însă, este relativ dinamica în timp și extrem de dependentă de starea și de structura economiei în care operează firmele analizate. Calculele de corelaţie necesită actualizare periodică, de către de fiecare banca, în funcţie de structura portofoliului sau de clienţii instituţionali și de evoluţia condiţiilor de mediu economic.

Piaţa capitalului din Republica Moldova este puţin dezvoltată, din cauza predominării unor activităţi tradiţionale de creditare a întreprinderilor, însă suficient de rentabile în condițiile lipsei unor dezvoltări normale a pieţelor financiare care ar putea să faciliteze transferul direct al resurselor financiare. Însă, odată cu creşterea veniturilor reale ale populaţiei, relansarea economiei și extinderea folosirii de către întreprinderi a altor modalităţi de finanţare altfel decât creditul bancar, este de aşteptat ca băncile să se orienteze și spre acest domeniu pentru fructificarea fondurilor pe care le gestionează. În plus, aceste credite de valori mici sunt foarte bine diversificate în portofoliu prin destinaţii, garanţii și debitori.

Cauzele insolvabilităţii se identifică și se evaluează în doua grupe distincte: obiective, legate de mediul de activitate; subiective, care ţin de caracterul clientului. La acordarea creditului, banca stabilește pe cât de suficientă este probabilitatea de rambursare a acestuia, în funcţie de natura veniturilor (salariale sau nu), de mărimea și periodicitatea acestora, de existenta altor angajamente de onorat' și de caracterul clientului [6; 32].

În funcţie de cauze este realizată protecţia: pentru cele obiective, legate de existența și permanența veniturilor și posibilitatea rambursării, elemente în egală măsură importante, din motiv că oricât de mari, ar fi veniturile sigure nu garantează rambursarea, de aceea, trebuie luat în vedere ansamblul obligaţiilor contractate anterior cu banca și cu alte instituţii financiare. Accesul la aceste informaţii este aproape imposibil, deaceea banca se bazează pe declaraţia de încredere a clientului. Posibilitatea rambursării poate fi diminuată cu veniturile împovărate de obligaţii de plata, cum ar fi pensia alimentara, ratele de asigurări, ratele de consum, etc. De aceea, când vorbind de venituri și de mărimea lor, este corect ca să avem în vedere veniturile nete, diminuate cu obligaţiile certe.

Privind cauzele subiective, banca se bazează, în primul rând, pe calităţile persoanei de contact care negociază cu clientul și acumulează informaţiile referitoare de la el – în lipsa unor

elemente care să le fundamenteze decizia, funcționarii adoptă cu prudență maximă pentru deciziile de creditare a evita suspiciunea de subiectivism. În mod ideal, băncile ar trebui să constituie un fişier central al incidentelor de rambursare, dar, intrând în contradicție cu legislația referitoare la protecția datelor cu caracter personal, în multe țări această idee este interzisă. În acest context, clienţii fideli sunt favorizaţi față de cei noi, fiindcă banca dispune de date referitoare la funcţionarea contului lor.

Bazată pe credit-scoring, abordarea moderată sintetizează riscul de nerambursare cu ajutorul unei note - o procedură folosită pentru creditele pe termen scurt, pentru că [39]:

✓ creditele au valori mici (între 200 si 4000$ sau echivalent lei) - analiza dosarului este ieftină;

✓ dosarele sunt tratate rapid, pentru a da răspuns promt solicitanţilor că aceștia, în caz de refuz, să se adreseze altei banei;

✓ debitorii trebuie să demonstreze omogenitate comportamentală, pentru ca criteriile decizionale să devină valabile pentru toţi și pentru a se pleda la evaluarea pe bază de punctaj;

✓ creditele trebuie să fie comparabile ca mărime, ca obiect al creditului şi ca scadență pentru ca şi riscurile să fie comparabile.

Prin determinarea criteriilor de solvabilitate debutează analiza discriminatorie a unui eşantion de dosare, bazându-se pe analiza corelaţiei dintre fiecare informaţie referitoare la debitor și calitatea de rău sau bun platnic a acestuia și din care rezultă doua portrete robot. Nota finală determinată în continuare sună în felul următor: aşa cum rezultă din analiza discriminatorie și în funcţie de importanta sa, fiecare criteriu, asupra căruia s-a căzut de acord, are o pondere sau punctaj stabilit. Apoi sunt adunate punctele atribuite fiecărui criteriu și rezultă nota.

Stabilirea baremurilor este o problemă majoră, pentru care sunt analizate toate dosarele acceptate şi este stabilită distribuţia. Este de dorit să fie stabilite doua baremuri, maxim şi minim, iar mai târziu, inspectorul va analiza doar dosarele cu punctaj intermediar. În ceea ce priveşte dosarele cu punctaj peste baremul maxim – vor fi acceptate, iar cele cu punctaj sub baremul inferior - respinse. Stabilirea baremului inferior este importantă din considerentul că el conduce la eliminarea automată a unor dosare. Criteriul este dat de maximizarea profitului bancar: nota limită inferioară optimă elimină clienţii rău-platnici şi îi păstrează pe cei bun-platnici, acțiune care impune cunoașterea profitul mediu al unui bun client/creditor şi pierderea medie a unui client/creditor rău sau, cel puţin, raportul acestor doua mărimi. Drept instrumente efective de minimizare a expunerii la risc sunt utilizate organizarea şi structura procesului de creditare a clienţilor particulari, utilizarea conştientă a cărora stă la baza gestiunii preventive a riscului clientului [47, p. 170-172].

Abordarea clasică în acest domeniu, constă în modul relativ de gestiune a procesului de creditare, este bazată organizarea distinctă a activităţii de creditare, la nivelul a două compartimente ale băncii: front office, însărcinat cu întocmirea dosarelor de creditare şi trierea acestora şi back office, care asigură gestiunea evenimentelor posterioare acceptării creditului, pe parcursul derulării relaţiei cu debitorul [61; 62].

În acest context, gestiunea riscurilor este concentrata la nivelul front office, unde dosarele sunt selectate folosind diverse proceduri, adică intre care credit scoring. Protecţia împotriva riscurilor este asigurată prin solicitarea unor garanţii tradiţionale.

Odată cu demararea procesului de creditare, compartimentul de recuperare a creanţelor trece la tratarea incidenţelor, şi doar cazurile cele mai grave antrenează deschiderea unui contencios periculos pentru instituţie, deoarece, în perioadele de criză este percepută o mărire rapidă a cantităţii de dosare problematice. Pe de o parte, instituţiile de credit reacţionează, prin modificarea baremurilor de evaluare pe bază de punctaj. Pe de alta parte, se amplifică efectivele distribuite domeniilor de recuperare ale creanţelor. Totalitatea de indicii reprezintă un tipaj reactiv pentru acţiuni doar după producerea incidentului, este o politica primejdioasă, din motiv că, adesea, este prea târziu pentru a mai recăpăta integral creanţa, iar cheltuielile devin semnificative.

Procedura de examinare a dosarului demarează prin perfectarea acestuia de personalul front office. Recunoaşterea şi estimarea riscului este realizată într-o manieră globală şi, în funcţie de această evaluare de ansamblu, banca se angajează sau nu. Serviciile administrative, în următoarea etapă de acordare a creditului, preiau dosarul şi astfel, are loc trecerea de la viziunea globală asupra clientului la cea operaţionala, a angajamentului bancar care acoperă integral sau parţial cererea clientului.

La a treia etapă, dosarul de creditare este gestionat efectiv, debutând într-un transfer de responsabilitate la echipa de back office, care răspunde de derularea firească a procesului de creditare şi de administrare a evenimentelor pe întreaga perioadă de valabilitate a dosarului: deblocarea fondurilor, înregistrarea plaţilor, amânarea scadenţelor. Deseori, back-office în dependenţă de situaţia financiară a clientului, realizează reactualizarea scadenţelor. Din motivul că aceştea nu au o viziune globala asupra clientului, soluţia nu corespunde imaginii iniţiale a clientului, cu atât mai puţin, calităţilor sale actuale. Această modalitate de gestiune îşi găseşte justificarea în costurile relativ scăzute ale implementării sale în perioade normale şi în specializarea personalului.

Abordarea modernă este fundamentată de necesitatea intervenţiei până la producerea incidentului, anticipând riscurile şi reactualizând continuu situaţia clienţilor, în dependenţă de

informaţiile la zi. Acest mod de tratare a dosarelor clienţilor are următoarele argumentări [61; 62]:

- ✓ riscul este controlat până la producerea incidentului, acţionând la nivelul clientului;
- ✓ acţiunea de anticipare a băncii depinde de capacitățile consilierului de credite;
- ✓ actualizarea continuă a dosarelor oferă băncii avantaj competitiv, rezultat din cunoaşterea exacta a situaţiei clientului.

În mod real, banca extinde modul de abordare utilizat în relaţia cu partenerii mari, întreprinderi, la examinarea dosarelor persoanelor fizice, ceea ce este posibil numai în condiţiile informatizării integrale a procedurilor de examinare al dosarului.

Gestiunea preventiva a riscului de client este bazată pe următoarele principii [71]:

- o situaţie riscantă este apreciată în baza unui singur criteriu - riscul client (preponderent asupra riscului de nerambursare la scadenţă);
- pentru semnalarea abaterilor semnificative de la calitatea iniţiala a clientului debitor este folosit un sistem de indicatori sintetici;
- activitatea trebuie eficientezată dar nu sufocată; sistemul de control trebuie sa fie simplu, elastic și să permită tratamentul prin excepţie.

Gama de operațiuni derulează prin implementarea sistemului de gestiune preventiva a riscului client. Definirea prioritară a informaţiilor necesare pentru un dosar client-tip și a bazei de date, din care sunt obţinute informaţiile necesare este esenţială. Lista acestor informații trebuie corelată cu posibilităţile de informare a personalului și indicate documentele primare din care sunt luate respectivele informaţii, documente accesibile băncii, dar pe care clientul le actualizează ori de cate ori apar modificări.

Urmează determinarea indicatorilor sintetici, pe care se fundamentează luarea deciziilor de creditare și de intervenţie în derularea procesului de creditare. Pentru fiecare indicator sunt fixate algoritmul de calcul, conţinutul bazei de date necesare de prelucrat și marjele de toleraţă sau filtrele, care sunt revizuite periodic și actualizate în dependenţă de dezvoltarea pieţelor și de politica de credit a băncii. Ulterior, este fixat modul de prezentare a rezultatelor, caracterizat de accesibilitate, rapiditate și simplicitate. Daca aceste condiţii sunt întrunite, atunci produsul final este util și simplifică activităţile curente.

Etapa finală constă în reactualizarea informaţiilor din bazele de date folosite de back-office, care este periodică sau prin excepţie, după cum este convenit prin politica de credite; este coerentă și fiabilă, înlocuind date de la baza unor algoritmi de calcul care fundamentează decizii.

Practică demonstrează că gradul de succes în implementare a gestiunii preventive a riscului client este în strânsă legătură cu conducerea proiectului: echipa de conducere are responsabilitatea de a se implica efectiv în implementarea programului și de a adera la principiile

acestuia. Luând ca fundament politica de creditare, este esenţial de a recunoaște obiectivele strategice pentru asigurarea coerentă și eficientă a programului [78; 79].

Deși grupul de administrare a proiectului nu este alcătuit din cadre adminiatrative de nivel superior, este util ca acesta să includă direcţia generală în acțiunile de implementare, cu scopul de a arăta importanța programului. Fiind de ordin subiectiv, acest element substanțial și rapid modifică, pozitiv, atitudinea personalului, obligat să se adapteze la uzanța noului gen de gestiune. De semnificație majoră este accentuarea părții de consultanță în relaţiile cu clienţii, deoarece acestora li se solicită sistematic informaţii şi actualizare, pe propria răspundere, a datelor deja furnizate.

Pentru managerii băncii, procesele de creditare sunt o preocupare continuă iar administrarea corectă a portofoliului de credite conduce, implicit, la câştig sau la pierdere, fiind cel mai important plasament bancar, cu o pondere mare în activul bilanţier. Preocuparea specială a managementului bancar pentru activitatea de creditare rezidă, de asemenea şi în calitatea portofoliului de credite care depinde, în ultimă instanţă, de stabilitatea băncii şi de atingerea nivelului optim al indicatorilor activităţii bancare privind solvabilitatea şi lichiditatea.

În situația, în care sunt respectate normele interne în domeniu şi în condiţiile stabilirii unor plafoane de creditare la diversele niveluri organizatorice ale băncii, managementul activităţii de creditare ține cont, în principiu, de descentralizarea proceselor de analiză, evaluare, acordare şi urmărire a rambursării creditelor.

Respectarea cu stricteţe a politicii de creditare a băncii este un moment-cheie de administrare a riscului de creditare. În conformitate cu criteriile de diversificare a portofoliului de credite pe sectoarele economiei, pe termeni de rambursare, pe tipuri de garanţii oferite etc. Responsabilii de acordarea şi dirijarea creditelor, angajaţii băncii acţionează în strictă conformitate cu standardele şi parametrii indicaţi de politica de creditare. Elaborarea deciziei de acordare a creditului se efectuează în baza analizei detaliate a clientului şi activităţii acestuia, evaluării stării generale a ramurii şi a pieţii, analizei stării financiare şi al fluxurilor băneşti, scopurilor utilizării creditului şi surselor de rambursare în dependenţă de tipul creditului, elaborării pronosticurilor legate de rezultatele financiare şi fluxurile băneşti cel puţin pentru perioada de creditare şi altele. O importanţă sporită în politica de creditare a băncii revine aspectelor legate de garanţiile oferite de client în vederea asigurării îndeplinirii tuturor obligaţiunilor sale indicate în contractul de credit. Aceste garanţii reprezintă sursa secundară de rambursare a creditului şi achitare a dobânzii aferente.

Administrarea unui credit deja acordat cuprinde asigurarea rambursării lui, verificarea scopului utilizării, monitorizarea continuă a activităţii debitorului, evaluarea situaţiei financiare şi compararea rezultatelor obţinute cu cele previzionate, verificarea periodică a stării garanţiilor

oferite. În caz de depistare a unor simptome de apariţie a problemelor legate de rambursare, sunt aplicate măsuri concrete de redresare a situaţiei şi de asigurare a rambursării creditului, proces în care sunt antrenate serviciile de creditare ale băncii, Serviciul Juridic, Serviciul de Securitate şi alte departamente [115; 118; 120].

Evitarea concentrării riscurilor, prin diversificarea creditelor, este urmărită de divizarea riscului de creditare: concentrarea clienţilor dintr-o singură ramură a economiei este relativ periculoasă pentru bancă. Diversificarea portofoliului de creditare, este, în primul rând, o diversificare teritorială apoi sectorială sau economică, fiind importantă pentru creditarea agenţilor economici.

O importanţă deosebită pentru administrarea riscului de creditare revine analizei gestiunii preventive a riscului pentru creditele acordate populaţiei, care prevede urmărirea creditului acordat şi a calităţii debitorului. Pentru agenţii instituţionali gestiunea este asigurată continuu de inspectorii de credite care supraveghează un anumit număr de agenţi economici.

În condiţiile unui nivel acceptabil de risc, pentru a asigura o profitabilitate optimă a capitalului şi a celorlalte resurse proprii, banca va opta pentru un portofoliu de credite echilibrat, structurat armonios pe diferite sectoare de piaţă, pe tipuri de produse de creditare şi pe termene variate de acordare, corelat cu o politică prudentă în materie de lichiditate, bazată pe natura şi termenele resurselor atrase în bancă.

3.2. Căi de perfecţionare a gestiunii portofoliului de credite în bancile comerciale din Republica Moldova

Majoritatea autorilor publicaţiilor privind problematica bancară (analitici şi gestionari) văd cauza falimentului băncilor în calitatea joasă a portofoliului de credite, gestiunea şi planificarea nesatisfăcătoare a acestuia şi motiv pentru care, autorul a încercat să analizeze mecanismul gestiunii operaţiunilor de creditare a băncilor, procesul formării portofoliului de credite.

Gestiunea portofoliului de credite sub aspect general reprezintă în sine formarea lui cu respectarea tuturor parametrilor stabiliţi prin politica de creditare care asigură o funcţionare eficientă a băncii, şi, regulează portofoliul pentru menţinerea acestuia într-o stare bună. În aşa mod, autorul identificatpot fi menţionate *3 etape* mai importante *în procesul gestiunii portofoliului*:

1. formarea portofoliului de credite;
2. evaluarea calităţii portofoliului în scopul determinării necesităţii acestuia şi modalităţilor de reglementare;
3. acţiuni corective necesare.

În opinia autorului intensificarea problemelor în sectorul bancar este determinată de nivelul scăzut al gestiunii băncilor în combinaţie cu tendinţele nefavorabile ale dezvoltării economice generale. Conform estimărilor, doar 40-60% din numărul băncilor pot fi considerate stabile financiar. Cauzele directe ale situaţiei respective fiind legate primordial de gestiunea ineficientă și calitatea redusă a portofoliului creditar.

Posibilele modalităţi de optimizare a sistemului de gestiune a portofoliului de credite poate fi realizată prin intermediul funcţiilor planificării, organizării şi controlului bancar.

La etapa planificării şi analizei banca trebuie să estimeze exact mărimea riscului admisibil astfel încît aesta să nu provoace instabilitate şi ameninţări pentru activitatea viitoare a băncii.

Orice grupare de credite din componenţa portofoliului de credite presupune evaluarea nivelului riscului de credit, a resurselor sau a capacităţii protejării faţă de risc, deoarece şi tipul beneficiarul de credit, sfera de activitate a acestuia la fel presupun diverse riscuri în condiţiile economice respective după cum şi tipurile de credite în dependenţă de volumul şi scopul creditării, valutele în care sunt acordate creditele, ceea ce trebuie să se ia în consideraţie la studierea portofoliului de credite al băncii.

Luînd în considerare riscuri, la care este supusă banca, este necesar de a formula *standardele formării portofoliului optim de credite*.

Acestea, de regulă, fiind reprezentate prin:

– limitele creditării (stabilirea lor este una din modalităţile diversificării portofoliului, ceea ce permite evitarea pierderilor ca rezultat al concentrării oricărui tip de risc. Limitele sunt evidenţiază prin: ramură, beneficiari, pe ţări, pe termene de rambursare, pe tipuri de valute şi pe tipuri de asigurare);

– priorităţi la formarea portofoliului de credite (constau în determinarea acelor ramuri, care au nivelul cel mai scăzut al riscului în comparaţie cu media, şi a ramurilor din care banca poate obţine un profit mai mare din credite. De asemenea sunt stabilite şi ramurile neatractive pentru bancă cu un nivel înalt al riscului);

– regulile de luare a deciziilor (sunt determinate regulile care permit minimizarea riscului, şi în cadrul acestei limitări – maximizarea profitului);

Analiza şi gruparea creditelor după calitate are o importanţă deosebită. Dispunînd de structura portofoliului de credite pe criterii de calitate a creditelor şi determinând rata medie a creditelor problematice, expirate, compromise pe fiecare categorie, banca obţine posibilitatea de a iniția un şir de acţiuni orientate spre diminuarea pierderilor la operaţiunile de creditare.

Direcţiile principale *de analiză a calităţii creditelor* constau în diminuarea riscului de credit pe fiecare credit separat şi a pierderilor la credite la nivelul portofoliului de credite al băncii.

Din acest punct de vedere este vorba despre controlul asupra acordării şi utilizării creditelor (nu doar a celor acordate întreprinderilor, dar şi populaţiei), inclusiv procesul constant de monitorizare a situaţiei financiare a clientului, capacităţii acestuia de a rambursa creditul, direcţiile de utilizare a resurselor pe parcursul întregii perioade a contractului de creditare.

Totodată vom menționa că clasificarea portofoliului de credite după calitate permite diferenţierea gradului de control asupra diferitelor categorii de credite. Regula controlului de credit pentru fiecare categorie de credite este determinată de conducerea băncii.

Pentru banca care deja a acordat creditul beneficiarului drept semnale de prevenire a situaţiei nefavorabile a creditorului servesc:

✓ depăşirea permanentă a limitelor de creditare;

✓ încălcarea graficului de rambursare: întârzierea plații a dobânzii sau a creditului propriu-zis;

✓ tendinţele nefavorabile de modificare a coeficienţilor financiari (insuficienţa de active lichide, diminuarea capitalului circulant propriu);

✓ creşterea instabilă a veniturilor neoperaţionale;

✓ creşterea rulajului ilegal;

✓ neachitarea impozitelor;

✓ neprezentarea la timpul stabilit a informaţiei financiare operative şi veridice şi întârzierile în prezentarea rapoartelor semnate de auditori.

Drept acţiuni corective ale băncii pot servi:

- efectuarea negocierilor în privinţa restructurării creditelor – modificării condiţiilor de stingere a datoriei;
- diminuarea nivelului restanţei din contul unei gestiuni mai bune a capitalului circulant;
- atragerea consultanţilor (în probleme tehnice, de marketing sau finanţe);
- vânzarea activelor;
- refinanţarea activelor;
- consultaţii în privinţa posibilităţii obţinerii susţinerii din partea statului;
- obţinerea unui gaj suplimentar;
- prolongarea cu condiţia unui control amănunţit a activităţii beneficiarului de credit (începând cu organizarea unor întâlniri permanente şi obţinerea informaţiei exacte şi terminând cu numirea în funcţii-cheie în organele de gestiune a reprezentanţilor băncii).

În scopul reducerii datoriei, reducerii restanţelor la deservirea resurselor atrase şi reglării portofoliului de credite banca îi poate propune contra-agentului schimbul reciproc de datorii.

Privind gestiunea portofoliului de credite nu putem trece cu vederea faptul destul de referitor la portofoliul de credite al băncilor autohtone. Adesea susţinerea financiară din partea statului a anumitor ramuri ale economiei, în special a agriculturii, lasă băncile fără resurse, dar măsura respectivă poartă un caracter temporar şi uneori aduce rezultate pozitive.

La etapa organizării gestiunii procesului de creditare, scopul principal constă în alegerea metodelor de reglementare a operaţiunilor de credit, întrucât de aceasta depinde în mare parte eficienţa lor. În practica bancară au fost dea lungul timpului utilizate diverse metode de reglementare a operaţiunilor de creditare.

Reeșind din aceasta în cadrul cercetării, au fost selectate cele mai importante ***metode de optimizare a portofoliului de credite***, utilizate în practica bancară:

- diversificarea portofoliului de credite;

- diferenţierea creditării în dependenţă de gradul de rambursabilitate a beneficiarului, caracterul obiectului creditării, calitatea gajului (asigurării), siguranţa garanţiilor, fidejusiunilor, etc.;

- prolongarea termenelor creditelor;

- clasificarea creditelor expirate şi formarea rezervelor;

- reabilitarea creditelor problematice.

Condiţiile actuale arată că nu cantitatea şi volumul tranzacţiilor efectuate influenţează asupra stabilităţii băncilor şi sistemului bancar în întregime, dar indicatorii de calitate a activităţii de creditare. Pe măsura dezvoltării relaţiilor de credit în economia de piaţă a altor ţări cercul criteriilor de evaluare a calităţii la fel s-a lărgit. La momentul actual el cuprinde mai mult de 10 poziţii. La cele mai importante dintre ele sunt atribuite: capacitatea de rambursare a creditului de către client, apartenenţa ramurală a acestuia şi forma de proprietate; caracterul relaţiilor clientului cu banca; gradul de informare a băncii despre client; volumul şi calitatea asigurării rambursării creditului.

În sistemul gestiunii portofoliului de credit într-un anumit interval de timp, funcţia de control este cea, care încheie procesul dat. Totalitatea de măsuri şi modalităţi utilizate la realizarea funcţiei de control este inclusă în termenul de „monitorizare a creditului”.

Procesul monitoring-ului creditar se construieşte pe procedura anterioară lui - analiza procesului de creditare. Avînd scopul de a urmărirea modificările capacităţii de rambursare a creditului de către beneficiarul de credit şi de a determina acelor acţiunile care sunt necesare de a fi întreprinse în cazul apariţiei problemelor. Din moment ce creditul este acordat, banca trebuie să urmărească calitatea lui cu scopul de a se convinge că nu au loc modificări negative.

Momentul-cheie al procedurii date este întreţinerea relaţiilor strânse cu clientul în scopul obţinerii informaţiei operative şi analizei la momentul potrivit.

Cel mai important element al monitoring-ului creditar este colectarea informaţiei veridice şi analiza permanentă a acesteia. Pentru băncile mari este caracteristic faptul că unul din gestionarii lanţului superior este responsabil personal de monitoring-ul creditar. În băncile mici şi mijlocii funcţia dată este combinată cu alte direcţii ale activităţii de creditare. Informaţia prezentată persoanei responsabile trebuie să conţină:

- mărimea absolută a riscului de credit;
- mărimea riscului de credit luând în calcul asigurarea creditului;
- rating-urile de credit iniţiale;
- rating-urile de credit reexaminate;
- analiza-expres a situaţiei financiare curente a celor mai mari beneficiari de credite;
- indicatorii deservirii datoriei;
- rapoartele despre rezerve în cazurile pierderilor la credite.

Direcţiile de formare a portofoliului de credite trebuie să fie reexaminate permanent nu mai rar două ori pe an. Aceasta va permite ca activitatea de creditare a băncii să corespundă modificărilor în legislaţie, schimbărilor în structura pieţei serviciilor bancare şi economiei în general.

Încheierea logică a analizei cauzelor şi factorilor sub influenţa cărora are loc gestiunea portofoliului de credite, este elaborarea unei metodologii optimale de organizare a gestiunii portofoliului de credite băncii comerciale.

Pentru aceasta vom releva *modalităţile de optimizare pentru fiecare etapă a gestiunii portofoliului de credite primite care*:

✓ determinarea grupelor principale de credite şi coeficienţilor de risc aferenţi acestora;

✓ efectuarea clasificării plasamentelor creditare după următoarele criterii după: capacitatea de rambursare a creditului de către client; direcţia plasamentelor creditare; volumul creditelor acordate; forma de proprietate a beneficiarului de credit; apartenenţa ramurală; după termenul plasamentelor; tipul asigurării; tipul de proprietate gajată; după costul creditării; tipul operaţiunilor de credit ş.a.;

✓ coeficienţii riscului pentru fiecare criteriu de clasificare trebuie să fie atribuiţi în baza: datelor statistice ale băncii; experienţei acumulate de către angajaţii băncii; indicatorii prognozaţi ai dezvoltării ramurii; situaţiei financiare a beneficiarului de credit.

✓ atribuirea fiecărui tip de credit acordat la una din grupele menţionate: învăţarea de către personal a corectitudinii şi înţelegerii metodologiei aplicate; aplicarea metodelor economico-matematice în analiza datelor clasificate.

✓ stabilirea structurii portofoliului (cotelor diferitor grupe de credite în totalitatea creditelor): analiza structurii plasamentelor creditare pe poziţiile menţionate mai sus;

✓ evaluarea cu luarea în calcul a interconexiunilor tehnologice a clientului şi a particularităţilor ramurale;

✓ evaluarea calităţii portofoliului de credite în totalitatea sa: evaluarea complexă a portofoliului trebuie să fie efectuată de pe poziţia: riscului, profitabilităţii, diversificării, asigurării;

✓ aplicarea metodelor de evaluarea printre care: metoda coeficienţilor; metoda valorilor absolute şi relative; modele de clasificare şi statistice;

✓ utilizarea bazelor de date "Portofoliul de credite al băncii" pentru automatizarea analizei plasamentelor creditare a băncii;

✓ elucidarea şi analiza factorilor care modifică structura (calitatea) portofoliului:

✓ analiza modificărilor în ramurile economiei naţionale;

✓ analiza factorială a crizelor declanşate pe baza datelor statistice.

✓ determinarea mărimii provizioanelor necesare a fi create pentru fiecare credit acordat inclusiv determinarea mărimii provizioanelor pe baza evaluării riscului de credit şi clasificării beneficiarilor de credit după următoarele criterii: gradul de rambursabilitate a creditului de către client, perspectiva afacerii creditate ş.a.;

✓ la crearea provizioanelor luarea în consideraţie a particularităţilor tehnologice ale procesului de producţie al beneficiarului;

✓ determinarea sumei totale a provizioanelor, aferentă riscului de credit al portofoliului de credite; efectuarea calculelor provizioanelor pe baza indicatorilor riscului ponderat, a datelor statistice şi a experienţei de creditare într-un anumit domeniu; elaborarea un sistem de rectificare a coeficienţilor ce reflectă mărimea rezervei necesare pentru acoperirea eventualelor pierderi la credite;

✓ efectuarea monitoring-ului creditar:

✓ organizarea unui sistem de acumulare a informaţiei statistice, accesibil pentru toate serviciile interesate ale băncii;

✓ sporirea periodicităţii controalelor situaţiei financiare a beneficiarului de credit şi reexaminarea rating-urilor beneficiarului de credit;

✓ automatizarea procesului de evaluare a rating-ului beneficiarului;

✓ elaborarea măsurilor orientate spre îmbunătăţirea calităţii portofoliului: aplicarea metodelor şi modelelor economico-matematice pentru pregătirea deciziilor manageriale;

✓ gestiunea şi minimizarea riscurilor;

✓ sporirea profitabilităţii portofoliului din contul modificării structurii plasamentelor creditare.

Implementarea în practică a modalităţilor de optimizare a gestiunii portofoliului menţionate anterior va contribui la sporirea eficienţizarea sistemului de gestiune acestuia. Aceasta va conduce spre așa consecințe pozitive precum:

a) majorarea exactităţii evaluării fiecărei tranzacţii separate de credit;

b) racordarea metodelor de analiză utilizate pentru aprecierea situaţiei economiei în general şi poziţiei întreprinderilor din diverse ramuri;

c) posibilitatea planificării şi prognozării în baza datelor despre istoria creditară a clienţilor;

d) determinarea mărimii necesare şi optimale a provizioanelor din punct de vedere a menţinerii lichidităţii activelor şi nepermiterii diminuării profitabilităţii portofoliului de credite;

e) diminuarea volumului de lucru privind analiza operaţiilor de creditare.

Urmărirea consecinţelor menţionate mai sus în procesul de lucru al organizaţiei de creditare va condiţiona sporirea organizării activităţii de creditare a băncii pe două direcţii principale, precum: procesul formării portofoliului de credite al băncii şi perfecţionarea sistemului de gestiune a acestuia.

În urma celor relatate, având drept scop al cercetării elaborarea bazei teoretico-aplicative de gestionare şi optimizare a portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova, constatăm, că gestionarea optimă a portofoliului de credite al băncii comerciale în secvența de intervale de timp, ţinând cont de criteriile de rentabilitate, risc si lichiditatea fluxurilor de numerar, poate fi reprezentată ca rezultat al procesului de soluţionare a problemelor cu mai multe etape de programare dinamică.

În aceste condiţii, starea actuală a portofoliului de credite este dependentă de gestiunea lor în etapa anterioară și control al acestuia şi redă modificările setărilor în structura portofoliului, precum și transformarea ulterioară a lui sub influența fluxurilor de numerar (intrările și ieșirile) pentru împrumuturile noi și cele restante. În această situație, etapele de determinare a stării actuale a portofoliului creditar și selectarea strategiei de control pentru următorul interval de timp sunt separate și determină oportunitatea utilizării unui model pe două niveluri în rezolvarea acestor probleme:

- modelul de primul nivel este conceput pentru a determina limita superioară a volumului portofoliului de credite și restricțiile privind parametrii aplicațiilor de împrumut incluse în intervalul următor, utilizând date privind soldul tranzacțiilor pasive și active în termeni de volume și termeni, randamente și estimări ale riscului portofoliului de credite pentru

intervalul curent, proiecții ale soldurilor în contul corespondent, ținând seama de prioritățile politicii de credit a băncii;

- modelul de nivelul doi este conceput pentru formarea portofoliului creditar în intervalul următor de timp din setul de cereri de împrumut revizuite anterior, ținând cont de restricțiile privind volumul și structura acestuia.

Astfel, în baza celor relatate, vom analiza structura modelului de monitorizare a portofoliului de credite (modelul de prim nivel).

Întrucât structura portofoliului de credite variază în funcție de timp, indicatorii acestuia sunt relevanți pentru o anumită dată. Mișcarea resurselor băneşti ale băncii se caracterizează prin dinamica bilanțului: fondurile de credit se reflectă în partea de activ a bilanțului, sursele și sumele alocate pentru plasarea în împrumuturi sunt în pasiv. De aici rezultă că, pentru gestionarea portofoliului de credite, este necesar să se reflecte volumul mijloacelor disponibile alocate pentru operațiunile de creditare. În același timp, valoarea împrumuturilor nu este determinată în avans (cererea pentru împrumuturi este necunoscută). Cu toate acestea, volumul portofoliului de credite la fiecare moment de timp este limitat de sus, ceea ce corespunde practicii bancare reale (banca direcționează din timp pentru operaţiuni de creditare sursele disponibile, în conformitate cu strategia de creditare.

Modelele cu privire la dinamica resurselor bancare, bazate pe perioade continuu de timp, sunt considerate de specialişti ca fiind incomode din punct de vedere al implementării practice. În primul rând, ele impun cerințe înalte faţă de masivele de date necesare pentru testarea și adaptarea lor și, în al doilea rând, timpul „fizic”, de regulă, nu corespunde ritmurilor interne ale „ciclului de viață” al subiecților relațiilor socio-economice (zilele libere sau de sărbători, cand băncile nu efectuiază tranzacții).

Pentru trecerea de la un timp continuu la timpul discret, ținând seama în mod adecvat de condițiile de activitate ale instituțiilor financiare și economice, se poate de utilizat modelul intertemporal al lui John Hicks [96], în care intervalul de timp finit $[t_н,t_к]$ şi observațiile sistemului investigat sunt împărțite în intervale egale Δ:

$[t_н,t_н+\Delta),[t_н+\Delta,t_н+2\Delta),\ldots,[t_н+(N-1)\cdot\Delta,t_к]$, unde: $N=[\ t_к-t\ _н\Delta]$.

Ţinem să subliniem, că toate intervalele, cu excepţia ultimului sunt deschise pe dreapta.

Această partiție presupune că în intervalul $[t_н+(к-1)\cdot\cdot\Delta,t_н+к\cdot\Delta)$ toți parametrii de stare a băncii, condițiile interne și cele externe de funcționare a sa sunt constante şi se schimbă numai atunci când traversează limitele intervalului următor.

Modelul lui J. Hicks a fost numit „intertemporal” deoarece, în conformitate cu acesta, toate tranzacțiile din portofoliul de credite apar între intervalele temporale, iar în loc de timpul „fizic” continuu se utilizaează discretul „timp bancar” t, care are valoarea 0, 1, …, к, …, N.

Împărțirea perioadei inițiale de timp în intervale egale nu este de o importanță fundamentală. Este mult mai important să se menţină stabilitatea şi constanţa condițiilor de funcționare a obiectului de control în cadrul intervalelor. În raport cu momentele de timp discret, sunt fixaţi şi vectorii de stare a caracteristicilor inițiale și vectorul fluxului monetar.

Intervalele Δ de aceeași lungime pe care sunt distribuite intervalele de timp le vom numi perioade de model (lună, zi sau parte a zilei). Expresia „moment de timp" va specifica numărul perioadei modelului. În cazurile, în care se exclude o dublă interpretare, perioada de model va fi numită simplu - perioadă. Deci, să admitem condițiile că:

- banca nu are un impact semnificativ asupra pieței financiare (nu aparține băncilor de importanță sistemică);

- banca în desfășurarea activităților de creditare și depozitare depinde numai de deciziile proprietarilor;

- în intervalul de timp considerat, banca păstrează starea și compoziția tranzacțiilor pasiv-active.

În calitate de fluxuri tipice de numerar (intrări şi ieșiri) vom considera fluxurile de operațiuni: intrările de numerar din împrumuturi; plasarea fondurilor în împrumuturi; rambursarea obligațiilor.

În model, pe baza ipotezelor făcute, ratele medii ale dobânzii pe piață și rentabilitatea, sunt determinate de cererea și oferta agregată ale tuturor băncilor. Din acest motiv, banca acceptă ratele dobânzilor și rata de rentabilitate stabilită pe piață și, în baza acestora, determină politica creditară.

Modelul de monitorizare a portofoliului de credite al băncii ia în considerare următorii parametri ai fluxului de numerar generat de operațiunile active şi pasive, precum și specificul reglementării acestora: volumul fondurilor plasate, veniturile din dobânzi, oportunitatea și caracterul complet al rambursării împrumutului, resursele atrase, dobânzile aferente resurselor atrase, lichiditatea portofoliului, realizarea normativelor interne și externe.

În continuare, vom introduce următoarele variabile:

t,τ – indiciii perioadelor de model pe interval de timp;

[0, T]; $V(t)$ – volumul portofoliului creditar al băncii pe perioada de timp t;

N(t) – volumul creditelor nerambursate la termen pe perioada de timp t;

n – indicele creditului;

$Vn(t)$ – creditul nerambursat cu indicele n pe perioada de timp t;

$Y(t)$ – venituri din rambursarea creditelor acordate anterior perioadei de timp t;

$v(t)$ – ponderea plăților planificate în perioada de timp t;

$\rho(t)$ – ponderea sumelor plăților restante la creditele plasate anterior, plătite în perioada de timp t;

$\alpha(t)$ – ponderea sumelor plăților restante la împrumuturile acordate, debitate în perioada de timp t;

$P(t)$ – suma plăților restante la împrumuturile acordate în perioada de timp t;

$k(t)$ – coeficientul de corecție a valorii garanției vândute pentru creditele neexecutate în perioada de timp t;

$fn(t)$ – rata dobânzii la împrumutul cu indicele n în perioada de timp t;

Modelul de monitorizare și evaluare a activelor bancare pentru perioada *t* include următoarele ecuații de echilibru cu referire la variabilele descrise mai sus:

$$V(0)=\Sigma Vn(0)N(0)n=1 \quad (3.2)$$

adică, portofoliul de credite pentru perioada de zero;

$$Y(t)=\upsilon(t)*\Sigma Vn(t-1)*(1+fn(t-1)*\Delta 365)N(t-1)n=1+k(t)\cdot 0(t-1)+ +\rho(t)*P(t-1) \quad (3.3)$$

adică, fluxul de plăți la creditele acordate, inclusiv mijloacele restituite în conformitate cu programul de plăți, compensațiile pentru fondurile nereturnate din vânzarea garanției și plățile întârziate primite în perioada curentă;

$$P(t)=(1-\rho(t)-\alpha(t))\cdot P(t-1)+(1-\upsilon(t))\cdot\Sigma Vn(t-1)\cdot\ \cdot N(t-1)n=1(1+fn(t-1)\cdot\Delta 365) \quad (3.4).$$

Controlul calității portofoliului de credite al băncii pe intervalul model t este propus să fie implementat utilizând coeficienții k1-k7, de bază fiind, în stadiul monitorizării portofoliului, coeficientul k2 credite restante - nerambursarea valorii creditului - raportul dintre datoria restantă şi valoarea portofoliului de credite:

$$k2\ (t)=P(t)\ V(t). \quad (3.5)$$

Se consideră acceptabilă ponderea creditelor restante în portofoliul de credite sub 5%, iar rată critică fiind de 15%. În practica bancară, valoarea prag a coeficientului de nerambursare $k2$ pr se stabileşte în baza standardelor interne ale băncii [44].

Având în vedere valoarea prag a coeficientului de nerambursare $k2_{\text{pr}}$, care reprezintă valoarea sumei creditului fără dobândă, obținem următoarea valoare de depăşire pentru perioada t care trebuie luată în considerare la formarea unui portofoliu de credite pe următorul interval de model:

$$\Delta k2(t)=\max\{0;\ P(t)\ V(t)-k2_{\text{pr}}\}, \quad (3.6)$$

Modelul de nivelul doi, care reflectă interacțiunea portofoliului de active cu portofoliul băncii în ansamblu este conceput pentru a selecta parametrii portofoliului de credite al băncii în intervalul următor și, mai ales, investițiile în împrumuturi, ținând cont de lichiditatea structurii temporare a activului şi pasivului.

Presupunem că $M(\tau)$ – indică obligaţiunile băncii din nou apărute în perioada τ; m=1,…,$M(\tau)$ – indicele depozitului; $Dm,\tau(t)$ – volumul datoriilor aferente depozitelor cu indicele *m*, adică suma de bază la final de perioada şi procentele pentru fiecare perioada curentă acceptată τ, pe perioada de timp *t*. Astfel liciditatea solicitată L(t) a portofoliului de depozit al băncii pe perioada de timp *t* poate fi estimată în felul următor:

$$L(t)=\Sigma\Sigma\Sigma Dm,\tau 2(t).M(\tau 2)m=1\tau 1+1\tau 2=\tau 1\ t-1\tau 1=0 \qquad (3.7)$$

Restricţiile pe care le impune modelul de interacțiune al portofoliilor de active și de depozite ale băncii sunt legate de cerinţele de rambursare a obligațiilor în totalitate și la timp. Cu toate acestea, este imposibil de concordat ratele de rambursare și fluxurile de plăți pentru creditele acordate. Dimpotrivă, este oportun să coordonăm aceste fluxuri, asigurând rambursarea împrumuturilor la termen.

Plecând de la această premisă, vom lua în considerare strategia de creditare axată pe creșterea coerenței structurii temporare a activelor-pasivelor. Ca parte a acestei strategii, este oportun să se utilizeze rezervele de lichiditate pentru a genera venituri din împrumuturi interbancare pe termen scurt (cu dobânda *r*).

Deoarece aplicarea limitelor de lichiditate este relevantă pentru momentele τ de onorare a obligațiilor, vom defini fluxul agregat Y (τ) al plăților pentru perioada Δτ între onorarea succesivă a obligațiilor ($\tau-1$; τ)

$$Y(\tau)=\Sigma Y(t)\tau t=\tau-1\cdot(1+r)\Delta\tau. \qquad (3.8)$$

Limita pe lichiditatea portofoliului băncii:

$$Y(\tau)\geq L(t),\tau\epsilon[t-1;t] \qquad (3.9)$$

În modelul de interacțiune dintre portofoliul de active și depozite este necesar să se țină cont de faptul că portofoliul de credite al băncii este o parte integrantă a portofoliului bancar global: fluxul monetar al portofoliului de credite se formează nu numai din contul mijloacelor primite din creditele acordate în perioada anterioară. Din acest motiv, volumul potențial de mijloace PV (t) aflat la dispoziția managerului de credite pentru a forma un portofoliu de credite la momentul *t* poate fi reprezentată în felul următor:

$$PV(t)=Y(\tau)-L(t)+LA(t)+X(t);\ \tau\epsilon[t-1;t], \qquad (3.10)$$

unde:

$LA(t)$ – active cu grad sporit de lichiditate ale băncii la momentul de timp *t*, inclusiv numerarul la casă, bancomate și terminalele de plată;

$X(t)$ –variabilă aleatorie reprezentând soldul global al mijloacelor băneşti (cu semnul „+” sau „-„) după îndeplinirea tuturor obligațiilor la momentul *t*, care pot fi utilizate ca surse pentru acordarea cretitelor. Calculul alternativ al indicelui $X(t)$ se poate efectua pe soldul de

numerar din contul corespondent al băncii prin utilizarea metodelor probabilității statistice și econometrice [138].

Existenţa soldului la contul corespondent al băncii sub forma unor serii de timp permite utilizarea metodelor adecvate de analiză și modelare prin utilizarea[142; 143]:

✓ modelelor de autoregresie (autoregressive) – AR, medii mobile (moving average) – MA şi modelelor mixte – ARMA, utilizate în procesele staționare, precum și modelelor integrate –ARIMA, utilizate în procesele nestaționare;

✓ caracteristicile cantitative ale seriilor de timp sau estimărilor matematice.

Analiza datelor în conformitate cu metodologia ARIMA presupune următoarele etape [87; 125]:

1. Identificarea procesului. Prin utilizarea testelor e posibil a determina regularitățile seriei de timp studiate. În special, se efectuează o încercare de a determina tipul de non-staționare din serie - testul Dickey-Fuller (DF-test) % și, dacă este necesar, seria inițială este transformată într-o formă staționară.

2. Evaluarea seriei. Pe baza identificării, se determină caracteristicile modelului ARMA (p, q) sau ARIMA (p, d, q). Metoda Box-Jackins estimează parametrii modelelor asumate și determină forma finală a celor mai acceptabile dintre ele. În acest stadiu sunt folosite criteriile de informare Akaik-Schwartz şi rămâne un test pentru „pwerturbaţiile albe" al modelului.

3. Prognoza. După evaluare, prognoza indicatorului studiat este construită prin extrapolarea modelului. În cazul nostru, un interval acceptabil al prognozei poate fi considerată ca o perioadă de model. Această abordare este legată de faptul că numărul de perioade de prognoză crește odată cu eroarea modelului, ceea ce duce la o deteriorare a calității prognozei.

Conform abordării care utilizează caracteristicile cantitative ale seriei cronologice a soldurilor în contul corespondent al băncii, pe baza valabilității ipotezei privind distribuția logarormală a seriei (X(t)~$lnN(Mx,\sigma x2)$), estimarea $X(t)$ este propusă în conformitate cu următoarea procedură:

Din cauza ne-negativității soldului din contul corespondent al băncii, vom folosi transformarea logaritmică a seriei originale de valori absolute $Xt=(x1,x2,\ldots,xn)$,$t=1,\ldots,n$ (n-numărul de observații):

$$yt=\ln xt \qquad (3.11)$$

Atunci vom obţine $Y\sim N(M\ln X,\sigma\ln X2)=N(My,\sigma y2)$. Ulterior trebuie să determinăm parametrii de distribuire $My и \sigma y2$:

$$My=\Sigma ytnt=1n \qquad (3.12)$$

iar $\sigma y2 = \Sigma(yt-\overline{y})2nt=1n-1=\Sigma yt2nt=1n-1-2\cdot\Sigma ytnt=1n-1\cdot\Sigma ytnt=$

$$1n+(\Sigma yt)nt=12n2\cdot(n-1) = =n\cdot\Sigma yt2-(\Sigma yt)nt=12nt=1n\cdot(n-1) \qquad (3.13)$$

(la calcularea variației, folosim un estimator imparțial).

În conformitate cu CLT (central limit theorem), cantitatea $Y\text{-}My\sigma y$ este distribuită în conformitate cu legea normală cu parametrii (0,1) [142].

Ulterior, vom defini soldul potențial minim posibil al contului corespondent al băncii ca limită inferioară 99% intervalul de încredere prin transformare inversă utilizând formula:

$$X(t)=\exp(My-2{,}33\cdot\sigma y), \quad (3.14)$$

unde 2,33 – cuantificarea distribuției normale standard corespunde probabilității de 99%. Deoarece rezerva minimă pentru posibile pierderi la credite pentru cea mai comună categorie de calitate secundară, în conformitate cu cerințele autorității de reglementare, este de 1%, alegerea probabilității de 99% este pe deplin justificată.

Metoda prezentată mai sus la fel ca și metoda numerică, oferă o estimare minimă a soldului de numerar pe contul corespondent al băncii $X(t)$ pentru următoarea perioadă de model. În calculele cantității $XX(t)$, parametrii distribuirii lognormale a acestei cantități sunt determinate pe baza formulelor (3.11) - (3.14), în conformitate cu statisticile acumulate pentru o anumită bancă.

Astfel, utilizând caracteristicile cantitative ale seriilor de timp, obținem soldul minim de numerar, folosind modelele ARIMA - media. Alegerea valorii estimate a X (t) pentru calculul suplimentar al volumului potențial PV (t) al portofoliului de credite depinde de nivelul de risc al factorului de decizie: în cazul aversiunii față de risc, se alege soldul minim, în caz contrar media este aleasă.

Trebuie remarcat faptul că, în efectuarea calculelor modelului, e posibil să ne confruntăm cu o serie de dificultăți legate de calitatea slabă a statisticilor bancare în special cu datele privind soldul contului corespondent al băncii.

Deci, cunoscând variabila $PV(t)$ şi cota-parte $\alpha(t)$ de resurse destinate acordării creditelor, putem determina variabila $\alpha(t)\cdot$P $V(t)$, care defineşte limita superioară a soldului disponibil pentru acordarea creditelor pe o perioadă de timp t.

Dacă admitem că V(t) este valoarea resurselor libere calculate pe baza acestui algoritm, putem calcula $W(t)$ – limita superioară a creșterii portofoliului de credite pentru perioada de timp *t:*

$$W(t)=\min\{\alpha(t)\cdot PV(t);H\ V(t)\}. \quad (3.15)$$

Astfel, cunoscând valoarea $W(t)$ din portofoliul de credite la momentul *t*, este posibil să rezolvăm sarcina de a forma un portofoliu de credite pentru această perioadă.

Algoritmul principal pentru rezolvarea acestei probleme corespunde algoritmului de alegere a unui portofoliu de active financiare cu un criteriu de rentabilitate și restricții asupra riscului global și lichidităților.

Limitarea lichidității necesită corectarea $W(t)$ - volumului de creștere a portofoliului de credite, ținând cont de necesitatea de a rezerva o parte din resurse pentru a acoperi deficitul de lichiditate.

În cazul în care după timp, relaţia activ-pasiv se încadrează în intervalul modelului *t* (coincidența exactă a activelor și pasivelor în fiecare interval de timp τ al intervalului *t*), volumul Ω (t) resurselor disponibile pentru acordarea creditelor la sfârșitul intervalului *t*, va coincide cu formula determinată (3.15) pentru variabila W (t).

În cazul unei coerențe incomplete a structurii temporale a activ-pasivului pe intervalul modelului t, Ω(t) - volumul total al creditelor planificate nu ar trebui să depășească valoarea A $(t)-\Pi$ (t), unde Π (t), A (t) – sunt valorile respective ale pasivelor și activelor bancare la sfârșitul intervalului de model *t*. În acest caz, este posibilă îmbunătățirea coerenței structurii activ-pasivului pe intervalul [t-1, t] datorită creșterii lichidității portofoliului băncii pe intervalele τ cu diferențe în valoarea calculată a licidităţii.

Astfel, în acest caz, volumul Ω (t) al creditelor planificate va fi determinat de expresia:

$$\Omega(t)= min\{A\ (t)-\Pi\ (t);\ W(t)\} \qquad (3.16)$$

E necesar de remarcat că dacă Π $(t)-A$ $(t)>0$ (deficitul de lichiditate), creditarea este posibilă, în cazuri excepționale, la valoarea fondurilor rămase ale băncii, excluzând depozitele la vedere și pasivele echivalente lor.

Trebuie să recunoaştem că modelul prezentat nu este complet, deoarece este posibil să se ia în considerare şi restricțiile suplimentare privind limitele pentru anumite operațiuni active ale băncii. Managerii, în anumite condiții concrete pot completa și corecta modelul în conformitate cu politica bancară în domeniu. Forma și structura finală a modelelor matematice pentru optimizarea portofoliului de credit al băncii depinde în mare măsură de caracteristicile obiective și subiective, de volumul resurselor proprii şi de atitudinea managerilor faţă de risc, etc.

În concluzie, modelul propus de autorul tezei privind optimizarea portofoliului de credit al băncii comerciale reflectă pe deplin principalele regularități impuse de asigurarea fluxurilor financiare ale băncii pe operațiunile bilanţiere. Cu siguranţă, că aplicarea în practica bancară a acestui model va permite managerilor să ia decizii argumentate privind gestionarea portofoliului de credite al băncii pe baza criteriilor de rentabilitate, risc și lichiditate.

Baza unui management sănătos al riscului de credit este identificarea riscurilor existente şi potenţiale, inerente activităţii de creditare. În mod normal, măsurile de contracarare a acestor

riscuri cuprind politicile de gestionare a riscului de credit şi parametrii în care urmează a fi controlat riscul de credit. Un set de astfel de politici cuprinde:

1) Politici asupra concentrării şi expunerilor mari, diversificării adecvate, creditării părţilor implicate sau supravegherea expunerilor la risc;

2) Politici privind clasificarea activelor, care presupun evaluarea capacităţii de rambursare a portofoliului de credite şi a altor instrumente de credit, inclusiv dobânzile angajate şi neîncasate care expun banca la riscul de credit;

3) Politici privind provizionarea pierderilor sau constituirea provizioanelor la un nivel adecvat, pentru a absorbi pierderile anticipate atât la nivelul portofoliului de credite, cât şi la nivelul activelor care generează pierderi (Greuning, Brajovic, 2003, p. 94)

Analiza caracteristicilor creditului se bazează pe istoricul relației de credit, îndeplinirea condițiilor de eligibilitate, administrarea si monitorizarea creditului, serviciul datoriei, sursa de rambursare si natura colateralelor. Caracteristicile creditului se refera la toate creditele de care beneficiază clienţii respectivi, pe termen scurt, mediu si lung, in lei si/sau valuta.

Ratingul de credite se calculează pentru toți clienții beneficiari de credite, aflați în portofoliu în baza bilanțurilor contabile anuale, iar in cursul anului cu ocazia acordării/revizuirii creditelor, pe măsura adoptarii deciziilor respective în cadrul unităţilor bancare teritoriale considera necesar.

La nivelul unităţilor bancare teritoriale, ratingul de credite se calculează ca medie ponderata a ratingurilor de credite individuale ale clienților aflați în portofoliu. Nivelul cel mai bun al ratingului de credit este 1, iar cel mai slab 5, practic un credit cu ratingul 5 este considerat pierdere, nivelul acceptabil fiind 3. Creditele cu un rating mai slab decât 3 pot fi aprobate la propunerea sucursalelor numai de către banca centrală, indiferent de nivelul expunerii.

Ratingul de credit se calculează pe baza situațiilor contabile periodice pentru a se cunoaște în mod real si obiectiv calitatea si structura de ansamblu a portofoliului de împrumuturi al băncii, dar obiectivul strategic de atins pentru perioada următoare privind calitatea portofoliului de credite, ca pârghie a managementului riscului de credite.

Cel puţin odată pe an, în funcție de obiectivele strategice ale băncii şi de situația reală a portofoliului de împrumuturi, la propunerea Direcției Generale de Metodologie şi Management al Riscurilor, organele de conducere ale băncii aproba ratingul de credite acceptabil pentru bancă, pentru anul următor, în funcție de condițiile şi evoluțiile de pe piață, cu defalcare pe sucursalele.

Ratingul de credite propus nu va putea fi inferior celui realizat (existent).

În cazul unităţilor bancare teritoriale la care ratingul de credite stabilit pentru perioada următoare este mai bun decât cel existent efectiv, noile credite care se vor propune spre aprobare

vor trebuie sa vizeze numai clienți şi afaceri foarte bune, concomitent cu masuri ferme pentru recuperarea creanțelor de la clienții cu un rating inferior.

Activitatea de creditare desfăşurată astfel va răspunde principiului prudenței în procesul de aprobare a solicitărilor de credite si va asigura controlul și asumarea conștientă a tuturor riscurilor care decurg din relația băncii cu clienții săi.

Riscul de credit se înglobează atât în activitatea de creditare propriu-zisa cat şi în alte tranzacții inițiate pentru clienții băncii, cum sunt: emiterea de scrisori de garanție, deschiderea/confirmarea de acreditive, analiza, scontarea unor efecte de comerț prezentate de clienți, investiții în acțiuni şi alte valori mobiliare, alte facilităţi acordate clienților.

În scopul evaluării şi limitării riscului in activitatea de creditare se recomanda ca fiecare banca sa promoveze politici generale, specifice si sectoriale. Politicile generale vizează diminuarea riscului de credit care se refera atât la clienții care sunt persoane juridice cat si la persoanele fizice sau persoanele aflate în relații speciale cu banca, vizînd următoarele aspecte:

- volumul si structura creditelor (lei/valuta, maturităţi), determinata la rândul său, de volumul si structura resurselor de creditare atrase de la clientela, fiind interzisa acordarea de credite pe termen de peste 90 de zile pe seama resurselor la vedere mai mult de cca 30 % din soldul mediu permanent al acestor disponibilităţi.

- pentru limitarea riscului valutar si a unor pierderi determinate de convertirea dintr-o valuta in alta, creditele in valuta se acorda, de regula, clienților care realizează exporturi si asigura astfel resursele valutare necesare rambursării ratelor de credit si plăţii dobânzii. În acest scop, banca îşi derulează activitatea de creditare pe baza Planului de credite si al resurselor de acoperire ale acestora, care are caracter operativ si se supune aprobării organelor de conducere ale băncii, iar respectarea sa este obligatorie.

- pentru prevenirea riscului, banca nu acorda credite:

✓ agenților economic care înregistrează pierderi si nu au perspectiva de redresare, cu excepția cazurilor stimulate în reglementările bancare;

✓ agenților economici care nu contribuie cu capital propriu la finanțarea mijloacelor circulante sau la realizarea proiectelor de dezvoltare;

✓ agenților economici cu datorii fata de banca, trecute de aceasta în afara bilanțului şi care nu prezintă programe de redresare viabile în măsură să asigure recuperarea creanțelor în cel mai scurt termen posibil.

- pentru gestionarea unitara si eficienta a riscurilor bancare, în Centrala băncii a fost înființat şi funcționează Comitetul de risc, ca organism de sinteza consultativ al Conducerii băncii.

- comitetul de risc analizează condițiile de producere a riscului bancar si propune politicile băncii pentru protecția împotriva riscurilor generate de activitatea de creditare, subscriere, tranzacții comerciale si alte activităţi desfășurate de banca în interesul clienților din ţară şi străinătate. Comitetul de risc urmărește permanent riscul si toate pozițiile din bilanț, in special riscul lichidităţii, riscul de credit, riscul ratei dobânzii, riscul de capital si riscul valutar.

- expunerile mai mari de 10% din fondurile proprii ale băncii se aprobă, potrivit legii, de consiliul de Administrație al băncii, cu unanimitate de voturi, pe baza unui raport al Comitetului de risc. Componentele pentru aprobarea creditelor, a scrisorilor de garanție şi altor angajamente, se stabilesc in sistem piramidal, în raport cu expunerea totala a băncii faţă de debitorul respectiv.

La acordarea creditelor, bancare se ține cont întotdeauna de principiul ca prima sursa de rambursare a creditului sa fie considerata capacitatea împrumutatului de a genera lichidităţi, iar garanțiile materiale trebuie sa constituie întotdeauna ultima sursă de rambursare a creditului si de plata a dobânzilor aferente. Banca solicită împrumutaților să asigure bunurile admise în garanție la societăţi de asigurare-reasigurare agreate.

Prima garanție obligatorie a oricărui credit o constituie cesionarea in favoarea băncii a cash-flow-ului agentului economic, care se va derula prin conturi deschise la unităţile teritoriale ale băncii.

Calitatea portofoliului de credite in lei si valuta, pe total banca si pe unităţi teritoriale, precum şi pe maturităţi (pe termen scurt, mediu si lung), să fie supusă unei monitorizări permanente, pentru sesizarea prompta a oricăror factori de risc in derularea operațiunilor de creditare. In acest scop s-a stabilit un sistem de rating de credite pe sucursale județene al cărui nivel nu poate fi depășit.

Politicile specifice de diminuare a riscului se stabilesc în funcție de evoluția generala a economiei, de orientările stabilite prin programele de guvernare etc., si au in vedere următoarele:

- susținerea prin intermediul creditelor a întreprinderilor mici şi mijlocii şi în general a sectorului privat, urmărindu-se corelarea structurii creditelor pe forme de proprietate cu contribuția celor doua sectoare la realizarea produsului intern brut;

- promovarea unei politici de sprijinire prin credite a producției pentru export şi a exportului de produse, inclusiv pe calea practicării unor dobânzi diferențiate, în scopul asigurării necesarului de valuta si echilibrării balanței de plăţi;

- expunerea către sectorul agricol se va efectua cu prudenta, având în vedere că, pe lângă riscul general economic, in acest sector exista si riscul natural cu consecințe grave asupra rambursării creditelor şi plăţii dobânzilor la scadenţele prevăzute în contractele de credite;

- interzicerea accesului la credite pentru agenții economici nerentabili şi fără posibilităţi certe de redresare, care înregistrează pierderi din activitatea desfășurată;

- monitorizarea agenților economici, clienți ai băncii, care se vor lichida si stabilirea masurilor corespunzătoare de recuperare a creanțelor băncii provenind din credite si dobânzi, inclusiv pe calea executării silite a garanțiilor;

- alocarea plafoanelor de credite, în lei şi valută, pe unităţi teritoriale se va face diferențiat pe baza unor criterii valorice realizate de acestea;

- competentele de aprobare a creditelor si scrisorilor de garanție se reduc cu 50% sau se suspenda pe timpul cat unitatea bancara înregistrează credite restante si/sau dobânzi neîncasate mai vechi de 30 de zile;

- modificarea nivelului de dobânda perceput de banca la creditele acordate, în funcție de serviciul datoriei împrumutaților;

- monitorizarea agenților economici cu cele mai mari datorii restante către banca, parteneri, buget, care desfășoară activităţi nerentabile, cu performante financiare necorespunzătoare;

- acordarea cu prioritate a creditelor pe obiect, cu urmărire distincta, pe contracte economice separate si reducerea corespunzătoare a volumului creditelor globale de exploatare;

- în vederea dispersiei riscului de credit se va urmări introducerea pe scara larga a creditelor de consum pentru populație, ceea ce permite stimularea cererii și relansarea producţiei.

Politicile specifice de risc de credit se stabilesc si se revizuiesc periodic, sau ori de cate ori este nevoie si se supun aprobării Consiliului de Administrație al băncii, la propunerea Comitetului de risc. Politicile sectoriale de risc de credit țin seama de faptul ca in practica bancara se recunoaște pericolul concentrării excesive a creditelor față de o anumita ramură de activitate.

Prin sistemul de monitorizare continua a portofoliului de credite, banca analizează expunerea sa fata de toate ramurile de activitate şi îşi stabilește politica de alocare a creditelor pe sectoare de activitate. La stabilirea limitelor de expunere pe ramuri de activitate (polarizarea sectoriala a riscului), banca utilizează un sistem de analiza tip scoring care are la baza o serie de indicatori de evaluare a performantelor fiecărei ramuri.

Criteriile de apreciere a performantelor unei ramuri de activitate avute in vedere, sunt următoarele: creditele restante si ponderea acestora in totalul creditelor angajate; dobânzile restante pe ramuri de activitate; calitatea portofoliului de împrumuturi si volumul provizioanelor specifice de risc; rentabilitatea ramurii în raport cu volumul creditelor angajate de unităţile cu pierderi; ponderea creditelor acordate sectorului privat in total ramură etc.

Pe baza scorului mediu stabilit în funcție de punctajul obținut pentru fiecare criteriu in parte si de tendințele de dezvoltare ale acestor ramuri de activitate, potrivit prevederilor si orientărilor din programele guvernamentale, se stabilește politica băncii, pentru perioada următoare, respectiv de: majorare, menținere sau reducere a expunerii față de acestea.

Menționăm că, aceste limite de expunere sectoriale sunt orientative si ca la fundamentarea deciziei de creditare rămâne drept argument de baza ratingul de credit al clientului.

Limitele de expunere pe ramuri de activitate se reactualizează periodic (trimestrial), se supun aprobării Consiliului de Administrație al băncii si se comunica unităţilor bancare teritoriale. Pentru o mai buna gestionare a riscului in activitatea de creditare, banca îşi stabilește limitele de risc pentru fiecare client față de care înregistrează o expunere.

Limita de risc are caracter confidențial, utilizându-se numai pentru uzul intern al băncii, de către persoanele autorizate, in contractele de credite/ garanții care se încheie între banca si clienții săi înscriindu-se numai datele aferente tranzacțiilor aprobate dar in cadrul limitelor de risc stabilite. Stabilirea limitelor de risc se face pe baza analizei interdependente a aspectelor financiare si nefinanciare care caracterizează activitatea clientului, a reputației de care acesta se bucura in comunitatea de afaceri interna si internațională, utilizându-se un sistem de indicatori de nivel, de structura si de performanta, calculați în dinamică.

Stabilirea limitelor de risc are la baza analiza cash-flow-ului previzionat, fundamentat pe baza contractelor certe si potențiale, cat şi pe capacitatea de rambursare a clienților. Detalierea si agregarea informațiilor financiare şi nefinanciare în baza cărora se calculează limitele de risc este prezentata in Fișa de risc întocmită pentru fiecare client în parte.

Limitele de risc se stabilesc pentru fiecare agent economic, pe total si pe structura: lei/valuta, maturităţi (termen scurt si termen mediu – lung) si produse (credite, garanții, acorduri etc.), cat si pentru debitorii unici, care cumulează riscul fiecărei unităţi componente, cu sau fără personalitate juridica.

Limitele de risc se aproba de Consiliul de Administrație al băncii la propunerea Direcției Generale de Metodologie si Management al Riscurilor si Direcției Analiza Clientela.

Limitele de risc aprobate se revizuiesc semestrial in funcție de noile evoluții şi aspecte apărute. Pentru clienții cu un standing financiar ridicat serviciul datoriei bun, cu posibilităţi certe de păstrare a acestui standing in perioada pentru care se stabilește limita de risc, precum si pentru cei care executa produse cu ciclu lung de fabricație, limitele de risc se pot aproba si revizui anual.

La stabilirea strategiei băncii comerciale, pentru administrarea eficientă a riscului de credit, este necesar de luat în calcul două aspecte:

primul - stabilirea tipurilor de credit oferite clientelei, segmentul de clientelă vizat, tipurile de garanţii percepute în contrapartidă, rezidenţa, aria geografică, moneda, durata creditului şi profitabilitatea estimată;

al doilea - determinarea caracteristicilor portofoliului de credite și a gradului de diversificare şi gradul de concentrare.

Deci, după cum arată practica, pentru formarea cu succes a portofoliului de credit trebuie de respectat următoarele proceduri:

a) existenţa unui document aprobat de conducerea băncii privind politica de credit, adică a unui plan a activităţii de creditare, şi de asemenea a unui sistem de limite;

b) existenţa interdicţiilor în ceea ce priveşte concentrarea portofoliului în scopul prevenirii problemelor unui volumul prea mare de creditare atât a unui beneficiar, cât şi a unei ramuri a economiei, a unei regiuni, a unei ţări;

c) este necesar de efectuat analiza ramurii creditate cu scopul de a determina tendinţele dezvoltării, ciclului de producţie, fluxurilor băneşti;

d) existenţa unei metodologii elaborate şi aprobate de evaluare a gajului şi a politicii de credite, care determină asigurarea corespunzătoare a creditului;

e) trebuie de optimizat periodicitatea contactelor cu clienţii, ordinea reflectării rezultatelor negocierilor, controalelor activităţii clientului cu deplasarea la client, în dosarele de credite;

f) este nevoie de respectat regula generală, - cu cât este mai înalt riscul de credit, cu atât mai des trebuie efectuate controalele [147].

La rândul său, BNM şi Ministerul Finanţelor al Republicii Moldova, în scopul menţinerii stabilităţii sistemului bancar în întregime şi a activităţii de creditare în particular, trebuie să examineze posibilitatea organizării unui sistem republican de urmărire a situaţiei financiare a întreprinderilor, care ar funcţiona permanent în calitate de expert independent, pe de o parte, şi izvor informaţional, pe de altă parte. Pentru Republica Moldova crearea oricărei instituţii de acest gen este de perspectivă.

3.3. Modelarea econometrică a corelației factorilor de influență al volumului portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova

Creditarea bancară într-o economie de piață servește ca un mecanism financiar important, care sprijină funcționarea domeniilor ale vieții economice. Pentru a înțelege perspectivele viitoare ale dezvoltării sectorului bancar în ansamblul său, o sarcină foarte actuală este de a analiza factorii care stau la baza acțiunilor băncii ca subiect de implementare a unei politici specifice de acordare a creditelor clienților.

Analiza factorilor care influențează formarea portofoliilor de credite ale băncilor în ultimele decenii este de mare interes pentru cercetători. Un număr semnificativ de studii sunt dedicate dezvoltării diferitor modele privind de analiza factorilor, care influențează activitatea bancară în general, modelarea proceselor financiare, elaborarea sistemelor de management al riscului şi problemele de gestionare a riscurilor pe pieţele financiare.

În calitate de subiect de studiu au fost selectate factorii care influențează volumul portofoliului de credite al băncilor autohtone, reeșind din analiza efectuată în capitolul II. Scopul cercetării constă în identificarea intercorelației dintre volumul creditelor emise de băncile comerciale din Republica Moldova și diverși indicatori agregați ai activității bancare și indicatori principali macro-economici. Pentru atingerea acestui scop se va utiliza un set de metode econometrice, dintre care de bază va fi analiza regresională.

Pe parcursul cercetării vor fi efectuate colectarea datelor agregate privind activitatea bancară, colectarea datelor statistice, alocarea factorilor pe baza gradului de influență asupra rezultatului final, elaborarea și optimizarea modelului econometric, precum și interpretarea rezultatelor obținute.

Modelul prezentat a fost selectat în rezultatul studierii literaturii de specialitate dedicate cercetării diferitelor probleme legate de risc, în special de problemele privind construirea sistemelor de management al riscurilor. Astfel, se poate de menționat că autorul s-a condus de lucrările lui Hamerle A., Liebig T., Rusch D. cu titlul „Credit risk factor modeling and the Basel II IRB approach" [93]; Rosen D., Saunders D. cu denumirea „Risk Factors Contributions in Portfolio Credit Risk Models" [122]; Stankeviciene J., Mencaite E. cu denumirea „The Evaluation of Bank Performance Using a Multicriteria Decision Making Model: A Case Study on Lithuanian Commercial Banks" [130].

În atenția autorului au fost lucrările, care se referă la problema gestionării riscurilor pe pieţele financiare, precum: Knaup M., Wagner W. A. cu denumirea „Market-Based Measure of Credit Portfolio Quality and Banks' Performance During the Subprime Crisis" [96]; Pu X., Zhao X. cu denumirea „Correlation in Credit Risk Changes" [113]; Грюнинг Х., Брайович Б. „Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления

финансовым риском” [139]; Sorge M. „Stress-testing Fnancial Systems” [129]; Славянский А. В. cu denumirea „Управление кредитным портфелем как один из элементов системы управления кредитным риском” [141], Волкова О., Груздев С. „Анализ факторов, влияющих на формирование кредитного портфеля Российских банков” [143].

Trebuie de remarcat și unele cercetări autohtone în acest domeniu, în care sunt descrise detaliat căile și metodele de efectuare a modelării econometrice în sectorul bancar. Astfel, în perioada anilor 2015-2018, s-a realizat Proiectul instituțional de cercetare a Institutului Național de Cercetări Economice „Elaborarea instrumentarului de măsurare a stabilității financiare a statului” (director de proiect – dr. hab. Perciun R.) în care este elaborat un model econometric *cu efecte aleatoare,* care în literatura de specialitate engleză se numește *random effects model also called a variance components model.* Autorii proiectului au efectuat testarea la stres a sectorului bancar din Republica Moldova, inclusiv identificarea factorilor-cheie ai mediului extern care au un impact semnificativ asupra funcționării durabile a acestor bănci. Reeșind din cele menționate, crearea unui model econometric, care descrie dependența indicatorilor activității bancare dintr-un anumit set de parametri macro-economici, are o semnificație științifică și practică în condițiile economice actuale.

Având în vedere importanța analizei factorilor interni și externi, la nivel micro- și macro-economici a organizațiilor de creditare din țară, scopul acestei lucrări este de a identifica nivelul corelației și interdependenți a factorilor ce influențează portofoliu de credit a celor 14 bănci din anul 2013 și 11 bănci din anul 2015 din Republica Moldova. Elaborarea unui model econometric, care descrie dependența indicatorilor activității bancare dintr-un anumit set de parametri la nivele micro- (indicatorii de stabilitate financiară a băncilor) și macro-economici, are o semnificație științifică și practică în condițiile economice actuale.

Pentru atingerea acestui obiectiv au fost stabilite următoarele sarcini:

- de a identifica factorii macroeconomici care afectează indicatorii activității bancare;
- utilizând instrumentarul econometric, de a elabora un model de dependență a *volumului portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova* a 14 bănci din Moldova (din anul 2013) și 11 (din anul 2015) față de setul de indicatori bancari și indicatori macro-economici.
- pe baza interdependenței dintre indicatorii selectați, de a analiza modul și gradul de corelație în care acestea influențează asupra volumului de credite.

După ce s-a studiat experiența mondială cu privire la modelarea econometrică în acest domeniu, în calitate de variabile explicative au fost selectate câteva variabile externe macro-economice principale și variabile interne, care afectează cel mai puternic activitatea de creditare bancară din țara noastră. Pentru construirea modelelor econometrice au fost selectate datele

trimestriale, începând cu anul 2013, ale tuturor băncilor din Moldova.

Trebuie să menționăm, că creditarea este strâns legată de situația macro-economică, precum și de mediul de afaceri. Acordarea de către bănci a creditelor agenților economici sau populație este direct legată de mai multe procese macro-economice. Sistemul bancar în economia modernă servește ca indicator al bunăstării țării și a dezvoltării durabile a acesteia.

Ținând cont de particularitățile Republicii Moldova, au fost selectate 8 variabile independente, care presupunem că influențează volumul și dinamica activității de creditare: PIB, cifra de afaceri, valoarea coșului bivalutar, câștigul salarial mediu lunar, importul, exportul, total transferurile, inflația.

Indicatorii specificați ne permit să identificăm gradul de supunere a sistemului bancar la riscurile existente sau potențiale macro-economice. În dinamică, acești indicatori pot indica o creștere a fenomenelor negative din sistemul bancar. Totodată, menționăm cât în practica internațională s-a demonstrat, că există o interdependență a factorilor macro-economici, care întăresc influența lor individuală asupra riscului bancar, însă totodată pot face dificilă evaluarea empirică a importanței lor relative pentru riscul bancar.

Metodologia și baza informațională. Cu eşantionul din 14 bănci din anul 2013 și 11 din anul 2015 vom folosi *un model econometric de tip liniar,* care este o abordare de modelare a relației dintre o variabilă dependentă scalară *y* și una sau mai multe variabile explicative notate *x*. Cazul unei variabile explicative se numește *regresie liniară simplă*. Pentru mai multe variabile explicative, procesul se numește *regresie liniară multivariabilă*, în care sunt incluse multiple variabile dependente corelate [11]. Formula de bază pentru o linie de regresie multivariabilă este prezintă în formula 3.17:

$$y_i = a_0 + \sum_{i=1}^{n} a_i x_i + \varepsilon, \qquad (3.17.)$$

unde,

- y_i este variabila endogenă; a_i sunt parametrii regresiei, care arată influența medie a fluctuațiilor individuale de către variabila exogenă x_i pe y, i =1, …, n;
- x_i sunt variabilele exogene care influențează fluctuația y, i =1, …, n;
- ε este componentă stohastică.

Pentru analiza comportamentului variabilei dependente a fost aleasă perioada anilor 2013-2018. Autorul nu a utilizat date anterioare pentru a evita în cercetare faza acută a crizei economice, ceea ce ar putea conduce la construirea unui model nefiabil.

Setul de date constă dintr-un panel de date trimestriale bancare și macro-economice, care acoperă perioada cuprinsă între trimestrul IV al anului 2013 și trimestrul I al anului 2018, care a permis rezolvarea problemei unor serii scurte de timp. În plus, avantajul modelului

trimestrial față de cel anual constă în conținutul informativ sporit a acestuia, deoarece el permite de a face o analiză mai aprofundată a interrelațiilor dintre indicatori, luând în considerare schimbările lor anuale și fluctuațiile sezoniere.

Datele bancare pentru analiza empirică a ipotezelor teoretice sunt preluate din baza de date a Băncii Naționale a Moldovei și includ date agregate a 4 bănci din Moldova din anul 2013 și 11 bănci din anul 2015. Eşantionul cuprinde următoarele bănci a Republicii Moldova și anume: B.C. „MOBIASBANCA - Groupe Societe Generale" S.A., B.C. „Moldindconbank" S.A., B.C. „ProCredit Bank" S.A., B.C.R. Chisinau S.A., B.C. „VICTORIABANK" S.A., B.C. „MOLDOVA - AGROINDBANK" S.A., B.C. „COMERTBANK" S.A., B.C. „EuroCreditBank" S.A., B.C. „ENERGBANK" S.A., B.C. „EXIMBANK - Gruppo Veneto Banca" S.A., „FinComBank" S.A., Banca de Economii S.A., B.C. „BANCA SOCIALA" S.A., B.C. „UNIBANK" S.A.

Datele macro-economice provin din baza de date statistice oficiale a Republicii Moldova. Drept surse de informații statistice privind PIB-ul, câştigul salarial mediu lunar, cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerţ cu amănuntul, volumul transferurilor din străinătate, importul, exportul, cursul valutar, inflația, etc. au servit publicațiile editate de Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova și anume: Anuarul Statistic a Republicii Moldova, Buletinul Statistic Trimestrial, Situația social-economică a Republicii Moldova, etc.

Alegerea factorilor pentru construirea modelului econometric. La elaborarea modelului econometric în calitate de variabilă dependentă a fost ales indicatorul agregat - volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova.

Ca set de factori pentru elaborarea modelului, se propune includerea a două tipuri de variabile care pot influența portofoliul de credite: interne și externe al băncii. Factorii interni se referă la factorii pe care banca îi poate influența prin deciziile de top-management, factorii externi se referă la acei factori care se află în afara controlului băncii, dar care influențează luarea deciziilor și acest lucru ar trebui luat în considerare.

Variabilele independente includ indicatori interni și externi a băncii (Figura 3.1).

Indicatorii interni reprezintă indicatorii sectorului bancar, pe care autorul ia selectat în urma analizei efectuate în capitolul 2. Indicatorii selectați descriu cu suficientă exhaustivitate activitatea băncii ca sursă de mijloace de creditare și, în același timp, iau în considerare particularitățile formării unui set de date privind resursele financiare disponibile pentru creditarea clienților. Astfel, s-au selectat următorii indicatori: Total datorii/Total capital*;* Mijloace băneşti datorate de bănci, cu excepţia Băncii Naţionale a Moldovei, Soldul datoriei la credite / Soldul depozitelor, Soldul datoriei la credite neperformante.

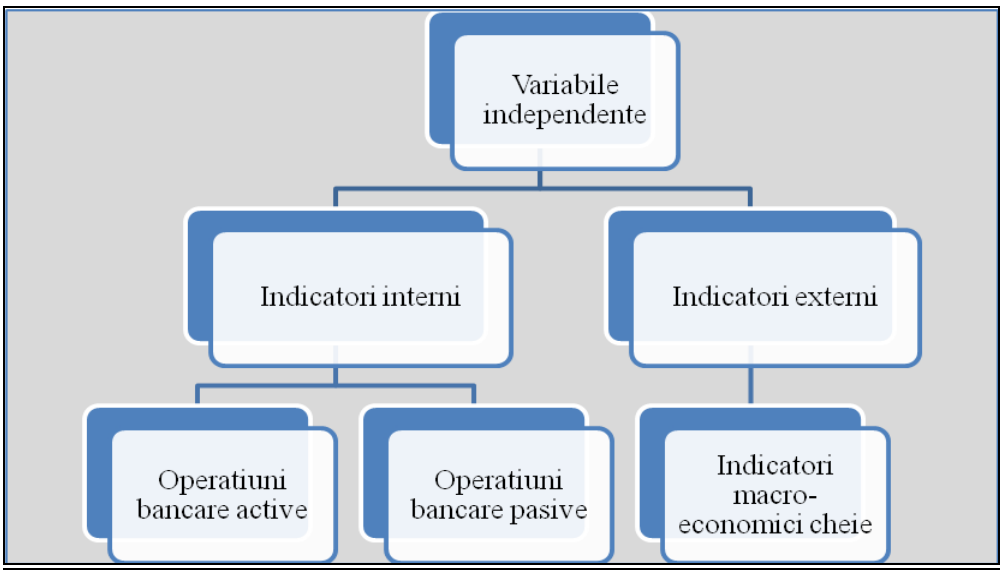

Figura 3.1. Schema conceptuală a modelului econometric realizat

Sursa: elaborat de autor

Indicatorii externi includ indicatorii macro-economici cheie: PIB-ul Republicii Moldova, câştigul salarial mediu lunar, cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerţ cu amănuntul, volumul transferurilor din străinătate, volumul exportului și importului, cursul valutar, inflația, etc.

- *Dinamica PIB-ului* determină formarea economiilor, care servesc una din principalele surse de finanţare a activităţii de producere în economia naţională.

- *Câştigul salarial mediu lunar.* Cea mai mare pondere în structura veniturilor disponibile ale populaţiei Republicii Moldova revine activităţii salariate. Pentru anul 2016 ponderea venitului mediu lunar din activitatea salariată a constituit 42,1 la sută. Remitențele reprezintă locul 3 după pondere în totalul de venituri (circa 17%).

- *Cifra de afaceri a organizațiilor din economie* implică veniturile totale ale companiilor din diverse sectoare ale economiei, obținute ca urmare a activității principale pentru o anumită perioadă. Acest indicator caracterizează, de asemenea, macromediul, în general, nu numai clienții specifici ai băncilor, ale căror date au fost acceptate ca bază pentru cercetare. În acest caz se înțelege că, deși creditarea este principala sursă de finanțare pentru dezvoltarea companiilor și, ca o consecință, creșterea veniturilor lor, aceasta nu este singura sursă. Pe pieţele financiare, există posibilitatea de a utiliza și alte instrumente pentru atragerea de fonduri;

- *Volumul transferurilor din străinătate.* În Republica Moldova influxul de transferuri reprezintă aproximativ a cincea parte din produsul intern brut al ţării, în 2016, ponderea sa fiind de 16%. Remiterile sunt unul din principalele „izvoare” ce alimentează „viaţa economică” a ţării.

- *Volumul exportului și importului.* Datele privind fluxurile de export-import în

economia naţională conturează volatilitatea şi lipsa interesului faţă de sectorul productiv. Bazată mai mult pe consum decât producere, economia ţării favorizează producătorii străini, iar lipsa unor măsuri eficiente de susţinere a producătorilor autohtoni ne face necompetitivi nu doar pe piaţa externă, dar şi pe cea internă. Balanţa comercială a Republicii Moldova, în anul 2016 constituia - 1 975,7 mil. USD. Creşterea importului este o situaţie întâlnită adesea în multe ţări, totuşi, deficitul balanţei comerciale a Republicii Moldova (gradul de acoperire a importurilor cu exporturi circa – 50,86 % în anul 2016) este considerabil în comparaţie cu cel internaţional.

- *Inflația,* care reflectă procesele ce au loc în economia unei țări, este o consecință a tuturor evenimentelor ce au loc într-o economie drept urmare a acțiunilor efectuate de regulatorii macro-economici.

Între toți factorii luați în considerare, pot exista legături și interdependențe care vor afecta negativ calitatea viitorului model de regresie. Pentru a elimina aceste legături la prima etapă a elaborării modelului, este necesar să se determine gradul de influență al fiecărui factor asupra variabilei dependente prin analiza de corelare.

Având un coeficient de corelație insuficient, includerea acestui indicator în model pare inadecvată, deoarece doar va înrăutăți calitatea generală a modelului, reducând puterea explicativă a modelului. Ca rezultat, toți factorii externi au coeficienți relativ scăzuți de corelare cu variabila dependentă, ceea ce indică faptul că nu este oportun să fie incluși în model.

Acest rezultat este oarecum paradoxal, deoarece în studiile străine privind influența factorilor externi asupra indicatorilor portofoliilor de credite ale băncilor, rezultatele sunt exact opuse. În majoritatea lucrărilor de modelare a riscurilor portofoliului de credite al băncii, factorii macroeconomici reprezintă și sunt considerați ca fiind caracteristicile definitorii ale portofoliului de credite.

Rezultatul obținut reprezintă o legătură slabă a factorilor externi asupra volumului portofoliilor. Acest fenomen poate fi explicat prin faptul că sectorul bancar autohton este bine capitalizat, are lichidități, eficient și rentabil și, totodată, corespunde criteriilor de prudență, de aceea poate fi considerat rezistent la posibilele șocuri macroeconomice. Totodată, aportul sectorului bancar este nesemnificativ în creşterea economică a ţării. Nivelul creditării în Republica Moldova este de câteva ori mai scăzut decât în alte ţări cu o economie similară. În aşa condiţii sistemul bancar nu poate oferi resurse investiţionale ieftine pe termen lung în ramurile economiei reale, în lipsa cărora problema dezvoltării economice durabile, creşterii PIB, dezvoltării antreprenoriatului nici nu poate fi abordată.

Modelarea econometrică şi interpretarea rezultatelor. Pentru factorii semnificativi rămaşi, a fost elaborat un model de regresie liniară (Formula 3.18). Acesta are câteva particularități. Fiecare indicator inclus în compoziția sa este semnificativ, adică poate fi inclus în

ecuația finală care descrie dependența volumului creditelor emise de diferiți factori.

De asemenea, modelul este marcat de multicoliniaritate, care indică prezența unei dependențe liniare între variabilele factoriale și care conduce la o denaturare a erorilor standard ale coeficienților de regresie, care afectează în mod negativ calitatea generală a modelului și nu permite cu un grad ridicat de certitudine de a vorbi despre semnificația unui factor sau a altuia. Pentru a înlătura acest neajuns, este necesar să excludem parametrii puternic corelați din model.

Luând în considerare variabilele menționate anterior, prin logaritmarea factorilor rămași s-a obținut următoarea variantă a modelului, ecuația finală fiind următoarea (formula 3.18):

$$\text{Log } y_i = a_0 + a_1 \times \text{Log } Cap + a_2 \times \text{Log } Ban_dator + a_3 \times Sold + \\ + a_4 \times Dator_credit_neperformant \qquad (3.18)$$

Unde:

- variabila dependentă y_i este indicatorul bancar - volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova, care influențează variabila *i*.

- *variabile independente* x_i sunt indicatorii agregați bancari și anume: Total datorii/Total capital *(Cap);* Mijloace băneşti datorate de bănci, cu excepţia Băncii Naţionale a Moldovei *(Ban_dator),* Soldul datoriei la credite / Soldul depozitelor *(Sold),* Soldul datoriei la credite neperformante *(Dator_credit_neperformant).*

Interpretarea variabilelor pentru modelul de regresie este prezentată în tabelul 3.1.

Tabelul 3.1. Interpretarea variabilelor pentru modelul de regresie

Variabila	Interpretarea
Cap	Total datorii / Total capital
Ban_dator	Mijloace băneşti datorate de bănci, cu excepţia Băncii Naţionale a Moldovei
Sold	Soldul datoriei la credite / Soldul depozitelor
Dator_credit_neperformant	Soldul datoriei la credite neperformante
_cons	Constantă

Sursa: elaborat de autor

Ecuația (3.18) este una de bază pentru estimarea și explicarea variabilei dependente și prezentată într-o formă liniară, ne permite să interpretăm coeficienții de regresie la variabile explicative ca coeficienți de elasticitate corespunzători.

Pentru a evalua calitatea modelului s-au utilizat diferite statistici standarde: coeficientul de determinare R^2 și coeficientul de ajustare a factorului R^2_{adj}, F – statistica lui Fisher, Root MSE – rădăcina erorii medii pătrate, t-criteriul Student. Calculel au fost efectuate în baza ecuaţiei obţinute, în baza funcţiei de factori enumerați mai sus. Rezultatele regresiei liniare multivariabile au inclus coeficienții modelului cu erorile lor standard. Coeficienții au fost calculați utilizând

metoda celor mai mici pătrate. Semnificația statistică a coeficienților calculați se situează la nivelul de 5%.

Evaluarea modelului de regresie, în care *volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova* reprezintă *variabila dependentă,* a identificat că, majoritatea coeficienților, care explică impactul factorilor sunt semnificativi din punct de vedere statistic. Estimarea parametrilor modelului şi rezultatele privind semnificația statistică sunt prezentate în tabelul 3.2.

Tabelul 3.2. Specificarea modelului de regresie
(Variabilă dependentă: Log (*Portofoliu_credite*))

Variabila	**Coeficient**	**Std. Error**	**Prob**
Log *Cap*	0.1367929	0.1593933	0.0000
Log *Ban_dator*	0.1141788	0.0493262	0.0050
Log *Sold*	0.5972909	0.0559395	0.0028
Log *Dator_credit_neperformant*	0.0229731	0.0522999	0.0000
_cons	23.11324	0.4592174	0.0000
F-statistic		65.64	
Prob>F		0.0000	
R-squared		0.9528	
Adj R-squared		0.9383	
Root MSE		0.02911	

Nota: nivelul de semnificaţie a coeficienţilor este egal 5%
Sursa: Estimările autorului în baza datelor BNM

Interpretarea rezultatelor modelului econometric. Valoarea coeficienților de determinare în model este de 0.9528, ceea ce indică capacitatea descriptivă excelentă a modelului. Valoarea mare a statisticilor F (F-statistic) permite să concluzionăm că modelul este semnificativ în ansamblul său, ceea ce înseamnă că acesta poate fi utilizat în continuare pentru a studia presupusele interdependențe între variabile și că se poate avea încredere în rezultatele obținute în urma rezultatul modelului. Acest lucru este indicat şi de valoarea probabilității reziduale, care este zero.

Conform estimărilor - *Coeficientul de determinare* (R^2 - *R-pătrat*) este egal cu 0,9528. Acest indicator prezintă fracția dispersiei variabilei dependente, explicată prin modelul de dependență examinat, adică de variabilele explicative. Mai precis, unitatea minus fracția dispersiei inexplicabile (dispersia erorii aleatorii a modelului sau condiționate după dispersia variabilei dependente) în dispersia variabilei dependente. Acesta este considerat ca o măsură universală a dependenței unei variabile aleatorii de multe altele. În caz particular, dependența lineară R^2 este un pătrat, așa numitul coeficient multiplu de corelație între variabila dependentă și

variabilele explicative. În special, pentru modelul de regresie liniară pară, coeficientul de determinare este egal cu pătratul coeficientului de corelație obișnuit între *y* și *x* [89].

Coeficientul de determinare pentru modelul cu constantă ia valori de la 0 la 1. Cu cât mai aproape de 1 este valoarea coeficientului, cu atât mai mare este dependența. La evaluarea modelelor de regresie, aceasta este interpretată ca fiind corespondența modelului de date. Pentru modelele acceptabile se presupune că coeficientul de determinare trebuie să fie cel puțin 50% (în acest caz, coeficientul de corelație multiplă depășește după modul 70%). Modelul cu un coeficient de determinare de peste 80% poate fi considerat suficient de bun (coeficientul de corelație depășește 90%). Valoarea coeficientului de determinare 1 înseamnă dependența funcțională dintre variabile.

Conform estimărilor - *Coeficientul de determinare ajustat (adjusted)* R^2 *(*R^2*adj)* este egal 0,9383. Acest indicator este utilizat pentru a putea compara modelele cu număr diferit de factori, astfel încât numărul de regresori (factori) să nu afecteze statisticile R^2. În mod obișnuit se utilizează coeficientul de determinare ajustat, în care sunt utilizate estimările imparțiale ale dispersiilor. Acest indicator este întotdeauna mai mic decât 1, dar teoretic, putea fi și mai mic decât 0 (doar la o valoare foarte mică a coeficientului de determinare și la un număr mare de factori). Prin urmare, se pierde interpretarea indicatorului ca „cotă". Cu toate acestea, utilizarea indicatorului în comparație este justificată. Pentru modelele cu aceeași variabilă dependentă și dimensiunea eșantionului identic, comparația modelelor folosind coeficientul de determinare ajustat este echivalentă comparației lor cu utilizarea dispersiei reziduale sau erorii standarde a modelului. Singura diferență este că ultimul criteriu, cu cât este mai mic, cu atât este mai bun.

Conform estimărilor făcute - *Testul F sau testul lui Fisher* (*criteriile F, criteriile φ**) este egal 65,64. Acest indicator este un criteriu statistic, statistica de testare a căruia la realizarea ipotezei nule are distribuția Fisher - distribuție F. Statisticile testului într-un fel sau altul sunt reduse la raportul dispersiilor selective - sumele pătratelor împărțite la „gradul de libertate". Pentru ca statisticile să aibă o distribuție Fisher, este necesar ca numărătorul și numitorul să fie variabile aleatoare independente, iar sumele corespunzătoare de pătrate să aibă distribuția *Xu-pătrat*. Aceasta necesită ca datele să aibă o distribuție normală. În plus, se presupune că dispersia variabilelor aleatoare ale căror pătrate sunt însumate este aceeași. Testul se efectuează prin compararea valorii statisticilor cu valoarea critică a distribuției Fisher corespunzătoare la un anumit nivel de semnificație.

Conform estimărilor făcute - *Root MSE* (*RMSE - Root Mean Squared Error*) este egal 0,02911. *Root MSE - rădăcina erorii medii-pătrate* - principalul criteriu statistic pentru determinarea calității modelului. Pentru calcularea erorii medii pătrate (MSE), toate reziduurile de regresie aparte se ridică la pătrat, se adună, suma se împarte la numărul total de erori:

$$MSE = \frac{\sum_{i=1}^{n}(y_i - \hat{y}_i)^2}{n} \quad (3.19)$$

Rădăcina pătrată a acestei valori este denumită RMSE - Root Mean Squared Error (Formula 4):

$$RMSE = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n}(y_i - \hat{y}_i)^2}{n}} \quad (3.20)$$

În rezultatul estimărilor efectuate s-a evidenţiat existenţa unui impact mai bine pronunţat asupra *volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova* (*Portofol_credit*) din partea tuturor indicatorilor incluși în model. Toți indicatorii influenţează pozitiv asupra variabilei dependente (*Portofol_credit).*

Astfel, dacă variabila dependentă *Portofol_credit* va creşte cu 1%, cu condiția că restul variabilelor independente rămân constante, atunci variabila independentă *Cap* (Total datorii / Total capital) va creşte cu 13,7%. Creşterea indicatorului *Portofol_credit* cu 1% în aceleaşi condiţii va determina creşterea variabilei *Ban_dator* (Mijloace băneşti datorate de bănci, cu excepţia Băncii Naţionale a Moldovei) cu 11,4%.

Figura 3.2 ilustrează corelația grafică dintre volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova şi variabilele bancare.

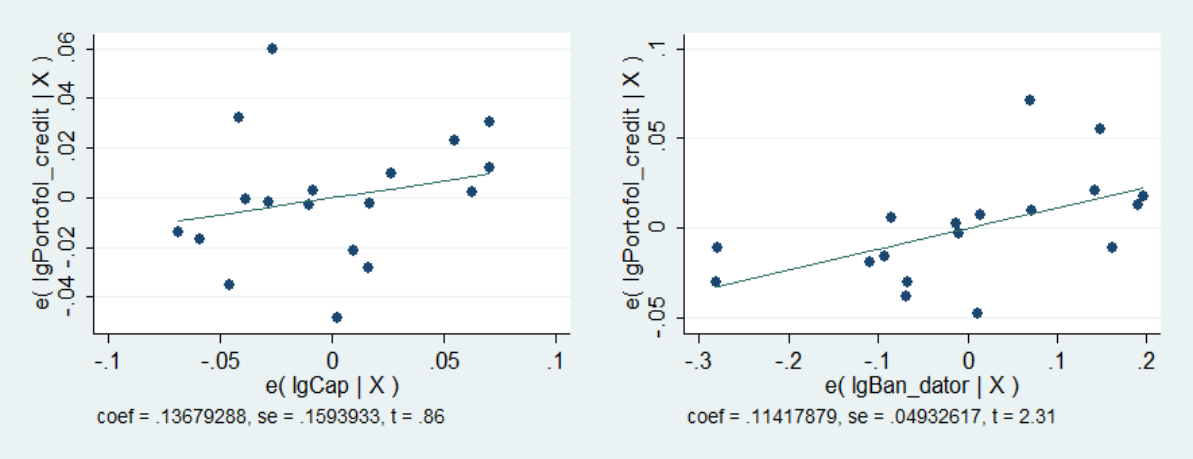

Figura 3.2. Corelaţia între volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova şi variabilele independente *Capital și Ban_dator*
Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNM

O relaţie pozitivă s-a determinat între variabila dependentă *Portofol_credit* şi variabilă independentă *Sold* (Soldul datoriei la credite / Soldul depozitelor). În aşa mod, sporirea acestui

indicator cu 1% cu condiția că restul variabilelor independente rămân constante, va duce la creșterea variabilei independente cu 59,7%.

O relaţie pozitivă dar mai slab pronunţată s-a determinat între variabila dependentă *Portofol_credit* şi variabilă independentă *Dator_credit_neperformant* (Soldul datoriei la credite neperformante). În aşa mod, sporirea portofoliului de credite cu 1% cu condiția că restul variabilelor independente rămân constante, va duce la majorarea Soldului datoriei la credite neperformante cu 2,3%.

Din modelul estimat rezultă faptul, că toate variabilele independente au o influență semnificativă din punct de vedere statistic asupra variabilei dependente.

Figura 3.3 ilustrează corelația grafică dintre volumul portofoliului de credite din sectorul bancar al Republicii Moldova şi variabilele bancare independente.

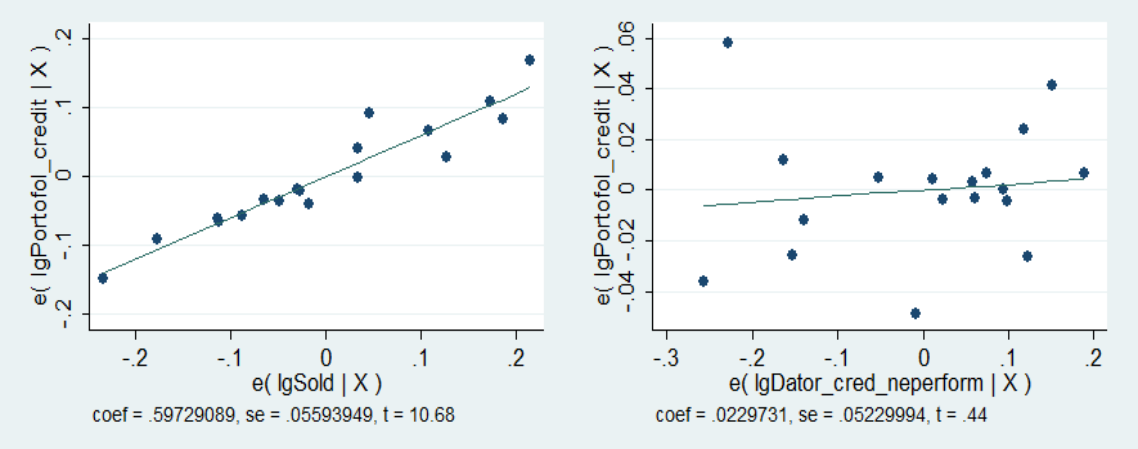

Figura 3.3. Corelaţia între volumul portofoliului de credite pe sectorul bancar al Republicii Moldova şi variabilele independente *Sold* şi *Dator_cred_neperform*

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNM

În concluzie, constatăm că rezultatele modelului reprezintă interes atât teoretic cât şi practic. Identificarea gradului de corelaţie dintre factorii externi şi volumul de credite, ne-a demonstrat o legătură slabă a factorilor externi cu volumului portofoliilor de credite, ceea ce demonstrează că sectorul bancar autohton este supraprudent, de aceea poate fi considerat rezistent la posibilele şocuri macroeconomice.

La nivel micro, modelul poate fi utilizat pentru a lua decizii pe piața creditului sau ca instrumente care justifică deciziile conducerii instituției, atunci când se caută o reacție optimă la acțiunile concurenților. Acest lucru este posibil, deoarece modelul descrie comportamentul corelației dintre principalii indicatori de stabilitate financiară a băncii şi volumul creditelor şi poate fi aplicabil pentru orice bancă în mod individual.

Cu toate acestea, modelul construit, ca oricare altul, fiind o interpretare simplificată a

situației reale a pieței, are o serie de limitări. Aceasta înseamnă că, în elaborarea modelului, s-au omis o serie de detalii, care, de asemenea, pot avea un impact semnificativ asupra evaluării și luării deciziilor într-o anumită situație, privind optimizarea portofoliului de credite.

În primul rând, este vorba de limitarea factorilor luați în considerare. Unii factori, care ar îmbunătățit puterea explicativă a modelului, au fost eliminați sau omiși la etapa de selecție a factorilor. Unele aspecte nu pot fi cuantificate și incluse în studiu.

Creşterea eficienţei şi performanţei sectorului bancar necesită implementarea unor reglementări oportune, posibile de realizat doar în condiţiile existenţei unor metode certe de monitorizare şi detectare în timp oportun a efectelor negative ce pot proveni din evoluţia unor factori micro şi/sau macro-economici.

Aceste metode trebuie să permită depistarea timpurie a riscurilor şi prevenirea evoluţiei şocurilor economice, în vederea gestionării eficiente a fluxurilor de numerar din sistemul bancar, fluxurilor de investiţii, inflaţiei, cursului de schimb a monedei naţionale, promovării unei politici monetare restrictive, consolidării cursului de schimb valutar, protejării intereselor deponenţilor şi orientării fluxurilor băneşti în economia reală.

3.4. Concluzii la capitolul 3.

Gestionarea eficientă a calității portofoliului de credite include: formarea structurii optime a portofoliului de credite care corespunde realităților curente, nivelul de rentabilitate, nivelul optim de risc. Drept criteriu fundamental de politică bancară care caracterizează întreaga activitate este creditarea care are la bază prudenţa bancară: fiecare decizie de acordare a unui credit se bazează pe o analiză detaliată a propunerii, luând în considerare aspectele financiare şi cele nefinanciare, aplicând, în mod sistematic, principiile creditării. Principiile reglementează întregul proces de creditare şi anume: primirea şi analiza cererilor de credit, procesul de analiză al creditului, întocmirea şi păstrarea dosarelor de credit, controlul şi urmărirea creditelor.

Organizând managementul calității portofoliului de credite, este necesar să aplicăm metodele științifice specifice, inclusiv metodele matematico-economice, care ar o ilustra clar situaţia la zi. Monitorizarea calității portofoliului de credite se impune prin utilizarea unui sistem de indicatori care au menirea să contribuie la prevenirea riscurilor de credit și, în consecință, pentru procesul de optimizare a portofoliului creditar. Indicatorii permit să determinăm rezultatele, precum și eficiența activității de creditare în desfășurare.

Astfel, bazându-ne pe rezultatele cercetărilor efectuate asupra dezvoltării instrumentelor economico-matematice de estimare a parametrilor procesului de optimizare a portofoliului de credite al băncii comerciale, menționăm următoarele concluzii care rezultă din acestea. Creșterea stabilității financiare a băncii comerciale și eficientizarea activității de

creditare presupune evidenţa strictă, a indicatorilor de rentabilitate și de risc, a structurii de activ-pasiv al bilanţului, fapt care conduce la optimizarea portofoliului de credite.

Selectarea, portofoliului optim de credite pentru intervalele de timp succesive ale perioadei de planificare, se poate realiza folosind un model dinamic de programare care include monitorizarea stării portofoliului în intervalul curent și evaluarea parametrilor și a cererilor de credit pentru intervalul ulterior de timp.

Estimările argumentate ale acestor indicatori pot fi obținute utilizând modelele analitice și econometrice care iau în considerare caracteristicile specifice ale activității de creditare a băncii, constrângerile externe și interne, prioritățile de formare a fondului de creditare din contul resurselor atrase sau depozite.

În mod individual, în cursul procesului de soluţionare a problemelor portofoliului creditar trebuie luat în considerare fiecare credit şi client. Strategiile de soluţionare tipice sunt: reducerea expunerii la riscul de credit al unei bănci prin obligarea clientului să aducă capital, fonduri, sau garanţii reale ori personale. Colaborarea cu clientul în vederea evaluării problemelor şi identificării soluţiilor de ameliorare a capacității de rambursare şi a serviciului datoriei prin oferirea de consultanţă, punerea la punct a unui program de reducere a costurilor operaţionale şi/sau sporire a veniturilor, vânzarea de active, abordarea unui program de restructurare a datoriei sau amendarea termenilor împrumutului; mijlocirea achiziţionării sau preluării clientului de către o parte cu o bonitate mai bună, sau mijlocirea unui parteneriat sub forma unei asocieri în participaţiune; lichidarea riscului printr-o înţelegere extra-judiciară sau judiciară, prin executarea garanţiilor personale, executarea silită ori lichidarea celor reale.

În concluzie, pentru optimizarea portofoliului creditar în cadrul băncilor comerciale, se pot aplica nu numai criterii cantitative, ci și calitative. În ultimă instanță, optimizarea portofoliului de credite al unei bănci depinde de organizarea competentă, în care, simultan și sistematic, se vor lua în considerare toți factorii, metodele şi principiile care influienţează acest proces, format pe baza sistemului existent de gestionare bancară.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Cercetarea dedicată problematicii optimizării portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova a permis formularea următoarelor *concluzii*:

În studiile și cercetările specialiștilor din domeniul creditului bancar, calitatea portofoliului de credite al unei bănci comerciale este analizată, de regulă, din punct de vedere al capacității sale de a asigura nivelul maxim al veniturilor din dobânzi cu un nivel suficient de lichiditate și un nivel acceptabil de risc. Cu toate acestea, una dintre caracteristicile esențiale ale conceptului de calitate este satisfacerea anumitor nevoi. Astfel, am constatat, că băncile comerciale se concentrează pe evaluarea calității portofoliului creditar punînd accent pe riscul acestuia. Între timp, un aspect important este aplicarea unei abordări integrate, care presupune luarea în considerare a tuturor indicatorilor de calitate în scopul optimizării portofoliului creditar [17, p. 164].

Calitatea portofoliului de credite al unei bănci comerciale permite formarea unei imagini clare privind nivelul la care se desfăşoară activitatea de creditare în cadrul ei. Calitatea înaltă a portofoliului de credite, structura optimă şi diversificarea lui sunt condiţii necesare pentru desfăşurarea activităţii de creditare în cadrul băncilor comerciale axate pe principiul profitabilităţii şi a riscului minim.

Calitatea portofoliului reprezintă un indicator de importanţă majoră, care redă performanţa reală a băncii în domeniul creditării, ceea ce a condiţionat consolidarea în cadrul practicii bancare a unui set de indicatori care redau calitatea portofoliului de credite sub diferite aspecte, cum sunt: gradul de diversificare a portofoliului, nivelul gestiunii acestuia, nivelul profitabilităţii şi a riscului de credit asumat de bancă în procesul de creditare a persoanelor fizice şi juridice [18, p. 721-725].

Băncile trebuie să urmărească permanent procesul de gestiune a portofoliului creditar şi să întreprindă măsuri pentru sporirea nivelului de calitate. Respectarea cu stricteţe a acestor condiţii oferă băncilor comerciale posibilitatea de a-şi îmbunătăţi calitatea portofoliului de credite şi de a întreprinde măsuri pentru eficientizarea acestuia. În aspect macroeconomic considerăm, că sistemul bancar în Republica Moldova face faţă cerinţelor actuale, însă e nevoie de o continuă dezvoltare acestuia pentru a putea adapta la cerinţele internaționale privind serviciile prestate de către băncile comerciale [19, p. 157].

Portofoliul de credite al băncilor comerciale în vederea aprecierii calităţii sale se analizează după structură, ceea ce permite băncii să identifice care este gradul de diversificare a acestuia, care sunt cele mai rentabile şi mai puţin rentabile ramuri/direcţii de plasare a resurselor bancare, după profitabilitate, care redă nivelul profitului obţinut de bancă la fiecare leu plasat sub formă

de credite, şi în funcţie de riscul pe care-l implică. Calitatea portofoliului, prezintă deosebită importanţă atât pentru conducerea băncii cât şi pentru autoritatea bancară din considerentul, că afectează direct stabilitatea şi performanţele bancare, respectiv şi stabilitatea sistemului bancar în ansamblu.

Lipsa unei gestiuni eficiente a calităţii portofoliului de credite, fără îndoială, va afecta negativ performanţele şi stabilitatea, viabilitatea băncii comerciale, dat fiind faptul, că portofoliul de credite formează circa 60% din portofoliul bancar de active generatoare de profit bancar şi în acelaşi timp, este una din sursele principale de pierderi şi instabilitate bancară. În vederea îmbunătăţirii calităţii portofoliului de credite managementul bancar are acces la un şir de măsuri aplicarea cărora depinde de situaţia particulară a fiecărei bănci.

În general, un portofoliu de credite este apreciat ca fiind de o calitate bună, dacă în procesul formării acestuia s-a ţinut cont de principiul diversificării pe ramuri, pe termene, debitori şi garanţii acceptate dacă prezintă un nivel al profitabilităţii suficient pentru condiţiile existente pe piaţa bancară şi un nivel de risc acceptabil [12, p. 177-180].

Soluţionarea, pe tot parcursul tezei a problemei ştiinţifice importante care constă în estimarea stării actuale a portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova şi elaborarea direcţiilor de perfecţionare şi a tendinţelor de optimizare a acestuia, a permis autorului formularea următoarelor *recomandări*, care pot susţine implementarea rezultatelor obţinute, dar şi determina direcţiile viitoarelor cercetări:

Recomandări generale:

- Se impune necesitatea unor măsuri pentru diversificarea portofoliului pe ramuri creditate, pe debitori şi termene acordate, ce ţin de studierea pieţei creditului şi identificarea segmentelor riscante în vederea evitării creditării lor sau creditării limitate, eficientizarea creditelor, acordarea creditelor diferenţiate în funcţie de scadenţă, etc.
- În vederea reducerii nivelului riscului de credit este oportun ca băncile comerciale să asigure diversificarea portofoliului creditar după diverse criterii, de exemplu după scadenţă, efectuînd o analiză preliminară de solvabilitate a debitorului, corectă şi aprofundată, să constituie provizioane pentru acoperirea riscului de credit în volumul necesar,să revizuiască şi menţină structura optimă a portofoliului de credite precum şi să urmărească dacă sunt utilizate sau nu creditele după destinaţie.
- În vederea optimizării activităţii de creditare şi reducerii cheltuielilor pentru creditele neperformante ar fi oportună stabilirea unui sistem de măsuri îndreptate să asigure rambursarea creditelor şi plata dobânzilor aferente de către debitorii ce se confruntă cu dificultăţi financiare.

- Pentru creșterea calităţii portofoliului de credite este necesară îmbunătăţirea indicatorilor săi de profitabilitate şi atragerea de către băncile comerciale a resurselor cât mai ieftine, plasarea lor în condiţii de maximă eficienţă.

- Este evident faptul că băncile autohtone necesită implementarea politicilor performante de creditare, actualizându-le şi adaptându-le la mediul economic şi concurenţial existent, impunându-se supravegherea atentă a limitelor autorizate la acordarea creditelor şi existenţa unui sistem de centralizare al riscurilor. Clasificarea creditelor bancare trebuie realizată şi analizată permanent, pe diferite trepte ierarhice, de la nivelurile de filiale spre cele centrale. Formele de garantare a creditelor trebuie să îndeplinească condiţiile de lichiditate înaltă, iar bunurile gajate trebuie să aibă piaţă de desfacere sau potenţiali cumpărători etc. În acest context devine oportună utilizarea sistemelor performante de evaluare a creditelor, însoţite de baze de date mai complete şi mai exacte, precum şi revederea riguroasă a calităţii personalului, pregătirea şi calificarea înaltă a acestuia.

Recomandări specifice:

- Băncile trebui să facă o evaluare corectă a capacității debitorului de a rambursa împrumutul. Evaluarea ar trebui să se bazeze pe o metodologie credibilă și standardizată, axată pe mărimea împrumutului și valoarea datoriei și veniturilor și cheltuielilor, evaluând angajamentele de credit existente și lăsând suficientă flexibilitate pentru a face față costurilor neprevăzute.

- Pentru a rezolva problema supraîndatorării, atunci când consumatorul devine supraîndatorat ca urmare a unei schimbări a circumstanțelor ar trebui să se pună în aplicare un mecanism echitabil pentru rambursarea datoriilor de la debitori. Debitorii care devin supraîndatorați ar trebui să aibă acces la un mecanism rezonabil de scadență a plății creditului fiind stabilit un calendar al plăților, o pauză temporară de la rambursări și dobânzi sau o reducere a împrumutului, astfel încât, a reveni la un nivel de îndatorare gestionabil.

- Pe piața locală de credit, un produs de credit este adesea orientat mai mult spre satisfacerea dorinței creditorului de a atrage o anumită categorie de clienți, dar nu să se potrivească nevoilor și circumstanțelor debitorului. Astfel, creditorul ar trebui să se asigure, că materialele de marketing și materialele publicitare folosite nu trebuie să încurajeze împrumuturile iresponsabile. Ca soluție ar trebui să fie un cod de marketing specific pentru produsele financiare, aplicabil, cu sancțiuni suficiente pentru a descuraja abuzul, iar instituția care supraveghează ar trebui să verifice că marketingul și publicitatea produselor și serviciilor de creditare financiară sunt corecte și conforme cu reglementările în vigoare. Contractele abuzive ar trebui să fie anulate și nu să impună consumatorii să renunțe la drepturile fundamentale privind creditarea.

- Ar fi binevenită luarea de măsuri eficiente de către autoritățile de reglementare pentru a proteja consumatorii împotriva riscului cursului de schimb al creditelor în valută deoarece informarea consumatorilor cu privire la riscurile împrumuturilor în valută nu este o măsură suficientă pentru a le proteja. Consumatorii ar trebui să aibă întotdeauna dreptul de rambursare anticipată.

- Rambursarea anticipată a plății, dacă este cazul, trebuie calculată transparent și corect. Consumatorii urmează să fie informați cu privire la dreptul de rambursare anticipată și la valoarea compensației preconizate deja în faza precontractuală.

- Raportul privind istoricul creditelor joacă un rol-cheie în procesul de creditare, fapt ce necesită să fie transparent, disponibil și utilizat pentru a evalua capacitatea debitorului de a rambursa.

- Informațiile privind creditul necesită furnizare într-un mod care să ajute consumatorul să facă o alegere în cunoștință de cauză. Toți creditorii ar trebui să ofere informații clare, suficiente, fiabile, comparabile și în timp util pentru ca consumatorul să poată compara produsele oferite și să ia o decizie în cunoștință de cauză.

- Obiective și stimulente pentru personal ar trebui să fie orientate spre clienți și nu numai spre vânzări, iar remunerarea creditorilor și a intermediarilor să fie neutră. În schimb, stimulentele să fie legate de furnizarea de servicii de calitate pentru clienți. Toate stimulentele în natură, acordate intermediarilor de credite să fie interzise.

- Un rol important în procesul de creditare revine calificării personalului. Creditorii ar trebui să instruiască personalul care ar identifica și ar ajuta consumatorii, care întâmpină dificultăți în efectuarea rambursărilor și ar oferi soluții practice, clare cu privire la eventualele costuri suplimentare punînd la dispoziție informații despre consilierea datoriilor.

- Informațiile privind creditarea la momentul achiziționării creditului să fie furnizate la locul creditării la fel ca și consilierea personală pentru consumătorii care doresc un sprijin suplimentar pentru alegerea produsului de creditare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Acharya V., Yorulmazer T. Information contagion and bank herding. In: Journal of Money Credit and Banking. 2008, nr. 40 1, p. 215-231.
2. Aggarwal R., Jacques K.T. Assessing the impact of prompt corrective action on bank capital and risk. Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review. October 1998, p. 23–32.
3. Aglietta M. Crises financières et régulation monétaire. Macroéconomie financière, Tome 2, Paris: La Découverte, 2005. 305p.
4. Albetrazzi U., Marchetti D. Credit supply, flight to quality ever greening: An analysis of bank–firm relationship safter Lehman. In Banka d'Italia Working paper. nr. 756, 2010, p.175-189.
5. Alfon I., Argimón I., Bascunana-Ambrós P. What Determines How Much Capital is Held by UK Banks Building Societies? Financial Services Authority Occasional Paper. 2004, nr.22, p. 98-125.
6. Amihud Y. Illiquidity stock returns: Cross-section time-series effects. In: Journal of Financial Markets. Nr. 5/2002, p. 31-56.
7. Ancu A. Instabilitatea financiară, ciclurile și rolul instituțiilor. Disponibil: http://www.studii-economice.ro/2014/seince140423.pdf. (vizualizat la 11ianuarie 2017).
8. Arnone M., Darbar S., Gambini A. Banking Supervision: Quality and Governance. IMF Working Paper, WP/07/82, april 2007, 56p.
9. Athanasoglou P., Daniilidis I. Procyclicality in the banking industry: causes, consequences and response. In: Bank of Greece Working Paper. 2011.
10. Athanasoglou P., Daniilidis I., Delis M. Bank procyclicality and output: Issues and policies. In: Journal of Economics and Business. nr.72, 2014, p. 58-83.
11. Baral K. J. Health Check-up of Commercial Banks in the Framework of CAMEL: A Case Study of Joint Venture Banks in Nepal. The Journal of Nepalese Business Studies. 2005, vol. 2, no. 1, p. 41-55.
12. Barth J., CAPRIO G., Levine R. Financial Regulation and Performance: cross Country Evidence. Central Bank of Chile Working Papers. nr.118, 2001. p. 82-99.
13. Barth J., Caprio G., Levine R. Bank Regulation and Supervision: lessons from a New Database. Financial Markets, Institutions & Instruments. nr.25, 2003. p. 69-85.
14. Barth J., Nolle D., Phumiwasana T., Yago G. A Cross Country Analysis of the Bank Supervisory Framework and Bank Performance. Malden, MA: Blackwell Publishing Inc. 2003, p. 67-120.

15. Barth J., Caprio G., Levine R. Bank regulation and supervision: what works best? Journal of Financial Intermediation. No. 13/2004, p. 205-248.
16. Barth J., Caprio G., Levine R. Rethinking bank regulation: till angels govern. Cambridge New York Melbourne etc.: Cambridge University Press. 2006, 405p.
17. Barth J., Caprio G., Levine R. Bank Regulations Are Changing: for better or Worse? In: Journal of Financial Intermediation. 2008, p. 65-102.
18. Barth J., Lin C., Ma Y., Seade J., Song F. Do bank regulation, supervision and monitoring enhance or impede bank efficiency? In: Journal of Banking & Finance. No. 37, 2013, p. 2879–2892.
19. Basel Committee on Banking Supervision. International convergence of capital measurement and capital standards, Basel, July. 1988, 305 p.
20. Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards Revised Framework. Basel, 2005, 251 p.
21. Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Disponibil: http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf. (vizualizat la 20.12.2016)
22. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. 2010. Disponibil: www.bis.org/publ/bcbs189.htm (vizualizat la 13 mai 2017).
23. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. 2010. Disponibil: www.bis.org/publ/bcbs188.htm. (vizualizat la 13 mai 2017).
24. Basno C., Dardac N. Operaţiuni bancare. Instrumente şi tehnici de plată. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996
25. Basno C., Dardac N. Management Bancar. Bucureşti: Editura Economică, 2002, 271p.
26. Basno C., Dardac N., Floricel C. Monedă, Credit, Bănci. Bucureşti: Editura Didactică şi pedagogică, R.A., 1994, 374p.
27. Băncilă N. Portofoliul de credite al băncilor. Analele ASEM, Vol. II, ASEM, 2004. 458 p.
28. Beck T., De Jonghe O., Schepens G. Bank competition and stability: Cross-country heterogeneity. Journal of Financial Intermediation. No. 22/2013, p. 218-244.
29. Berea A. Creditul bancar: coordonate actuale şi perspective. Bucureşti: Editura Expert, 2003, 164 p.

30. Berger A. The relationship between capital and earnings in banking. In: Journal of Money, Credit and Banking. No. 27,1995, p. 432-456.
31. Berger A., Klapper L., Turk-Ariss R. Bank competition and financial stability. In: Journal of Financial Services Resources. No. 35, 2009, p. 99-118.
32. Berger A., Bouwman C. How does capital affect bank performance during financial crises? In: Journal of Financial Economics. No. 109, 2013, p. 146-176.
33. Berlin M. Bank credit standards. Federal Reserve Bank of Philadelphia Business Review. 2009, p. 1-10.
34. Bernou N. Elements d'economie bancaire: activité, théorie et réglementation. Thèse de doctorat en science économique, Université lumière, Lyon. 2005, 361p.
35. Berrospide J., Edge R. The effects of bank capital on lending: what do we know? And, what does it mean? In: International Journal of Central Banking. No. 6, 2010, p. 5-54.
36. Bikker J., Metzemakers P. Bank provisioning behavior and procyclicality. In: Journal of International Financial Markets, Institutions and Money. No. 15, 2005, p. 141-157.
37. BNM. Extras din Regulamentul cu privire la creditul de urgență Disponibil: https://www.bnm.md/ro/printpdf/content/extras-din-regulamentulcu-privire-la-creditul-de-urgenta-aprobat-prin-hca-al-bnm-nr130-din-28.05.2012. (vizualizat la 20 decembrie 2017).
38. BNM: Memorandumul de înțelegere privind menținerea stabilității financiare. Disponibil: http://bnm.md/files/Memorandum%20de%20%C3%AEn%C5%A3elegere%20privind%20men%C5%A3inerea%20stabilit%C4%83%C5%A3ii%20finan ciare.pdf. (vizualizat la 20 decembrie 2017).
39. BNM: Informație privind activitatea economico-financiară a băncilor din RM. Disponibil: http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml?id=0&lang=ro. (vizualizat la 20 decembrie 2017).
40. BNM: Rapoarte financiare. Disponibil: http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB5.xhtml;jsessionid=8739939e1717b71744149965ea51. (vizualizat la 20 decembrie 2017).
41. BNM: Rapoartele anuale 2000 – 2016. Disponibil: http://bnm.md/en/search?search_name=annual report. (vizualizat la 20 decembrie 2017).
42. BNM: Reglementarea și supravegherea bancară. Disponibil: http://bnm.md/ro/content/reglementare-si-supraveghere-bancara. (vizualizat la 20 decembrie 2017).

43. BNM: Stabilitate financiară. Disponibil: http://www.bnm.org/ro/content/stabilitate-financiara. (vizualizat la 25 mai 2017).
44. Borio C., Tsatsaronis K. Risk in financial reporting: Status, challenges and suggested directions. In: BIS Working Papers. No. 21, 2006, p. 215-301.
45. Boulescu M. Administrarea riscurilor semnificative de către instituţiile de credit. Bucureşti: Editura Economică, 2002, 125 p.
46. Botnari N., Mărgineanu A., Mărgineanu D. Practici şi tendinţe în evoluţia sistemului bancar din Republica Moldova. În: materialele Conferinței științifice internaționale „Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine", 7 octombrie 2017. Ediția a XIII-a a Zilelor Academice Ieșene. Academia Română – filiala Iași, Institutul de cercetări economice și sociale „Gh. Zane", Iași: Performantica, 2017, vol. XXVIII.
47. Brendea C. Riscul şi performanţa creditului bancar. Bucureşti: Coreşti, 2001, 188 p.
48. Bouheni F., Margarint E. Evaluation de la performance du secteur bancaire moldave de 2000 à 2012 via l'approche CAMELS. Forthcoming. La Revue des Sciences de Gestion. 2012.
49. Brunnermeier M., Crockett A., Goodhart C., Hellwig M., Persaud A., Shin H. The Fundamental Principles of Financial Regulation. Geneva Reports on the World Economy. No. 11, 2009, 301 p.
50. Buch C., Delong G. Do weak supervisory systems encourage bank risk- taking? Journal of Financial Stability. No. 4, 2008, p. 23-39.
51. Cadocinicov E. Politica creditară a băncii ca element de optimizare a portofoliului de credit. În: Materialele Conferinței Ştiinţifice cu participare internaţională "Problemele ecologice și geografice în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova: realizări și perspective", Academia de Științe a Moldovei, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere", Universitatea Americană din Moldova, 14-15 septembrie 2016, Chişinău, p. 721-725.
52. Cadocinicov E. Portofoliul de credit în spațiul profit-risc. În: Materialele Conferinței Ştiinţifice Internaţionale "Creșterea economică în condițiile globalizării", Academia de Studii Economice din Moldova, Academia Română, Institutul Naţional de Cercetări Economice „Costin C. Kiriţescu" consacrată celei de-a XXV-a aniversări a ASEM „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare şi competitivitate spre progres economic", 23-24 septembrie 2016, Volumul V, Chişinău, p. 162-165.
53. Cadocinicov E. Modalitățile necesare pentru atingerea obiectivelor de optimizare a portofoliului de credit. În: Materialele Conferinței Internaţionale Ştiinţifico-Practice

"Creșterea economică în condițiile globalizării", Academia de Științe a Moldovei, Ministerul Economiei al RM, Institutul Național de Cercetări Economice, 13-14 octombrie 2016, Chișinău, p. 154-158.

54. Cadocinicov E. Tendințe contemporane în administrarea performanțelor bancare În: Materialele Conferinței Internaţionale Ştiinţifico-Practice „Creşterea economică în condiţiile globalizării: modele de dezvoltare durabilă", 12-13 octombrie 2017, Chișinău: Academia de Științe a Moldovei: Institutul Național de Cercetări Economice, Volumul II, p. 177-180.
55. Cadocinicov E. Unele posibilităţi de modelare a gestionării portofoliului de credite al băncii comerciale. Materialele Conferinței Ştiinţifice Internaţionale „Paradigme financiar-contabile în viziunea tinerilor cercetători", 15 decembrie 2017, Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, p. 303-307.
56. Cadocinicov E., Băncilă N., *Unele aspecte ale calităţii portofoliului creditar pentru sectorul bancar autohton*. În: Studia Universitatis: Seria științe exacte și economice, Chișinău, USM, nr. 2(112)/2018, pag. 99-104. ISSN 2345-1033. Categoria B.
57. Cadocinicov E. Tirlea R. Modelul econometric al corelației factorilor ce influențează volumul portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova. În: Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate Univers Strategic, Nr. 3(35)/2018, p. 140-154.
58. Capraru B. Activitate bancară. Sisteme, operațiuni și practici. București: CH Beck, 2010, 304p.
59. Capraru B. Sistemele bancare: între trecut și viitor. În: Revista Oeconomica, Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", nr.4, 2010, p. 57-69.
60. Capie F. The Evolution of General Banking. Policy Research Working Paper. The World Bank, 1995, 255p.
61. Carmassi J., Micossi S. Time to set banking regulation right. Centre for European Policy Studies Ceps, Brussels. 2012, 80 p.
62. Chortareas G., Girardone C., Ventouri A. Bank supervision, regulation, and efficiency: Evidence from the European Union. In: Journal of Financial Stability. No. 8, 2012, p. 292-302.
63. Chow J., Surti J. Making Banks Safer: Can Volcker and Vickers Do it?. IMF Working Paper. No. 11, 2011, p. 155-236.
64. Ciobu S., Klippert E. Perfecționarea procedurilor de elaborare și implementare a reglementărilor bancare în Republica Moldova în contextul integrării europene. În:

Analele Ştiinţifice ale Academiei de Studii Economice din Moldova. 2014, nr.1, p. 287-299.

65. Cobzari L., Ganea V., Mărgineanu A. Sistemul bancar: necesităţi de reforme şi politică economică. În: materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale: Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine, Volumul XXVII, Iași, 2016, p. 132-146
66. Cobzari L. Aspectele sistemului financiar al Republicii Moldova în condiţiile integrării europene. În materialele Simpozionului internaţional „Integrarea europeană şi competitivitatea economică", 23-24 septembrie 2004. Chişinău, 2004, vol. II. p. 64-66.
67. Cociug V., Cinic L. Gestiunea riscurilor bancare. Chişinău: ASEM, 2008. 214 p.
68. Cociug V., Mistrean L. Operaţiuni bancare. Concepte, scheme, aplicaţii. Chişinău: Editura ASEM, 2006, 268 p.
69. Cociug V., Mistrean L. Vulnerabilities of banking system in Republic of Moldova. 2015. Disponibil: http://www.jeurocomp.net/index.php/item/76-vulnerabilitiesbanksinmoldova. (vizualizat la 24 mai 2017)
70. Cociug V., Cinic L., Timofei O. Management bancar: culegere de probleme. Chişinău: Editura ASEM, 2008. 137 p.
71. Cociug V., Postolache V. Creşterea economică în condiţiile globalizării: modele de dezvoltare durabilă. În materialele Conferințe științifice „Creşterea economică în condiţiile globalizării", 12-13 octombrie 2017, Ediţia a XII-a Volumul II. Chisinau: INCE, p. 100-105.
72. Cole R., White L. Deja vu all over again: the causes of US commercial bank failures this time around. In: Journal of Financial Services Research. No. 42, 2012, p. 5-29.
73. Council of Europe, Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism MONEYVAL. Diponibil: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/. (vizualizat la 23 iunie 2017).
74. Daniels J., Vanhoose D. Monetary and Financial Economics. Third Edition, Thomson South-East, Mason, Ohio. 2005, 600p.
75. Dardac N. Monedă, bănci şi politici monetare. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2005. 440p.
76. Dardac N., Barbu T. Monedă, bănci şi politici monetare. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2006. 439 p.
77. Dănilă N. Berea A. Managementul bancar: Fundamente şi orientări. Bucureşti: Editura Economică, 2000. 256p.
78. Dedu V. Gestiune şi audit bancar. Bucureşti: Editura Economică, 2003, 352 p.

79. Dedu V. Gestiune bancară. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., 1996, 216 p.
80. De Larosiere J., Balcerowicz L., Issing O., Masera R., Mc Carthy C., Nyberg L., Perez F., Ruding O. The high-level group on financial supervision in the EU report, Brussels. Available on the Website of the European Commission. 2009. 355p.
81. Demirguc-Kunt A., Detragiache E., Tressel T. Banking on the principles: compliance with Basel Core Principles and bank soundness. In: Journal Financial Intermediation. No. 17, 2008, p. 511-542.
82. Demirguc-Kunt A., Detragiache E. Basel core principles and bank soundness: Does compliance matter? In: Journal of Financial Stability. 2011, vol. 54, p. 179-190.
83. Demsetz R., Strahan P.E. Diversification, size, and risk at bank holding companies. Journal of Money, Credit and Banking. No. 29/3, 1997, p. 300-313.
84. Derviz A., Podpiera J. Predicting Bank CAMELS and S&P Ratings: The Case of the Czech Republic. Emerging Markets Finance and Trade. 2008, vol. 44, no. 1, p. 117-130.
85. Deyoung R., Roland K. Product mix and earnings volatility at commercial banks: evidence from a degree of total leverage model. Journal of Financial Intermediation. No. 101/2001, p. 54-84.
86. Dorel M. Tehnica plăţilor internaţionale. Editura Economică, Bucureşti, 2003.
87. Edgeworth F.V The mathematical theory of banking. J. Poval Statistical Society, 1988, March. 215p.
88. Enicov I., Chetraru A. Instrumente financiare deivate. Note de curs. Chişinău: CEP USM, 2009, p. 16.
89. Greene W.H. Econometric analysis. 5-th ed. Prentice-Hall International, Inc, 2003, 802 p.
90. Grigoriţă C. Activitate bancară, ediţia a III-a, Chişinău: Cartier, 2005. 418 p.
91. Greuning H. Analiza şi managementul riscului bancar. Bucureşti: Casa de Editură Irecson, 2003. 221p.
92. Gorobeţ I. Supravegherea pieţelor financiare naţionale: actualitate, tendinţe, carenţe. În: Competitivitatea şi inovarea în economia cunoaşterii: conf. şt. intern., 25-26 sept. 2015. Chişinău: ASEM, 2015, vol. 2, p. 104-108.
93. Hamerle A., Liebig T., Rasch D. Credit risk factor modeling and the Basel II IRB approach. Banking and Financial Supervision, Deutsche Bundesbank, Frankfurt. Discussion Paper 02/2003.

94. Hîncu R., Iordachi V., Roşca, M. Tendinţe manifestate pe piaţa de capital din Republica Moldova. Evoluţia pieţei valorilor mobiliare autohtone. În: Economica ASEM. 2012, nr.1 (79). p.77-85.
95. Hoanţă N. Bani şi bănci. Bucureşti: Editura Económica, 2001.
96. Knaup M., Wagner W. A Market-Based Measure of Credit Portfolio Quality and Banks' Performance During the Subprime Crisis.
97. Legea cu privire la Banca Naţională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.95. Monitorul Oficial al R. M. nr.56-57/624 din 12.10.1995.
98. Legea cu privire la bănci şi activitatea bancară nr. 601din 12.06.1991. Monitorul Oficial Nr. 11-12 din 12.06.1991.
99. Legea privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr.575-XV din 26.12.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2004, nr.30-34/169 (cu modificările ulterioare).
100. Legea instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.1995. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1996, nr.1/2.
101. Legea privind redresarea și rezoluția băncilor nr.232 din 03.10.2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2016, nr.343-346/707.
102. Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 149 din 14.07.2017. Monitorul Oficial nr.277-288/481 din 04.08.2017
103. Leoveanu V. Eficacitatea metodei credit scoring in fundamentarea deciziei de creditare. În: Revista de finante publice și contabilitate. Februarie 2004. Nr.2. 447 p.
104. Levinţa I. Creditele care fac probleme. În: Revista B&F- Profit, nr.7-8, iulie-august 2006. p.22-24.
105. Manolescu G., Sîrbea-Diaconescu A. Management Bancar. Bucureşti: Editura Fundaţiei „România de Mîine", 2001. 287p.
106. Margarint E. Systemic risk, banking crisis and the importance of adequate banksupervision. Scientific Symposium of Young Researchers. 2013, XI Edition, Vol.I, p.98-102.
107. Margarint E., Secrieru, A. Asigurarea unei supravegheri bancare prudențiale eficiente prin monitorizarea adecvată a riscului de credit. În: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2015, ed. a VI-a, nr. 2, p.65-70.
108. Mihai I. Tehnica şi managmentul operaţiunilor bancare. Bucureşti: Editura Expert, 2003, 300 p.

109. Secrieru A. Argumentarea mărimii creditului prin optimizarea programului de producție a societăților cu răspundere limitată. În: Analele Institutului Naţional de Cercetări Economice, Nr. 2/2015, p. 12-17
110. Perciun R., Popa V., Balan M. Summing-up of banking financial sector of the Republic of Moldova. În: Revista Economie şi Sociologie. Chişinău, 2016, nr.1, p. 11-18.
111. Perciun R., Gîrlea M., Managementul riscurilor bancare în contextul globalizării. În: Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale „Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale" din 07.07.2012, Iaşi, Ediţia a VIII-a p. Volumul XIII, p. 48-56.
112. Predescu I. Activitatea bancară între performanţă şi risc. Bucureşti: Editura Expert, 2005. 208p.
113. Pu X., Zhao X. Correlation in Credit Risk Changes. Journal of Banking & Finance. 2012. V. 36. p. 1093-1106.
114. Ratele medii ponderate ale dobânzilor la creditele noi acordate şi ale depozitelor noi atrase.Disponibil:http://www.bnm.org/bdi/pages/reports/dpmc/DPMC4.xhtml?id=0&lang=ro. (Vizualizat la 18 februarie 2017).
115. Regulamentul cu privire la creditele expirate din 15.05.1998: Hotarîrea Consiliului de Administraţie a BNM nr. 130. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.87-89/174 din 24.09.98.
116. Regulamentul cu privire la lichiditatea băncii din 17.12.2000: HCA nr.265. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 19.02.2010, nr.27-28.
117. Regulamentul cu privire la clasificarea activelor şi angajamentelor condiţionale, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administraţie al Băncii Naţionale a Moldovei nr.231 din 27 octombrie 2011. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2011, nr.216 - 221.
118. Regulamentul cu privire la suficienţa capitalului ponderat la risc, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administraţie al Băncii Naţionale a Moldovei nr.269 din 26.10.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2001, nr.130/310 (cu modificările şi completările ulterioare).
119. Regulamentul cu privire la activitatea de creditare a băncilor care operează în Republica Moldova, Nr. 153/ 25.12.1997, Monitorul Oficial Nr. 8/24, din 30.01.1998.
120. Regulamentul cu privire la clasificarea creditelor şi formarea reducerilor pentru pierderi la credite, Nr. 164/ 22.06.1998, Monitorul Oficial din 24.09.1998, Nr. 87-89/176.

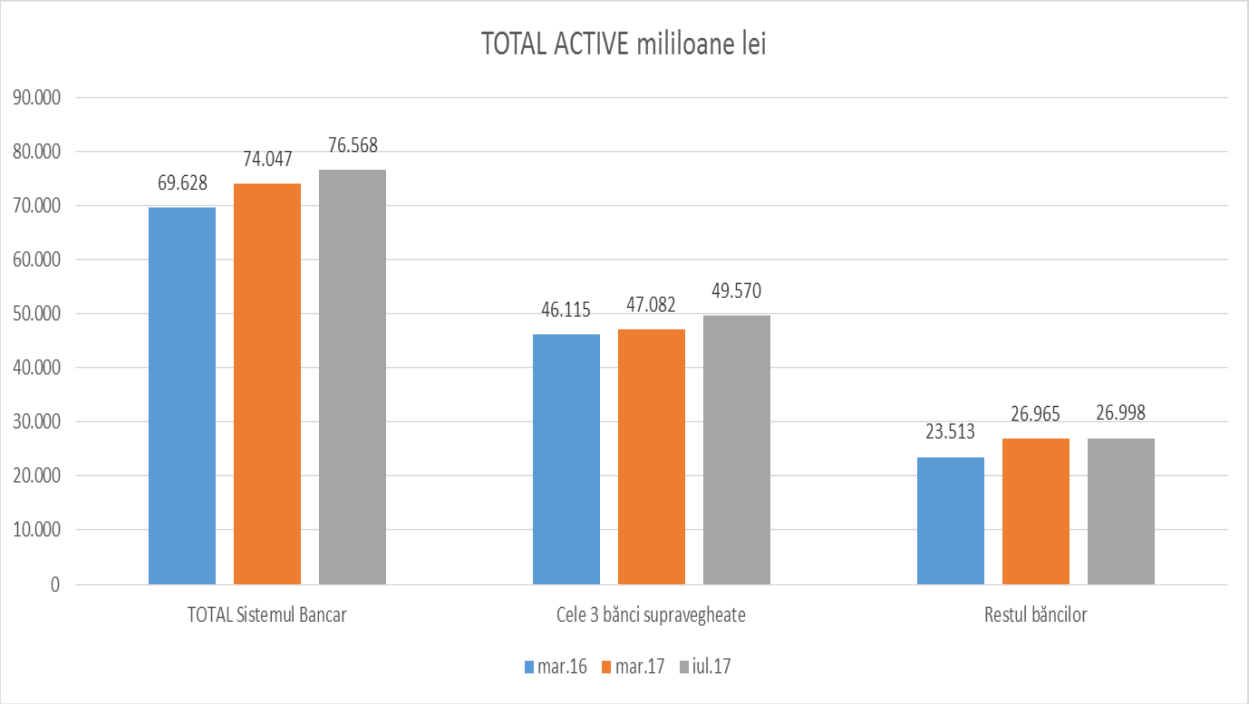
121. Regulament cu privire la regimul rezervelor obligatorii, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei nr.355 din 27.12.2017. Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.18-26 din 19.01.2018, art.89.
122. Rosen D., Saunders D. Risk Factors Contributions in Portfolio Credit Risk Models. Journal of Banking & Finance. 2010. V. 34. P. 336-349.
123. Roxin L. Gestiunea bancară. Bucureşti: Editura Economică, 1997, 245 p
124. Roxin L. Gestiunea riscurilor bancare. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1997, 288 p.
125. Sealey C.W. Finance theory and financial intermediation: proc.of the conference on bank structure and competition. Federal reserve bank of Chicago, 1987, 1251-1266 p.
126. Secrieru A. Sistemul bancar din Republica Moldova evaluat prin prisma supremaţiei legii. În: Materialele conferinţei ştiinţifice „Competitivitatea şi inovarea în economia cunoaşterii”, 22.09.2017, Vol.3. 2017, p. 31-36.
127. Secrieru A. Performanța supravegherii sistemului financiar: aspecte conceptuale și metodologice. În: Materialele conferinţei ştiinţifice „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare şi competitivitate spre progres economic”, Chișinău, Moldova, 23-24 septembrie 2016, p. 6-10.
128. Situația financiară a sectorului bancar și conformarea cu reglementările prudențiale, Disponibil: https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar, (vizualizat la 22 noiembrie 2017).
129. Sorge M. Stress-testing Fnancial Systems: An Overview of Current Methodologies. BIS Working Papers. 2004. No. 165.
130. Stankeviciene J., Mencaite E. The Evaluation of Bank Performance Using a Multicriteria Decision Making Model: A Case Study on Lithuanian Commercial Banks. Technological and Economic Development of Economy. 2012. V. 18. p. 189-205.
131. Stoica M. Management bancar. Bucureşti: Editura Economică, 1999, 222p.
132. Stratulat O., Dohotaru M. Basel II: Între așteptări și efecte. Băncile în economia concurenței, incertitudinii, inovării și integrării. În materialele Simpozionului științifico-practic internațional din 19 aprilie 2013, vol. I. Chișinău: ASEM, p. 42-54.
133. Ştefaniuc O. Necesitatea stabilirii strategiilor pe domenii de activitate în cadrul băncii comerciale. În: Studia Universitatis (Seria Ştiinţe Exacte şi Economice), Nr. 7(67) /2013 p. 99-106

134. Trenca I, Zoicaş-Ienciu A. Bugetarea capitalului băncilor comerciale prin sisteme de tip RAROC. În volumul „Piaţa de Capital - articole şi studii”. Timişoara: Editura Universităţii de Vest, 2005, p. 441-449.
135. Turliuc V. Monedă şi credit. Bucureşti: Editura Economică, 2005, 303 p.
136. Ulian G.Ciobanu L. Viziuni privind perspectivele dezvoltării serviciilor bancare auxiliare. În: Revista ştiinţifică Economica, Nr. 1(87)/2014 Chişinău: ASEM, p. 54-61
137. Uniunea europeană oferă asistență pentru consolidarea capacităților Băncii Naţionale. Disponibil: http://www.bnm.org/ro/content/uniuneaeuropeana-ofera-asistenta-pentru-consolidarea-capacitatilor-bancii-nationale. (vizualizat la 02 decembrie 2016).
138. Гаджиагаев М.А., Халиков М.А. Динамическая модель оптимального управления кредитным портфелем коммерческого банка с дополнительным критерием ликвидности временной структуры активов-пассивов. Путеводитель предпринимателя. № 29, 2016, С.72-85.
139. Грюнинг Х., Брайович Б. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском. М.: Весь Мир, 2009.
140. Лаврушин О.И., Мамонова И.Д., Валенцева Н.И. Банковское дело: учебник, 8-е изд., М. : КНОРУС, 2009. 768 с
141. Тихомиров Н.П., Тихомирова Т.М., Ушмаев О.С. Методы эконометрики и многомерного статистического анализа: Учебник. М.: Экономика, 2011, 647 с.;
142. Славянский А. В. Управление кредитным портфелем как один из элементов системы управления кредитным риском. Аудит и финансовый анализ. 2008. № 6. С. 1-10.
143. Трофимов Д.В. Повышение конкурентоспособности банков в сегменте розничных услуг. М.: ФГОБУ ВПО «Финансовый университет при правительстве РФ», 2014, С.30-32.
144. Волкова О., Груздев С. Анализ факторов, влияющих на формирование кредитного портфеля Российских банков. Финансовая аналитика: проблемы и решения. Банковский сектор. 45 (183), 2013, стр.32-42.
145. http://bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml?id=0&lang=ro (vizualizat la 02 aprilie 2018).
146. http://www.stiucum.com/finante/banci-si-burse/Riscul-in-activitatea-de-credit (vizualizat la 14 decembrie 2017).
147. http://bnm.md.

ANEXE

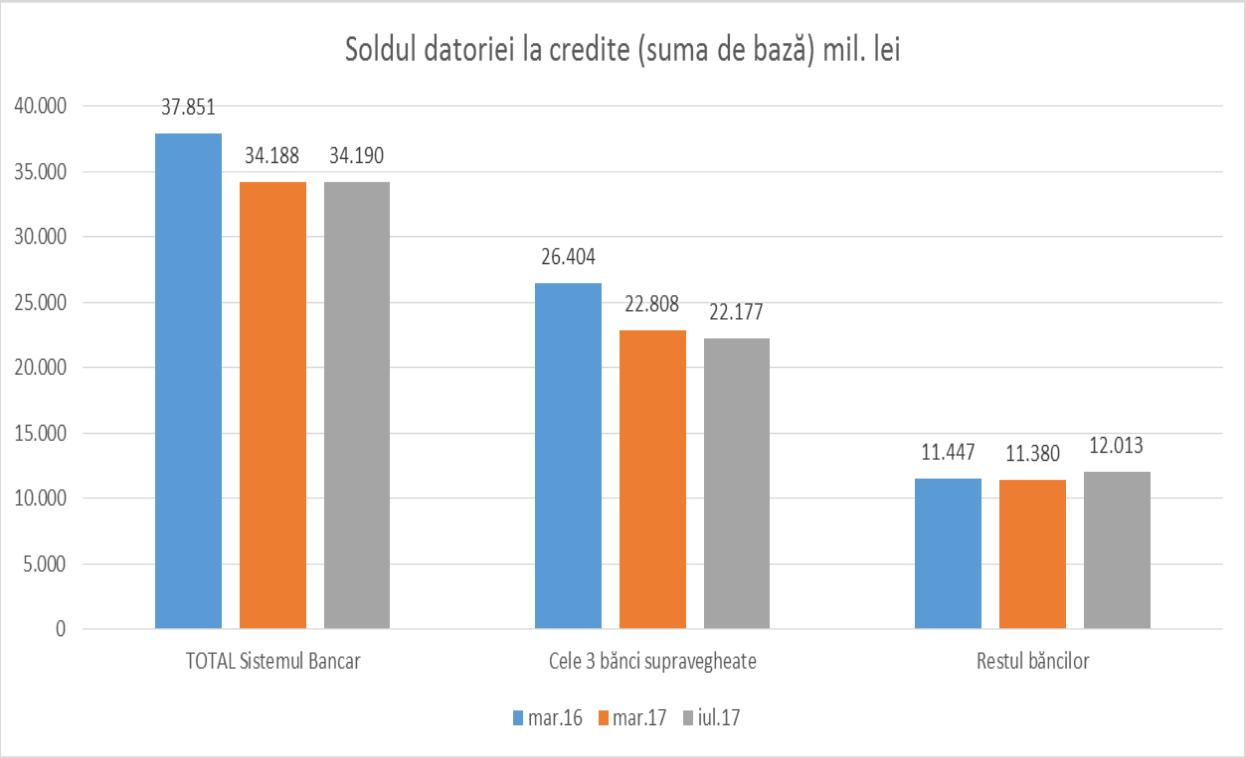
Anexa 1.

Totalul activelor din sistemul bancar al RM

Anexa 2.

Soldul datoriei la credite pe sistemul bancar al RM in perioada iunie 2016 – iulie 2017

Anexa 3

MOBIAS BANCA

CERTIFICAT DE IMPLEMINTARE

a rezultatelor de cercetări ştiinţifice efectuate în cadrul tezei de doctor în ştiinţe economice

Prin prezentul certificat se atestă că unele concluzii şi recomadări din teză de doctorat întitulată „Optimizarea portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova"elaborată de către D-nul Cadocinicov Evgheni şi-a gasit aplicabilitatea practică în activitatea BC „Mobiasbanca Groupe Societe Generale"SA.

Soluţiile oferite de modelul elaborat de autor oferă posibilităţi reale pentru atingerea scopurilor urmărite de băncile comerciale să implementeze o politică de creditare flexibilă, corectă şi axată pe principiul prudenţei, în procesul de gestiune a portofoliului de credite.

Preluarea recomandărilor din cercetarea ştiinţifică au efecte pozitive asupra procesului de optimizare a portofoliului creditar şi contribuie la asigurarea unei activităţi profitabile a produselor de credit.

Directoa Filiala Nr. 21 „Moscova"
Viorica Rusu

Filiala Nr. 21 „Moscova"
Bd. Moscova 2
MD-2068, Chişinău, Moldova
Cod MOBBMD22
Cont de corespondenţă 35213892
la Centrul de Decontări al BNM

Tel. +373 22 49 60 22
Fax. +373 22 44 84 49
www.mobiasbanca.md

Contactell
+373 22 25 64 56

BC „Mobiasbancă – Groupe Société Générale" SA
Capital Social: 100 000 000 MDL
Număr de înregistrare de stat - 1002600006089
Sediul Central:
bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt 81a MD-2012, Chişinău, Moldova
Operator de date cu caracter personal cu nr. 0000008

GROUPE SOCIETE GENERALE

Anexa 4

Organizaţia de Microfinanţare "VICTORIA CREDIT" S.R.L.
c/f 1012600032362
mun. Chişinău, str. Mihai Eminescu 35; Tel. 022 81 50 51

ORGANIZAŢIA DE MICROFINANŢARE «VICTORIA CREDIT» S.R.L. IEŞIRE NR. 205 21.03 2018

CERTIFICAT DE IMPLEMINTARE

a rezultatelor de cercetări ştiinţifice efectuate în cadrul tezei de doctor în ştiinţe economice

Prin prezentul certificat se atestă că unele concluzii şi recomadări din teza de doctorat întitulată „Optimizarea portofoliului creditar al băncilor comerciale din Republica Moldova" elaborată de către dl Cadocinicov Evgheni şi-a gasit aplicatibilitatea practică în activitatea Organizaţiei de Microfinanţare „VICTORIA CREDIT" SRL, aducînd un real în formarea portofoliului de împrumuturi.

Soluţiile oferite de modelul elaborat de autor oferă posibilităţi reale pentru atingerea scopurilor urmărite de instituţiile financiare bancare şi nebancare să implementeze o politică de creditare flexibilă, corectă şi axată pe principiul prudenţei, în procesul de gestiune a portofoliului de credite sau împrumuturi.

Preluarea recomandărilor din cercetarea ştiinţifică au efecte pozitive asupra procesului de optimizare a portofoliului creditar şi contribuie la asigurarea unei activităţi profitabile a produselor financiare.

Director **Nicolai Donica**

ORGANIZAŢIA DE MICROFINANŢARE, REPUBLICA MOLDOVA «VICTORIA CREDIT» S.R.L. IDNO 1012600032362 mun. CHIŞINĂU Nr. 2

Anexa 5

Certificat de inovator

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

Academia de Studii Economice din Moldova

Centrul de Inovare și Transfer Tehnologic

CERTIFICAT de INOVATOR

Pentru inovația cu titlul

Modelarea gestionării portofoliului de credite al băncii comerciale

Inovația a fost înregistrată la data de 26.02.2018
la Academia de Studii Economice din Moldova

Se recunoaște calitatea de autor(i)
CADOCINICOV Evgheni

Rector ASEM
Dr. hab., prof. univ., academician
Grigore BELOSTECINIC

Directorul Centrului
Dr. conf. univ.
Lilia ȘARGU

L.Ș.

Nr.72

Data eliberării:
27.02.2018

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, CADOCINICOV Evgheni, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctor în științe economice sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

CADOCINICOV Evgheni _____

Curriculum vitae

Cadocinicov Eugen

Informaţii personale

Nume / Prenume	Cadocinicov Eugen
Telefon	Mobil: (373) 79026552
Naţionalitate	Moldovean
Data naşterii	02.10.1987
Sex	Masculin
Funcţia sau postul ocupat	**Risc Manager S.R.L „Victoria Credit”**, Aprilie 2018 – Septembrie 2018
Funcţia sau postul ocupat	**Director comercial S.R.L „Calet-Plus”**, Aprilie 2018 – Septembrie 2018
Funcţia sau postul ocupat	**Ofițer de informații și securitate. Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova**, August 2011 – Aprilie 2018
Funcţia sau postul ocupat	**Economist superior BC „Victoriabank” S.A**, August 2010 – August 2011
Funcţia sau postul ocupat	**Șef-contabil S.R.L „Calet-Plus”**, August 2007 – August 2010

Educaţie şi formare

Perioada	2013 -2017
Numele şi tipul instituţiei de învăţământ	**Universitatea de Stat a Moldovei, Școala doctorală de științe economice**
Perioada	2010 – 2012
Numele şi tipul instituţiei de învăţământ	**Academia de Studii Economice din Moldova, ciclul II masterat, specialitatea „Administrarea Bancară”**
Teza de master cu titlul	„Modalități de barare a spălării banilor prin băncile comerciale”
Perioada	2007 – 2010
Numele şi tipul instituţiei de învăţământ	**Academia de Studii Economice din Moldova, ciclul I licența, specialitatea „Finanțe și Bănci”**
Perioada	2007 – 2012
Numele şi tipul instituţiei de învăţământ	**Universitatea Tehnică a Moldovei, ciclul I licența, specialitatea „Alimentație cu Gaz, Ventilație și Căldură”, facultatea „Urbanism și Arhitectură”**
Perioada	2003 – 2007
Aptitudini şi competenţe personale	**Colegiul Național de Comerț, specialitatea „Contabilitate”;**

Limbi străine cunoscute

	Română	Rusă	Engleză
Înţelegere	C2	C2	B1
Vorbire	C2	C2	B1
Scriere	C2	C2	B1